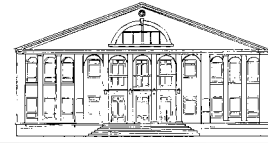

Держава та регіони

Серія: Економіка
та підприємництво
2017 р., № 2 (95)

Науково-виробничий журнал

Голова редакційної ради: **О. В. Покатаєва**,
доктор економічних наук, доктор юридичних наук,
професор

Головний редактор:

В. М. Порохня, доктор економічних наук,
професор, академік АЕН України

Редакційна колегія:

О. І. Амоша, доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України, академік НАН України

В. М. Бородюк, доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України

Ю. Г. Лисенко, доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України

Б. М. Андрушків, доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

В. Г. Бодров, доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Ю. Є. Петруня, доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

В. В. Вітлінський, доктор економічних наук, професор

О. Л. Гальцова, доктор економічних наук, професор

Л. С. Головкова, доктор економічних наук, професор

В. М. Даніч, доктор економічних наук, професор

М. М. Іванов, доктор економічних наук, професор,
академік АЕН України

Т. С. Клебанова, доктор економічних наук, професор

В. Л. Корінєв, доктор економічних наук, професор,
академік АЕН України

Р. М. Лепа, доктор економічних наук, професор

В. І. Ляшенко, доктор економічних наук, професор

М. Г. Пивоваров, доктор економічних наук, професор

О. В. Покатаєва, доктор економічних наук,
доктор юридичних наук, професор

В. Л. Осецький, доктор економічних наук, професор

К. С. Салига, доктор економічних наук, професор

А. Г. Семенов, доктор економічних наук, професор,
академік АЕН України

Л. Н. Сергєєва, доктор економічних наук, професор

А. А. Ткач, доктор економічних наук, професор,
академік АЕН України

А. М. Турило, доктор економічних наук, професор

О. І. Черняк, доктор економічних наук, професор

Іноземні члени редакційної колегії:

В. Курзєнєв, доктор технічних наук, професор
(Російська Федерація)

Ю. Осипов, доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки Російської Федерації
(Російська Федерація)

С. Пелих, доктор економічних наук, професор
(Республіка Білорусь)

Ю. Сокол, доктор хабілітований, професор
(Республіка Литва)

В. Фатєєв, доктор економічних наук, професор
(Республіка Білорусь)

Відповідальний секретар: С. В. Белькова

Редактори: С. В. Белькова, С. В. Старкова

Технічні редактори: А. С. Лаптева, А. С. Седловська

Дизайнер обкладинки: Я. В. Зоська

виходить шість разів на рік

Журнал включено до переліку фахових видань
згідно з наказом МОН України
від 06.11.2014 р. № 1279

Засновник:

Класичний приватний університет
Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації
Серія КВ № 14178-3149ПР від 24.04.2008 р.

Видавець:

Класичний приватний університет
Свідоцтво Державного комітету телебачення
та радіомовлення України
про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 3321 від 25.11.2008 р.

Журнал ухвалено до друку вченою радою
Класичного приватного університету
22 лютого 2017 р., протокол № 6

Усі права захищені. Повний або частковий передрук
і переклади дозволено лише за згодою автора
і редакції. При передрукуванні посилання на журнал
"ДЕРЖАВА ТА РЕГІОНИ. СЕРІЯ: ЕКОНОМІКА
ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО" обов'язкове.

Редакція не завжди поділяє думку автора
і не відповідає
за фактичні помилки, яких він припустився.

Адреса редакції:

Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б.
Телефони/факс: (0612) 220-58-42, 63-99-73

Здано до набору 10.02.2017.
Підписано до друку 29.03.2017.
Формат 60×84/8. Різографія. Тираж 300 пр.
Замовлення № 21-17Ж.

Виготовлено на поліграфічній базі
Класичного приватного університету

ISSN 1814-1161

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

<i>Ю. Є. Пащенко, І. І. Любезна</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	3
--	---

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ І ГАЛУЗЕВИХ КОМПЛЕКСІВ

<i>А. Є. Сірик</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ ЩОДО РОЗВИТКУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	9
<i>М. Ю. Сушко</i> АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПРОМИСЛОВУ ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ)	14

МОДЕЛЮВАННЯ СКЛАДНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

<i>В. М. Порохня, М. М. Радєва, В. І. Кузнецов</i> МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В ДЕРЖАВІ	22
<i>В. М. Порохня, Ю. В. Шерстенников</i> МЕТОДОЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО МОДЕЛЮВАННЯ ЧАСОВИХ ПАРАМЕТРІВ РОЗВИТКУ СТРУКТУРИ ТА ВЛАСТИВОСТЕЙ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА	26

ЕКОНОМІКА, УПРАВЛІННЯ ТА ОБЛІК НА ПІДПРИЄМСТВІ

<i>В. В. Круглікова</i> ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОВІДНИХ КОМПАНІЙ ПОСЛУГ LI-FI НА СВІТОВОМУ РИНКУ	34
<i>О. Б. Погайдак, Р. П. Шерстюк, О. І. Вівчар</i> СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СОЦІОГУМАНІТАРНИМИ ЧИННИКАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ПОСТТРАНСФОРМАЦІЙНИХ УМОВАХ	39

ГРОШОВО-КРЕДИТНА, ІНВЕСТИЦІЙНА ТА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА

<i>А. А. Антонюк, А. А. Сьомченко</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	45
<i>А. А. Вагілевич</i> ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ СКРИНІНГУ В ПРОЦЕСІ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОДАТКОВИХ МЕТОДІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	51
<i>О. А. Дороніна, К. П. Якименко</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕНСАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ	57
<i>Я. І. Мориц</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ФІСКАЛЬНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ТОЧКИ ДОТИКУ З РЕАЛЬНІСТЮ	62

ЕКОНОМІКА АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

<i>Н. О. Дугієнко, С. І. Дьякова</i> ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ	67
<i>В. В. Сьомченко, І. В. Патенко</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ	75

ЕКОНОМІКА ЗАРУБІЖЖЯ

<i>Абдельвахаб Боубаа, Сейф-еддін Буаїта</i> ВІДНОШЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА РОЗРОБОК (R&D) ДО ПОЯВИ НОВИХ ПРОДУКТІВ	81
ДО УВАГИ АВТОРІВ	86

Ю. Є. Пащенко

доктор економічних наук, професор кафедри

І. І. Любезна

магістр кафедри економіки
НАУ (Київ)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті проведено аналітичні дослідження найбільш важливих макроекономічних показників, таких як: рівень та якість життя населення, рівень валового внутрішнього продукту країни, промисловість і транспортна галузь. Також було розглянуто основні причини занепаду розвитку основних галузей економіки України при переході до незалежного існування. На сьогодні основною причиною занепаду визначено політичну ситуацію в країні, відсутність єдиної стратегії розвитку, неефективне державне регулювання, несприятливий інвестиційний та економічний клімат у країні. Після розглянутих проблем було запропоновано основні заходи щодо покращення стану економіки та виходу її зі стану депресії та занепаду.

Ключові слова: тенденція макроекономічних показників, динаміка зміни рівня ВВП, рівень якості життя населення, проблеми розвитку основних галузей економіки, основні причини економічної кризи, заходи подолання кризового стану.

I. Вступ

Після набуття незалежності Україна могла стати однією з найрозвинутіших країн Європи, оскільки мала потужний науково-виробничий потенціал, кваліфікованих працівників, розвинену інфраструктуру та мережу комунікацій, була багата на різні види природних ресурсів і матеріалів. Було налагоджено торгово-економічні, науково-виробничі, транспортні зв'язки із 150 країнами світу. Після здобуття незалежності ми можемо спостерігати динаміку зниження макроекономічних показників по всіх галузях економіки. Тільки за три останні роки рівень ВВП України зменшився в 2 рази. Це можна пояснити тим, що управлінський апарат України не був своєчасно підготовлений до роботи в нових ринкових умовах, що й призвело до появи тіньової економіки та корупції, стримування розвитку виробничих сил, зниження рівня життя населення, неефективного використання ресурсів. При такій ситуації перед країною постає завдання стабілізації економіки з подальшим її виходом на європейський рівень.

Дослідженню проблем розвитку України за роки незалежності присвячено праці таких українських учених, як: О. Білорус [1], В. Гесць [2; 3], В. Дикань [5] та ін. У галузі дослідження трансформаційних процесів в економіці України плідно працюють і мають значні наукові здобутки такі вітчизняні нау-

ковці: О. Гош [4], С. Єрохін [6], М. Хвесик [11] та ін.

З кожним роком ситуація в країні погіршується та загострюється. Спостерігається тенденція до зниження працездатного населення. Це пов'язано з тим, що люди покидають територію України в пошуках кращого життя. В розвинутих європейських країнах розмір заробітної плати в 20 разів більший, ніж в Україні. Негативні явища можна пояснити відсутністю комплексних заходів, програм і стратегій розвитку. Наразі виникла необхідність прийняття термінових заходів зі стабілізації економіки, розробки та реалізації нових програм реформування, які забезпечать уникнення дефолту країни.

II. Постановка завдання

Мета статті – узагальнити численні розрізнені аналітичні дослідження на рівні макро- й галузевої економіки, виявити загальні причини, які стримують позитивний розвиток економіки, та виробити концептуальні пропозиції щодо стабілізації та подальшого соціально-економічного розвитку країни.

III. Результати

Україна є однією з країн, що має потужний територіальний, природно-географічний, людський, промисловий, транспортний і сільськогосподарський потенціал. До набуття незалежності вона посідала 5 місце в Європі за обсягом ВВП. Промисловість України охоплювала практично повний спектр галузі – починаючи від гірничодобувної та закінчуючи високотехнологічними галузями (суднобудування, авіакосмічна про-

мисловість, приладобудування). Україна мала торгово-економічні, наукові зв'язки практично з усіма країнами світу. Було сформовано висококваліфікований виробничий і науково-технічний потенціал. Тому Україна з набуттям незалежності мала всі шанси для швидкого досягнення економічних і соціальних стандартів, при яких могла бути рівноправним членом європейського співробітництва. В ролі стимулюючого фактора виступали кредити, які надали світові фінансові інститути.

На жаль, Україна, яка отримала після розпаду СРСР хоча й застарілий, але все-таки потужний виробничо-економічний потенціал, через деякі як об'єктивні, так і суб'єктивні причини не тільки не використовувала широкі можливості для самостійного розвитку, а й динамічно знизила всі економічні й соціальні показники. Стагнація еко-

номічного розвитку призвела до втрати як політичної, так і економічної незалежності країни, відсунула на невизначений термін перспективу входження України в ЄС як рівноправного учасника. Для повного розуміння ситуації в країні розглянемо деякі основні макроекономічні показники.

Одним із головних показників є рівень умов і якості життя населення, тому розглянемо показники, що характеризують його доходи. Середньомісячну номінальну заробітну плату в національній валюті та доларах США наведено в табл. 1. За 6 років номінальна зарплата в національній валюті збільшилася в 2,2 рази, а в доларах США знизилася в 1,5 рази. Це пов'язано зі зниженням виробничого потенціалу, неефективною системою управління, занепадом деяких важливих галузей економіки, що й призвело до обвалу гривні відносно долара США.

Таблиця 1

Динаміка номінальної та мінімальної зарплати в Україні за 2011–2016 рр.

Роки	Курс гривні до дол. США	Номінальна зарплата		Мінімальна зарплата	
	в грн	в грн	в дол. США	в грн	в дол. США
2011	7,97	2 633	330	992	118,2
2012	8,20	3 026	362	1 101	134,3
2013	8,30	3 265	393	1 192	143,6
2014	16,38	3 480	212	2 496	152,4
2015	25,06	4 195	168	1 935	77,2
На 01.05.2016	26,00	4 746	182	–	–

Бажаання населення виїхати з України на постійне місце проживання або в пошуках роботи викликано й вищим рівнем заробітної плати, який у розвинутих європейських країнах у 20 і більше разів перевищує розмір заробітної плати в Україні. Навіть у країнах Східної Європи, які нещодавно вступили або бажають вступити до ЄС, рівень мінімальної зарплати в рази вище, ніж в Україні (табл. 2). У 2015 р. найвищий рівень мінімальної заробітної плати було зафіксовано в таких країнах Європейського Союзу, як:

Люксембург – 1923 євро, Нідерланди – 1502 євро, Бельгія – 1502 євро, Німеччина – 1473 євро, Франція – 1465 євро, Ірландія – 1462 євро, Великобританія – 1379 євро, Словенія – 791 євро, Іспанія – 757 євро, Мальта – 720 євро, Греція – 684 євро, Португалія – 589 євро. За результатами опитування компанії Gallup International, 83% населення України не задоволені рівнем життя, майже 80% українців оцінюють економічну ситуацію як бідність. Відсоток “задоволених” за 2015 р. з 27 скоротився до 17.

Таблиця 2

Динаміка мінімальних заробітних плат, екв. дол. США

Країни	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Україна	108,9	118,22	134,29	143,55	152,44	77,24
Польща	320,87	348,68	336,47	392,73	404,40	409,53
Болгарія	122,71	122,71	138,05	158,50	173,84	184,07
Туреччина	338,33	384,89	362,84	415,52	361,76	424,26
Угорщина	271,80	280,63	295,63	335,27	341,70	332,76
Словаччина	307,70	317,00	327,00	337,70	352,00	380,00

На питання про призначення життя 36% відповіли – “страждає”, тоді як відповідь – “процвітає” дало лише 9% опитуваних. Тенденція до скорочення населення, зниження показників його життєвого рівня безпосередньо пов'язана з погіршенням стану за всіма видами економічної діяльності України.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) є основним, найбільш повним офіційним показником суспільного добробуту. Він дає уявлення про загальний матеріальний добро-

бут нації, оскільки чим вище рівень виробництва, тим вищий добробут країни. В результаті цілої низки негативних економічних і фінансових факторів ВВП України за 2014–2016 рр. знизився з 177,8 до 93,8 млрд дол. США – майже в 2 рази. Наразі величина реального ВВП перебуває на рівні 69% до показника 1990 р. За рівнем ВВП на душу населення Україна посідає 134 місце в світі.

Процес зниження макроекономічних показників і рівня ВВП пов'язаний з такими галу-

зями економіки, як промисловість, транспорт, зовнішня торгівля.

Сьогодні промисловість – це найважливіший сектор господарського комплексу України. В Україні налічується 47,3 тис. промислових підприємств, із них 37,6 тис. – малі підприємства. На підприємствах працює 18,8% всього зайнятого населення.

До основних галузей промисловості належать: енергетика; паливна галузь; металургія; машинобудування, металообробка; хімічна й нафтохімічна галузь; лісова; дере-

вообробна й целюлозно-паперова; промисловість будівельних матеріалів; легка; харчова тощо. Україну завжди вважали промислово розвинутою країною, вона мала всі необхідні ресурси для підтримки високого рівня промислового потенціалу, не вистачало лише грамотного управління цими ресурсами. Починаючи з 2012 р. показники більшості базових галузей добувної й переробної промисловості, аж до початку 2016 р. на 10–15% щорічно знижувалися.

Таблиця 3

Індекси промислової продукції у % до попереднього року

Індекси промислової продукції	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р. (півроку)
Індекс промислової продукції за все	98,5	95,3	89,3	86,6	102,0
У тому числі 1. добувної	102,5	100,4	86,3	85,5	100,4
2. переробної	96,5	92,3	89,9	83,1	103,4
3 них 2.1. металургія	95,3	94,2	85,1	83,6	108,9
2.2. машинобудування	94,9	86,2	78,7	84,6	101,7
2.3. постачання електроенергії, газу	102,7	99,0	93,4	88	99,6
2.4. продукти харчування, напої, тютюн	101,1	94,5	102,0	88,8	99,8
2.5. текстиль, одяг	93,9	93,8	97,3	91,6	102,3
2.6. вироби з деревини	97,6	102,6	94,6	88,7	99,0
2.7. кокс і продукти нафтопереробки	74,4	88,8	78,6	78,1	116,8
хімічна продукція	107,6	82,5	85,3	84,1	99,0
фармацевтика	94,4	111,6	101,6	91,7	106,3
Гума, пластмас-продукція	94,4	96,0	90,6	83,6	107,6

Особливо постраждали металургія та машинобудування. Багато високотехнологічних галузей, як суднобудування, авіабудування, практично припинило випуск профільної продукції. Також викликають економічну й екологічну тривогу масова вирубка лісу та експортування його без переробки в Європу, коли більшість деревопереробних підприємств України залишилися незавантаженими. Починаючи з 2016 р. темпи падіння обсягів промислового виробництва сповільнилися, намітилася тенденція до стабілізації та зростання. Однак при зростанні в 1–2% неможливо очікувати якісних зрушень у промисловому виробництві України, підвищення конкурентоспроможності його продукції.

В свою чергу, транспортна галузь є однією з найстаріших у світі. В усі часи була необхідністю доставити продукцію від місця виробництва до місця переробки й далі – до

кінцевого споживача. Сьогодні транспортна галузь є однією з найважливіших – без неї не може обійтися жодна ланка в економічних процесах. Однак і транспорт наразі переживає не найкращі часи.

За роки перебудови (1990–2015 рр.) обсяг вантажних перевезень усіх видів транспорту скоротився в 4,2 рази, в тому числі залізничного – в 2,8, автомобільного – в 4,6, трубопровідного – в 3,0, морського – в 17,7, річкового – в 22,0, авіаційного – в 2,0 рази.

Кризові явища в економіці, обвальне зниження обсягів промислового виробництва, сільського господарства, скорочення роздрібного товарообігу, зовнішньої торгівлі, доходів населення негативно позначилися на роботі транспортної галузі, відбулося зменшення обсягів як вантажних, так і пасажирських перевезень. На табл. 4 і 5 відображено динаміку вантажних і пасажирських перевезень.

Таблиця 4

Перевезення вантажів за видами транспорту

Види транспорту	1990 р.	2000 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2015 р. в % до 1990 р.
транспорт	6 286	1 531	1 625	1 765	1 887	1 853	1 837	1 623	507	4,2
залізничний	974	357	391	433	469	457	444	386	350	2,8
автомобільний	4 897	939	1 069	1 168	1 253	1 260	1 261	1 131	1 054	4,6
трубопровідний	296	220	155	153	155	126	126	100	97	3,0
морський	53	6	5	4	4	4	3	3	3	17,7
річковий	66	6	5	7	6	4	3	3	3	22,0
авіаційний	0,2	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	2

**Відправлення (перевезення) пасажирів
за видами транспорту загального користування**

Види транспорту	1990 р.	2000 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
транспорт	9 060	3 110	7 275	6 845	6 980	6 813	6 623	5 902	5 160
залізничний	669	499	7 262	6 831	6 964	6 798	6 607	5 895	5 153
автомобільний	8 331	2 604	426	427	430	429	425	389	390
морський	26	4	752	760	778	774	775	726	700
річковий	19	2	8	8	8	7	7	1	1
авіаційний	15	1	6	7	7	6	7	0	0

Розглядаючи транспорт як один із пріоритетних напрямів розвитку економіки, не можна обійти такий важливий напрям, як транзит. Глобалізація економіки, подальший поділ праці зумовили необхідність розвитку мережі міжнародних транспортних коридорів (МТК). Усього в світі налічується близько 80 МТК, за якими здійснюється основна частина перевізної діяльності. Існує дві основні умови залучення транзиту. З одного боку, сприятливе географічне розташування держави робить країну привабливою для міжнародних перевезень, а з іншого – наявність транспортної інфраструктури. Про цінність транзитних перевезень для економіки можна судити за вартістю перевезення 1 т вантажів через Україну, яка становить від 1 до 1,5 тис. дол. США. Тільки на початку 90-х рр. ХХ ст. річні надходження від транзитних перевезень у ВВП України становили 6 млрд дол. США. Це досить вагома частина доходів для

України, але мізерна порівняно з розвинутими європейськими країнами. Щорічні доходи від транзиту в Німеччині, Франції коливаються в межах 35–40 млрд дол. США. Навіть така маленька країна, як Голландія, заробляє більше 20 млрд дол. США. Доходи Латвії від транспорту формують 25% ВВП. Україна ж, маючи вищий у Європі рейтинг по транспорту, використовує його неефективно.

Огляд підсумків економічного й політичного існування України в контексті основних макроекономічних показників і визначають сектор економічної діяльності за період набуття незалежності, що дає змогу зробити висновок про те, що Україна не змогла скористатися перевагами отримання суверенітету, надії основної маси населення на краще життя не виправдалися. Особливо постраждала економіка та соціальні умови життя населення за 2014–2016 рр. Основні причини негативного розвитку економіки подано в табл. 6.

Таблиця 6

Причини негативного розвитку економіки

Причини негативного розвитку економіки	Їх характеристика
1	2
Скорочення й розрив господарських зв'язків із технологічно об'єднаними та економічно рівними партнерами	Зробивши акцент на євроінтеграції та відмовившись від ділових стосунків із Росією, економіка та промисловість України працюють у мінус. Маємо підстави вважати, що однією з основних причин довготривалого падіння економіки України стала відсутність грамотної економічно обґрунтованої підготовки до нових умов перехідного періоду
Посилення протиріч між державними та приватними інтересами	На сьогодні суперечність між державними та приватними інтересами проникли в усі сфери життя, особливо негативно вона виявляється в державній сфері. В країні, яка перебуває на піку занепаду економічного розвитку, не може щорічно з'являтися в середньому 1,5 тис. доларових мільйонерів або 6% на рік. За 2015–2016 рр. кількість контролюючих та інших органів нагляду знову різко збільшилася, але їх ефективність з урахуванням витрат на створення та утримання мала негативний ефект
Особливості та невдачі приватизації в Україні	В Україні до початку приватизації було 85,4% державної власності. В процесі первинної, ваучерної приватизації громадян України не змогли скористатися приватизаційними сертифікатами, не було для цього створено організаційно-економічних умов, що стало основною причиною нелегального обігу сертифікатів, купки їх зацікавленими особами. Неефективно виявилася приватизація державних підприємств трудовими колективами. Недосконалість менеджменту в таких колективах призвела до того, що практично всі доходи підприємства були спрямовані на зарплату та різного роду винагороди, без урахування розвитку підприємства
Відсутність мети, стратегії й тактики в розвитку України	Після багатьох негативних факторів, що впливали на економіку країни, було визначено основну державну мету – “інтеграція України в ЄС і входження в НАТО”, під якою розуміли досягнення комплексу соціально-економічних, екологічних та інших стандартів, які формують певний рівень якості життя населення країни на зазначену перспективу. Але досягнення поставленої мети можливе лише при постійному нарощуванні науково-виробничого та фінансово-економічного потенціалів країни, що визначають усі інші сторони суспільного розвитку
Дестабілізація роботи банківської системи	Зміна керівництва НБУ в 2014 р. не змогла зміцнити банківську систему, а навпаки – сприяла її подальшій дестабілізації. Більш ніж у 3 рази девальвувала національна валюта, наполовину скоротилася кількість комерційних банків з втратою тисяч робочих місць. Більше 90 млрд дол. США було вилучено з обігу, що відповідає головному обсягу ВВП України. Зросла недовіра населення до банків. Вартість кредитів зросла, що призвело до зниження активності підприємницької діяльності

Продовження табл. 6

1	2
Несприятливий інвестиційний клімат	Нестабільність економіки, високий рівень податків, непередбачуваність внутрішньої та зовнішньої політики в поєднанні з жорсткою корупцією, низьким рівнем антимонопольного регулювання; економічна й політична влада зробили Україну малопривабливою для іноземних інвесторів. Обсяг іноземних інвестицій щорічно знижується, що обмежує можливості розвитку багатьох галузей в ослабленій кризами економіці України
Військовий конфлікт на Донбасі	Серйозною причиною падіння економіки та зниження якості життя населення України є початок військових дій на території Донецької та Луганської областей. Досить скромний державний бюджет (8,7%) доводиться витрачати на військову справу. Всього на оборону, охорону громадського порядку й судову владу припадає 19,2% з усіх витрат держбюджету за 2016 р.

Із проведеного дослідження можна виділити певні напрями для стабілізації та подальшого розвитку економіки України. Становлення України як незалежної держави можливе лише в умовах мирної обстановки. Подальша ескалація воєнних конфліктів призведе до розколу України як єдиної суверенної держави. Встановлення мирних відносин і виконання Мінської угоди є необхідними умовами в найближчий час. За чверть століття правлячій еліті, керуючись інтересами й побажаннями населення, час визначитися з політико-економічною спрямованістю розвитку України, сформулювати головну мету соціально-економічного розвитку та всю подальшу політику підпорядкувати реалізації цієї мети. На нашу думку, цією метою має стати досягнення високих стандартів якості життя населення, що мають наближатися до рівня найбільш розвинутих, благополучних країн, схожих за територією та ресурсним потенціалом на Україну. До таких країн можуть належати Франція, Німеччина, деякі Скандинавські країни. Від сировинної моделі економіки необхідно перейти до високотехнологічного розвитку, до виробництва конкурентоспроможної продукції з високою доданою вартістю. Стратегія економічного розвитку повинна бути спрямована на стимулювання підприємництва, залучення інвестицій, імпортозаміщення, розвиток зовнішньої торгівлі, випереджальне зростання високотехнологічної, експортоорієнтованої галузі. Сучасна промисловість України повинна бути відновлена з урахуванням обов'язкової умови – здійснення державою протекціоністської політики. Це підтверджується позитивним досвідом, прикладом Японії, Південної Кореї, Китаю та низки інших країн, які на перших етапах відновлення зруйнованої економіки під протекціонізмом держави створювали сучасну вітчизняну промисловість, захищаючи національних виробників від імпортової інтервенції, а потім уже лібералізували економіку для зовнішніх партнерів, знизивши митні обмеження. Відновлена на новій інноваційній основі промисловість стане базою для розвитку всіх галузей економіки й, насамперед, сільського господарства та транспорту.

IV. Висновки

За роки існування України як незалежної держави не тільки не було досягнуто позитивних соціально-економічних результатів, а й майже вдвічі знизилися основні макроекономічні показники за обсягом виробництва та якості життя населення. Основні причини – невідповідність державного й підприємницького менеджменту до нових умов господарювання, відсутність стратегії та політики розвитку, невідповідність управлінського апарату.

Список використаної літератури

- Білорус О. Г. Економічна система глобалізму / О. Г. Білорус. – Київ : КНЕУ, 2003. – 357 с.
- Геєць В. М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів / В. М. Геєць. – Київ : Нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 389 с.
- Геєць В. М. Про єдність і протиріччя в розвитку суспільства, держави та економіки / В. М. Геєць // Економіка України. – 2012. – № 10 (603). – С. 4–23.
- Гош О. Соціально-економічний лад реформованої України: основні необхідні інновації / О. Гош // Економіка України. – 2011. – № 3. – С. 78–88.
- Дикань В. Л. Стратегічні пріоритети розвитку економіки України в умовах зміни світових центрів економічної та політичної влади / В. Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – № 41. – С. 11–16.
- Єрохін С. А. Оцінювання сучасного стану соціально-економічного розвитку України і напрямки її трансформації / С. А. Єрохін, О. А. Кириченко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 5. – С. 27–41.
- Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
- Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>.
- Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.

10. Україна у цифрах 2015 : статистичний збірник / за ред. І. М. Жука. – Київ, 2016. – 237 с.

11. Хвесик М. Сталий розвиток України: проблеми та перспективи / М. Хвестик // Економіст. – 2011. – № 4. – С. 8–9.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2017.

Пащенко Ю. Е., Любезная И. И. Проблемы и перспективы развития национальной экономики

В статье проведены аналитические исследования наиболее важных макроэкономических показателей, таких как: уровень и качество жизни населения, уровень валового внутреннего продукта страны, промышленность и транспортная отрасль. Также были рассмотрены основные причины упадка развития основных отраслей экономики Украины при переходе к независимому существованию. На сегодня основной причиной упадка обозначены политическая ситуация в стране, отсутствие единой стратегии развития, неэффективное государственное регулирование, неблагоприятный инвестиционный и экономический климат в стране. После рассматриваемых проблем были предложены основные мероприятия по улучшению состояния экономики и выхода ее из состояния депрессии и упадка.

Ключевые слова: тенденция макроэкономических показателей, динамика изменения уровня ВВП, уровень качества жизни населения, проблемы развития основных отраслей экономики, основные причины экономического кризиса, меры преодоления кризисного состояния.

Pashchenko Y., Ljubezna I. The Problems and Perspectives of National Economics Development

The paper conducted analytical studies of the most important macroeconomic indicators such as the level and quality of life, the gross domestic product (GDP) level, industry and transport industry. Also in the article the basic reasons for the key ukrainian industries declining in the transition to an independent existence are researched. Review the results of economic and political existence of Ukraine by major macroeconomic indicators and definitions sector of economic activity for the period of independence, Ukraine has allowed the overall conclusion that Ukraine could not take advantage of getting sovereignty and available resources, developed activities most industries. You may argue that the bulk of the population hope for a better life is not justified.

To date, the main cause of the decline can be considered in political situation in the country, lack of a unified development strategy, ineffective government regulation, poor investment and economic climate. After the issues discussed were proposed key measures to improve the economy and its exit from the state dypression and decline. First of all, Ukraine should adhere to a unified state policy development, and create an effective strategy to reactivate the strategically important industries.

The paper also proposed a transition from raw economy model to a model of high-tech development to produce competitive products with high added value that would allow Ukraine to improve its position in the international market. Ukraine ought to steer economic development strategy to stimulate business, attracting investment, import substitution, development of foreign trade, faster growth of high-tech, export-oriented industries. The government should restore the industry through protectionist state policy. Experience in this case may adopt Japan, South Korea, China, are in the early stages rebuild the economy, under the protectionism of the state, creating a modern national industry, protecting domestic producers from imports of intervention, and then liberalized the economy to external partners reduce customs restrictions. Restored to new innovations based on the industry will be the basis for the development of all sectors of the economy and, above all, strategic sectors also critical.

Key words: the trend of macroeconomic indicators, changes in the level of GDP, the life quality level, development of key industries, the main causes of the economic crisis, measures to overcome the crisis.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ І ГАЛУЗЕВИХ КОМПЛЕКСІВ

УДК 338.48

А. Є. Сірик

аспірант
Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ ЩОДО РОЗВИТКУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

У статті досліджено особливості прийняття стратегічних рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг України. Здійснено огляд наукових і державних підходів до прийняття стратегічних рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг та сформульовано характерні їм особливості. Визначено перспективні напрями розвитку ринку туристичних послуг у частині формування нових туристичних продуктів, розвитку законодавчої бази для туристичної галузі, стимулювання розвитку туристичних центрів, сприяння розвитку внутрішнього туризму.

Ключові слова: ринок туристичних послуг, туризм, стратегічні рішення, стратегії, заходи, законодавство, туристичний продукт.

I. Вступ

Спроби створення стратегії розвитку туризму в Україні були й на урядовому рівні, й на рівні окремих науковців. При цьому всі ці стратегії мали більше декларативний характер, першочерговим завданням яких було проголошено забезпечення сталого розвитку туризму, що мало сприяти зростанню рентабельності цієї галузі, підтримці зайнятості та підвищенню ефективності економіки загалом. Частка туристичних послуг у загальному обсязі ВВП України є незначною та становить до 2%. Навіть у розвинутих країнах прямий внесок туристичної галузі до ВВП становить до 10%. Але цей вид послуг у перспективі може дати суттєвий поштовх розвитку економіки. Роль туризму в Україні наразі більше соціальна та іміджева. Економічна роль туризму виявляється в розвитку його інфраструктури, яка має забезпечувати комфортне перебування туристів у певній туристичній зоні. Сьогодні Україна дедалі більше втрачає свою туристичну привабливість для іноземних відвідувачів, що пов'язано з воєнними діями на Сході країни. При цьому більше розвивається внутрішній туризм. Через анексію Криму зріс попит на відпочинок в інших приморських регіонах, продовжує зростати попит на відпочинок у Західних регіонах України. Така трансформація туристичного ринку та військові дії в країні зумовлюють необхідність зміни стратегії розвитку туристичного ринку з урахуванням усіх існуючих факторів внутрішнього та зовнішнього впливу.

Стратегії розвитку туризму присвячено праці таких українських учених, як: М. Борушак, В. Кифяк, Р. Кожухівська, І. Поворознюк, Є. Смирнов, О. Смирнова, С. Стойка, Т. Ткаченко, В. Цибух та ін. Більшість науковців розглядають можливість запровадження стратегії розвитку туризму або на рівні окремого регіону, або якогось окремого виду туризму (зелений, гірськолижний тощо). Дослідження стратегії розвитку туризму в масштабах усієї України є переважно поверхневими. Науковці зазначають про необхідність розвитку внутрішнього та в'їзного туризму, при цьому конкретних кроків щодо реалізації цього в їх публікаціях не передбачено. Відсутність комплексних глибоких досліджень, які розкривають особливості прийняття рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг, зумовлює необхідність проведення подальшого пошуку в цьому напрямі.

II. Постановка завдання

Мета статті – визначити особливості прийняття стратегічних рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг і окреслити відповідні перспективи.

III. Результати

Наразі в Україні й досі є чинною Стратегія розвитку туризму і курортів, яка була схвалена розпорядженням КМУ від 06.08.2008 р. № 1088-р [9]. У 2016 р. була спроба прийняти нову Стратегію розвитку туризму і курортів на 2016–2020 роки [5], але після розгляду її проекту 6 квітня 2016 р. на парламентських слуханнях рішення щодо скасування стратегії 2008 р. та схвалення нової, більш сучасної стратегії

так і не було прийнято. Хоча для такого кроку були всі передумови. За останні три роки політичні та економічні умови в Україні настільки змінилися, що більшість стратегій розвитку, які склалися до 2014 р., мають бути переглянуті.

Так, у проєкті Стратегії розвитку туризму і курортів на 2016–2020 роки зазначено, що причиною розробки нової стратегії є значне погіршення привабливості України для іноземних туристів, які не хочуть відвідувати нашу країну через сприйняття її як “гарячої точки” [5]. Це зумовлює необхідність формування іміджу країни як такої, що може забезпечити безпеку перебування туристів з інших країн на своїй території.

На ринку туристичних послуг наразі відбувається два основних процеси: 1) через анексію Криму набули популярності інші курорти Причорномор'я та Приазов'я, одночасно зростає попит на відпочинок у західних областях України; 2) при цьому туристична інфраструктура залишається малорозвиненою, а регіони, що не мають суттєвих рекреаційних ресурсів, недостатньо уваги приділяють розвитку туристичної привабливості.

Регіональна неоднорідність і відсутність єдиної для всіх концепції розвитку туризму, яка має бути побудована на показниках результативності, зумовлює суттєві диспропорції ринку туристичних послуг за різними регіонами України. Так, найбільш розвинутими, з погляду туристичної інфраструктури, можна вважати Київ, Харків, Дніпро, Одесу й Львів.

Л. Коржилов здійснив факторний аналіз розвитку туризму в регіональному аспекті за такими чинниками, як природно-географічні, історико-культурні, політичні, соціально-демографічні, фінансово-економічні, науково-технічні. На підставі цього аналізу він встановив, що зелений та санаторно-курортний туризм найбільш перспективно розвивати в Київському та Львівському регіонах, а найменш доцільно у Волинській, Тернопільській та Чернівецькій областях. Спортивний та розважальний туризм, на його думку, варто розвивати в Дніпропетровському та Харківському регіонах, а найменш привабливими для цих видів туризму є Запорізька, Херсонська та Івано-Франківська області [3, с. 132–133].

О. Савіцька та Н. Савіцька, розглядаючи особливості прийняття стратегічних рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг, також наголошують на необхідності врахування особливостей окремих адміністративно-територіальних одиниць, зокрема наявність трудових і матеріальних ресурсів [6, с. 69]. Таким чином, на початковому етапі прийняття рішення щодо розвитку ринку туристичних послуг варто провести аналіз забезпечення регіонів України ресурсами та

інфраструктурою, необхідними для ефективного функціонування ринку туристичних послуг.

Т. Ткаченко зазначає, що за період з початку 2014 р. розмір втрат українського туристичного ринку сягає близько 70–80%. Але при цьому вказує, що, згідно з проведеним ним аналізом ринку туристичних послуг, можна зробити висновки про здатність цієї сфери послуг до відновлення в середньостроковій та довгостроковій перспективі [10, с. 309]. Це означає, що навіть за умови сучасних політичних та економічних проблем ринок туристичних послуг здатен відновитися та розвиватися. Головною передумовою для цього має стати розробка стратегії розвитку цього ринку на законодавчому рівні та підтримка туристичної галузі з боку уряду та місцевої влади.

С. Стойка запропонував у своїй роботі [8] такі етапи прийняття стратегічних рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг:

1. Виявлення та систематизація передумов і обмежень перспективного розвитку туризму, що передбачає проведення таких видів аналізу: аналіз внутрішніх закономірностей розвитку ринку туристичних послуг; аналіз умов розвитку туризму, які зумовлені зовнішніми чинниками; аналіз впливу на розвиток ринку туристичних послуг внутрішніх чинників.
2. Визначення цілей соціального розвитку, що визначають на державному рівні.
3. Аналіз загального стану економіки країни та прогнозування її потенціалу.
4. Розробка кількох варіантів стратегічних рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг.
5. Аналіз стратегічних альтернатив.
6. Вибір остаточного стратегічного рішення [8, с. 11].

Як бачимо, процес прийняття стратегічного рішення щодо розвитку ринку туристичних послуг є складним і потребує врахування багатьох факторів ендегенного та екзогенного характеру, які впливають на цей ринок. Насамперед, прийняття стратегічних рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг потребує визначення загального напрямку розвитку країни. Складні політичні умови, в яких наразі перебуває Україна, зумовлюють врахування зміни туристичних потоків. Так, якщо до 2014 р. більшість туристів прибували зі Сходу (Росії, Казахстану, Грузії), то наразі цей потік значно зменшився [4]. При цьому значної популярності серед європейських туристів курорти та атракції України не набули. Хоча можна відмітити несуттєве зростання європейських туристів на курортах Західної України.

Дедалі більше науковців схилиються до думки, що стратегія розвитку ринку туристичних послуг має базуватися на маркетинговій концепції [8, с. 13]. Цю думку підтвер-

джує виокремлення в проєкті “Стратегії розвитку туризму і курортів на 2016–2020 роки” вектора “Маркетингова політика просування туризму України” [5]. В аспекті маркетингової концепції передбачено як підвищення загального іміджу нашої країни, так і просування національного туристичного продукту. На жаль, у проєкті [5] мало уваги приділено засадам формування національного туристичного продукту та визначенню особливостей створення іміджу України на світовій арені.

До сучасних особливостей прийняття стратегічних рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг можна зарахувати такі:

- через військові дії посилилася потреба в гарантуванні безпеки іноземних та українських туристів під час відвідування курортів, історичних пам'яток, видатних місць тощо;
- зросла необхідність розвитку внутрішнього туризму через зменшення попиту на туристичні послуги іноземних туристів;
- недостатній розвиток туристичної інфраструктури знижує привабливість України для відвідувачів;
- недостатній рівень законодавчої регламентації туристичного бізнесу зумовлює ухилення від сплати податків особами, які надають туристичні послуги;
- наразі немає єдиного державного органу, який би здійснював регулювання діяльності на ринку туристичних послуг.

Кожна із зазначених особливостей прийняття стратегічних рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг потребує детального розгляду. Отже, основною проблемою та перешкодою у формуванні позитивного іміджу національного туристичного продукту є військовий конфлікт на Сході України. Характер і невизначеність меж цього конфлікту дають змогу стверджувати, що дії в зоні АТО не припиняться найближчим часом. І навіть після припинення вогню території Луганської та Донецької областей будуть непридатними для курортного та зеленого туризму ще багато років. Повністю безпечними можна вважати західні області, де наразі немає жодних військових конфліктів. Ці області мають стати осередком для відвідування іноземними туристами. Підвищити безпеку перебування туристів можна шляхом розширення переліку видів обов'язкового страхування та посилення контролю в туристичних місцях з боку органів правопорядку.

Необхідно популяризувати внутрішній туризм, оскільки сьогодні більшість українців не подорожують своєю країною, не знають її видатних місць. Наразі зростає популярність невеликих турів вихідного дня, які мають ознайомчий та розважальний характер, не потребують значних фінансових ресурсів і тривалої фізичної підготовки. Розвиток внутрішнього туризму напругу залежить від

здатності місцевої влади розуміти важливість розвитку туризму в регіоні та підтримувати туристичний бізнес. Початок бюджетної децентралізації дає змогу вважати, що в перспективі можливий більш ефективний розвиток регіональних і локальних туристичних дестинацій.

Сучасна інфраструктура туристичної галузі в Україні залишається на дуже низькому рівні. По-перше, проблема стану українських автошляхів залишається однією з основних і вже тривалий час не знаходить ефективного вирішення. Хоча Державне агентство автомобільних доріг України звітувало про витрачання в 2016 р. на ремонт доріг і встановлення дорожніх знаків понад 15,1 млрд грн [1], сам очільник цього агентства стверджує, що “після осінньо-зимового періоду 2016–2017 рр. українські дороги зазнали значних ушкоджень, а рівень їх деформацій є найгіршим за останні п'ять років” [7]. Це пов'язано з неякісними матеріалами, які використовують для ремонту доріг, і недотриманням технології укладання асфальту.

По-друге, сервіс, який надає ПАТ “Укрзалізниця”, не відповідає європейським стандартам, і ціни на залізничні перевезення є завищеними. По-третє, рівень обслуговування в більшості готелів України не відповідає категорії готелю. Також, за даними Державної служби статистики, кількість готелів в Україні скоротилася з 3582 у 2013 р. до 2478 в 2015 р. [4]. По-четверте, нагляд за діяльністю ресторанів і місць громадського харчування з боку санітарно-епідеміологічних органів є поверхневим, що призводить до зловживань у таких закладах. І це далеко не повний перелік недоліків інфраструктури туристичного ринку.

Для посилення контролю та забезпечення ефективного регулювання діяльності на ринку туристичних послуг треба створити окремий орган державного регулювання. Наразі регулювання туристичної сфери здійснюється частково Міністерством інфраструктури України, а частково Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, що зумовлює неузгодженість державної політики щодо напрямів розвитку ринку туристичних послуг. У проєкті “Стратегії розвитку туризму і курортів на 2016–2020 роки” зазначено, що одним із векторів реалізації стратегії є імплементація законодавства ЄС у сфері туризму, оновлення редакції Закону України “Про туризм”, розробка законопроекту про створення національної туристичної організації та національного туристичного фонду, візова лібералізація тощо [5].

Як бачимо, на практиці всі процеси щодо підвищення рівня регламентації туристичної діяльності відбуваються досить повільно. Це пов'язано, передусім, з нерозумінням ролі та значення туристичного ринку на рівні уряду та місцевої влади. Зрозуміло, що сьогодні в

країні існує чимало важливіших проблем, але при цьому розвиток туристичної галузі є також актуальним.

Незважаючи на низку невирішених проблем, розвиток ринку туристичних послуг має певні перспективи. До основних напрямів розвитку ринку туристичних послуг можна зарахувати такі:

- удосконалення туристичної інфраструктури за рахунок як коштів приватних інвесторів, так і тимчасово вільних коштів фондів загальнообов'язкового державного страхування;
- регулярне проведення туристичних бізнес-форумів за участю високопосадовців із різних країн, що формуватиме сприятливий імідж на світовій арені [2];
- формування нових туристичних продуктів, зокрема таких, як сентиментальний, екстремальний, науковий туризм тощо;
- розробка законодавчої бази для туристичної галузі та вдосконалення існуючих нормативно-правових актів, що регламентують діяльність у цій галузі;
- стимулювання розвитку туристичних центрів і створення нових осередків туризму в Україні;
- сприяння розвитку внутрішнього туризму шляхом пропагування переваг відпочинку на батьківщині;
- надання пільг в оподаткуванні туристичного бізнесу за умови його легалізації.

IV. Висновки

Отже, було розглянуто існуючі підходи до прийняття стратегічних рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг. Встановлено, що існує більш досконалий проект Стратегії розвитку туризму і курортів на 2016–2020 роки, складений з урахуванням потреб і викликів сьогодення, але й досі чинною лишається Стратегія, схвалена в 2008 р. Сформульовано сучасні особливості прийняття стратегічних рішень щодо розвитку ринку туристичних послуг. До них можна зарахувати такі: сучасні політичні та економічні проблеми, які роблять розвиток ринку туристичних послуг другорядним питанням; низький рівень розвитку туристичної інфраструктури; недостатня регламентація туристичної діяльності тощо. Визначено перспективні напрями розвитку ринку туристичних послуг. Серед основних напрямів розвитку ринку туристичних послуг можна виділити такі: формування нових туристичних продуктів, зокрема таких, як сентиментальний, екстремальний, науковий туризм тощо; розробка законодавчої бази для туристичної галузі та вдосконалення існуючих нормативно-правових актів, що регламентують діяльність у цій галузі; стимулювання розвитку туристичних центрів і створення нових осередків туризму в Україні; сприяння розвитку внутрішнього

туризму шляхом пропагування переваг відпочинку на батьківщині.

Список використаної літератури

1. Звіт Державного агентства автомобільних доріг України про виконання Державного бюджету України за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukravtodor.gov.ua/4489/zvity/zvit_derzhavnoho_ahentstva_avtomobilnykh_dorih_ukrainy_pro_vykonannia_derzhavnoho_biudzhetu_ukrainy_za_2016_rik.html.
2. Кожухівська Р. Б. Стратегічні аспекти розвитку сфери туризму і курортів України на регіональному рівні [Електронний ресурс] / Р. Б. Кожухівська. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2498/1/aspekti%20rozvitku%20turizmu.pdf>.
3. Коржилов Л. І. Розвиток туризму в Україні в регіональному контексті / Л. І. Коржилов // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2015. – Вип. 1/2. – Т. 20. – С. 131–134.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Проект Стратегії розвитку туризму і курортів на 2016–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.knteu.kiev.ua/file/NjY4NQ==/e1227acdf34bb4a1da39d384139b9d7a.pdf>.
6. Савицька О. П. Стратегія розвитку туристичної індустрії в Україні: регіональні аспекти / О. П. Савицька, Н. В. Савицька // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. – 2013. – № 754. – С. 68–74.
7. Стан ремонту доріг. Фінансування. Проект для розвитку: Доповідь керівника Укравтодору С. Новака на засіданні уряду. 22 березня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukravtodor.gov.ua/press/news/dopovid_kerivnyka_ukravtodoru_slavomira_novaka_na_zasidanni_uriadu_22_bereznia_2017_roku_tema__stan_remontu_dorih_finansuvannia_proekty_dlia_rozvytku/dopovid_kerivnyka_ukravtodoru_slavomira_novaka_na_zasidanni_uriadu_22_bereznia_2017_roku_tema__stan_remontu_dorih_finansuvannia_proekty_dlia_rozvytku.pdf.
8. Стойка С. О. Формування стратегії управління розвитком туристичної галузі в умовах економічної нестабільності: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / С. О. Стойка. – Чернівці, 2016. – 22 с.
9. Стратегія розвитку туризму і курортів, схвалена розпорядженням КМУ від 06.08.2008 р. № 1088-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1088-2008-%D1%80>.
10. Ткаченко Т. І. Український туризм в умовах турбулентності / Т. І. Ткаченко // Карпатський край. – № 1–2 (6–7). – С. 305–313.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2017.

Сирьк А. Е. Особенности принятия стратегических решений по развитию рынка туристических услуг Украины

В статье исследованы особенности принятия стратегических решений по развитию рынка туристических услуг Украины. Осуществлен обзор научных и государственных подходов к принятию стратегических решений по развитию рынка туристических услуг и сформулированы характерные для них особенности. Определены перспективные направления развития рынка туристических услуг в части формирования новых туристических продуктов, развития законодательной базы туристической отрасли, стимулирования развития туристических центров, содействия развитию внутреннего туризма.

Ключевые слова: рынок туристических услуг, туризм, стратегические решения, стратегии, меры, законодательство, туристический продукт.

Siryk A. Peculiarities of the Strategic Decision Making Regarding the Development of the Tourist Services Market of Ukraine

The article deals with the existing approaches to strategic decisions on the development of the tourist services market. It is established that there is an improved draft of the Strategy for development of tourism and resorts for the period of 2016-2020, which takes into account the needs and challenges of the modern world, but still the strategy approved in 2008 remains valid. Modern peculiarities of strategic decisions making regarding the development of the tourist market are formulated in the article. They include the following: current political and economic problems that make the development of the tourism market a secondary issue; underdeveloped tourist infrastructure; insufficient regulation of tourism and so on. Perspective ways of development of the tourist market are defined. The main ways of the tourist market development are the following: improvement of tourism infrastructure by both private investors and funds temporarily available funds of obligatory state insurance; regular travel business forums with the participation of officials from around the world that form the favorable image in the world; development of new tourism products, such as sentimental, extreme, scientific tourism, etc; developing legal framework for the tourism industry and improve existing regulations governing activities in this field; stimulating the development of tourist centers and the creation of new centers of tourism in Ukraine; promote domestic tourism by promoting the benefits of rest at home; providing tax benefits of tourism business within the conditions of its legalization.

Key words: tourist services market, tourism, strategic decisions, strategies, activities, legislation, tourist product.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПРОМИСЛОВУ ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ)

У статті визначено основні цілі та завдання державної антикризової політики в Україні загалом та в Запорізькому регіоні. Проаналізовано ефективність виконання існуючих стратегій, проектів і заходів з розвитку національної промисловості, затверджених на законодавчому рівні. Оцінено ключові показники економічного стану промисловості в Україні та Запорізькій області за період з 2012 по 2016 рр. Проаналізовано доцільність та ефективність виконання плану заходів з розвитку української промисловості, здійснених Урядом у 2016 р. Виявлено основні негативні кризові чинники, що перешкоджають розвитку діяльності національних промислових підприємств і зростанню фінансових результатів їх діяльності. Запропоновано рекомендації з доповнення та вдосконалення існуючих державних антикризових заходів та інструментів.

Ключові слова: антикризова політика, стратегія розвитку, промисловість, інвестиції, виробниче підприємство.

I. Вступ

Удосконалення методик, підходів і механізмів антикризового регулювання наразі є актуальним завданням для економічної науки, зважаючи на тяжкі умови роботи національних промислових підприємств, зокрема підприємств гірничо-металургійного, паливно-енергетичного та машинобудівних комплексів, розташованих на прифронтових та окупованих східних територіях країни, що традиційно формують понад 60% ВВП. Проблема вияву кризових явищ, що перешкоджають процесу розвитку українських промислових підприємств і розробці методів їх подолання, присвячено праці українських учених-економістів: Р. Г. Головіна, М. В. Лизуна, О. А. Мельниченко, Ю. С. Мордвицької та ін.

II. Постановка завдання

Мета статті – проаналізувати вплив державної антикризової політики на промислову галузь України шляхом оцінювання ефективності виконання стратегій, проектів і заходів з розвитку національного промислового комплексу.

III. Результати

Наслідки економіко-політичної кризи 2014–2015 рр. відчутні й сьогодні, що зумовлено ще й досі невизначеною ситуацією, яку спостерігаємо в південно-східних регіонах. Для подолання цих явищ у економіці необхідні стрімкі та гнучкі стратегічні плани розвитку національної промисловості.

Проаналізуємо основні державні стратегії, концепції та проекти з розвитку промисловості, що діяли до 2016 р., їх результати та ті, що вступили в силу з 2017 р., визна-

чимо їх головні цілі та завдання. Основними проектами із забезпечення розвитку промисловості на період до 2016 р. та починаючи з 2017 р. є:

- Стратегія розвитку промислового комплексу до 2020 р.;
- План пріоритетних дій Уряду, затверджений на 2016 р. (регламентований та затверджений Міністерством економічного розвитку і торгівлі України);
- Державна програма розвитку вітчизняних промислових підприємств з урахуванням потреб внутрішнього споживання;
- законопроекти, спрямовані на підвищення інвестиційної привабливості галузей промисловості України;
- проекти стимулювання розвитку інноваційних та екологічних виробництв;
- проекти розвитку промислових кластерів.

Результати аналізу змісту цих документів дали змогу визначити та систематизувати *основні цілі та завдання антикризової політики України.*

Отже, основними цілями національної антикризової політики є:

- забезпечити стабільний та динамічний розвиток промисловості;
- забезпечити розвиток внутрішнього ринку замовлень для промислових індустріальних підприємств, у тому числі тих, які знаходяться в Східній Україні;
- заохотити замовлення продукції в українських виробників;
- створити нові виробництва через проведення імпортозаміщення;
- забезпечити розвиток українського приватного сектору;

- виділити бюджет і сформувати план дій з оновлення й модернізації інфраструктури загалом у країні;
- забезпечити розвиток експорту промислової продукції на зовнішні ринки;
- забезпечити розвиток внутрішнього ринку продукції енергетичного машинобудування;
- забезпечити розвиток гірничо-металургійного комплексу України;
- дерегулювати підприємницьку діяльність, покращити бізнес-клімат;
- покращити інвестиційний клімат України. Основні завдання:
- формування замовлень державних компаній (ПАТ “Укрзалізниця”, ДК “Укроборонпром”, енергетика) для промислових індустріальних підприємств, у тому числі тих, які знаходяться в Східній Україні;
- проведення реформи, яка здатна забезпечити стабільність і динамічний розвиток економіки – проведення нової індустріалізації національного господарства України з метою вирішення гострих проблем, які постали перед промисловим комплексом країни;
- залучення міжнародної експертної (технічної) допомоги (зокрема, Мінекономрозвитку звернулося до Організації Об’єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) та до представництва Європейського Союзу в Україні);
- удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату;
- формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності української економіки;
- інші завдання.

Згідно з інформаційно-аналітичними даними, що містить Звіт про результати роботи Уряду в 2016 р., було виконане комплексне завдання із забезпечення створення передумов для розвитку економіки. За статистикою, завдяки зваженій політиці та проведенню першочергових реформ *Уряд зміг забезпечити:*

- довгоочікуване зростання ВВП. На відміну від попередніх років, джерелами зростання є не зовнішні чинники, а внутрішні: інвестиційний та споживчий попит. Водночас негативний вплив зовнішніх чинників вдалося практично знівелювати;
- з 2016 р. розпочато тимчасове застосування поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі з ЄС;
- виконання плану заходів з імплементації розділу IV “Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею” Угоди про асоціацію між Україною та ЄС;
- започаткування структурних змін;

- реалізацію офіційної процедури приєднання до Регіональної конвенції про північно-середземноморські преференційні правила походження;
- досягнення принципових домовленостей щодо започаткування діалогу Україна – ЄС високого рівня щодо горизонтальних питань та окремих секторів промисловості. Сторони домовилися, що він буде спрямований за двома напрямками: горизонтальні питання (технічні бар’єри в торгівлі, державні закупівлі, малий та середній бізнес) та промислові кластери за галузевим принципом (добувна промисловість, аерокосмічна галузь, машинобудування, легка промисловість, автоіндустрія, суднобудування);
- надання Європейською Комісією Україні додаткових преференцій у торгівлі як частини пакета допомоги ЄС у зв’язку з агресією Російської Федерації (в тому числі зниження ставок ввізних мит ЄС до 3% на імпорт української промислової продукції (23 тарифні лінії));
- розробку Національної експортної стратегії за підтримки Western NIS Enterprise Fund (WNISEF) та за участю експертів International Trade Center (ITC);
- започаткування діяльності Експортно-кредитного агентства із забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування [13].

Для того, щоб оцінити вплив державної антикризової політики на промислову галузь України, необхідно здійснити такі види аналізу:

- аналіз показників діяльності промисловості України в аспекті основних підгалузей;
- аналіз зовнішньої торгівлі товарами промислової галузі;
- виявити ризики та проблеми промислової галузі;
- визначити пріоритети державного впливу на розвиток промисловості в межах антикризової політики України.

В 2015–2016 рр. варто відзначити поступове покращення кризової ситуації в Україні загалом (звісно, не враховуючи результати діяльності промислових підприємств, розташованих на непідконтрольних територіях), що демонструє зростання основних показників соціально-економічного розвитку регіонів та всієї України, а також індексів промислової продукції за основними видами діяльності (табл. 1, рис. 1). Зокрема, це було досягнуто через низку антикризових заходів щодо покращення економічного кризового становища, макроекономічної стабілізації та програми сталого економічного зростання, затверджених у Програмах діяльності Кабінету міністрів України на 2015–2016 рр.

Результати аналізу динаміки обсягів ВВП та обсягів реалізації промислової продукції (табл. 1, рис. 1) демонструють, що кризове економічне становище мало місце в 2014–2015 рр., унаслідок чого ВВП у 2014 р. скоротився майже на 8,3%; у 2015 р. – ще на

10%; у 2016 р. ситуація трохи стабілізувалася, й величина цього показника зросла до 2,2%. Але, на жаль, на думку багатьох аналітиків, таке зростання, що демонструє Державна служба статистики, має штучний характер, а реальна ситуація дещо інша.

Таблиця 1

Основні показники соціально-економічного розвитку України, 2012–2016 рр.

Показники, млн грн	Рік					Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
	2012	2013	2014	2015	2016		
1. Обсяг ВВП	1 411 238	1 454 931	1 355 995	1 220 396	1 244 804	-166 434	-11,79
2. Обсяг реалізованої промислової продукції	1 367 925	1 322 408	1 216 615	1 082 787	1 109 857	-258 068	-18,87

Джерело: розраховано на основі [2].

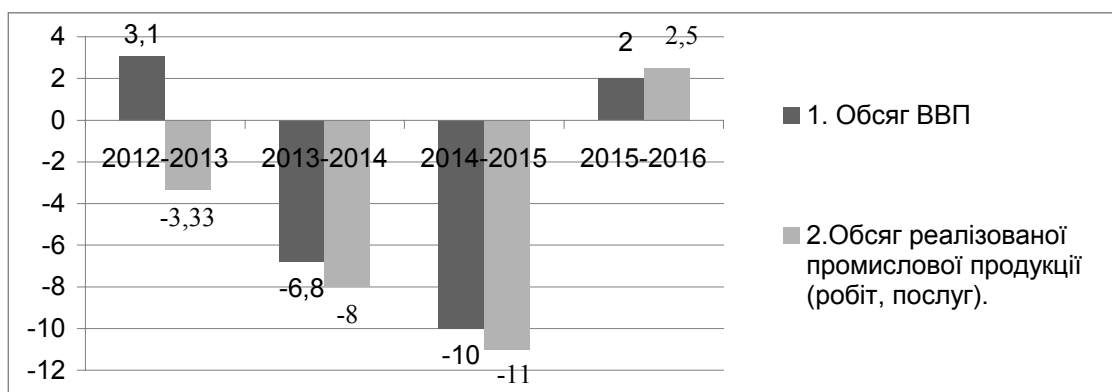

Рис. 1. Темпи приросту обсягів ВВП та обсягів реалізованої промислової продукції, 2012–2016 рр., %

Джерело: розроблено автором.

Щодо обсягів реалізації промислової продукції, треба зазначити, що ситуація аналогічна, і маємо трохи різкіші коливання цих показників: мінімальний темп приросту зафіксовано знову ж таки в 2015 р. (він є також від'ємним – 11%); максимальний – 2016 р. – 2,5%.

Проаналізуємо ключові показники ефективності діяльності промислових підприємств України за період 2012–2016 рр. (табл. 2, рис. 2).

Починаючи з 2012 по 2015 рр. показники фінансового результату промислових підприємств до оподаткування та, відповідно, показники чистого прибутку мали негативну тенденцію (максимальний від'ємний темп приросту було зафіксовано в 2014 р. – майже в 9 разів), у 2016 р. мало місце зростання цих показників на 25,5 та 55,55% відповідно.

Таблиця 2

Ключові показники ефективності діяльності промислових підприємств України, 2012–2016 рр.

Показники	Рік					Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
	2012	2013	2014	2015	2016		
1. Фінансовий результат до оподаткування, млн грн	21 353	13 698,3	-166 414	-181 360,9	4 696,2	-16 657,2	-78,01
2. Чистий прибуток (збиток), млн грн	2 592,4	-4 181,1	-178 730,9	-188 267,9	-11 855,9	-14 448,3	-557,33
3. Рентабельність операційної діяльності, %	3,4	3,0	-1,6	-0,9	1,5	-1,9	-55,88

Джерело: систематизовано на основі [7].

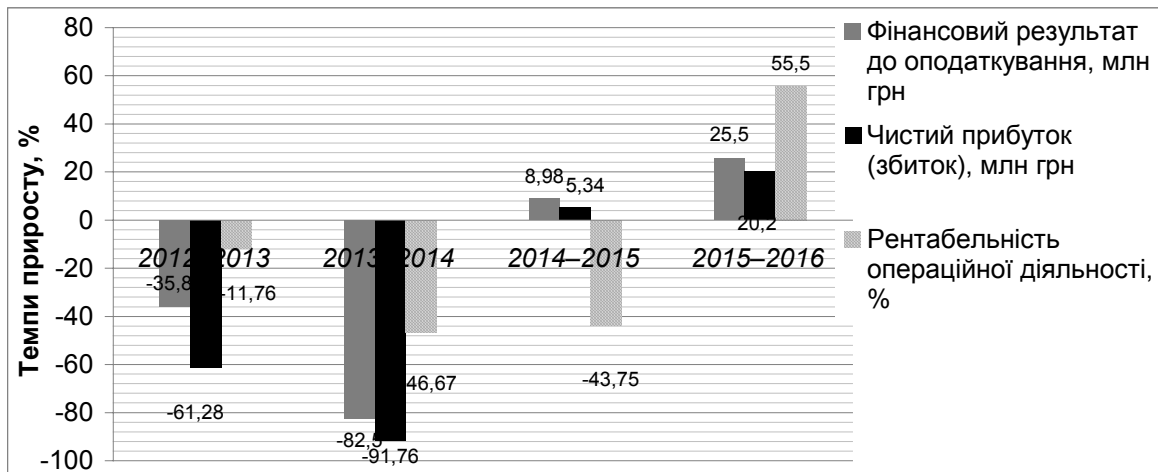

Рис. 2. Темпи приросту ключових показників ефективності промислових підприємств, 2012–2016 рр., %
Джерело: розроблено автором на основі [7].

Варто зазначити, що базові галузі національної промисловості (гірничо-металургійний, машинобудівний, паливно-енергетичний та агропромисловий комплекси) є експортоорієнтованими, тобто вважають, що найбільший прибуток з реалізації виробленої продукції промислові підприємства планують отримати саме через продажі закордон. Щодо динаміки експорту промислової продукції

загалом, треба відзначити той факт, що спостерігається негативна тенденція скорочення темпів реалізації, починаючи ще з початку аналізованого періоду – 2012 р., демонструючи свій мінімум (скорочення на -29,26%) знову ж таки в 2014–2015 рр.

Проаналізуємо динаміку рівня капітальних інвестицій з 2012 по 2016 рр. (рис. 3).

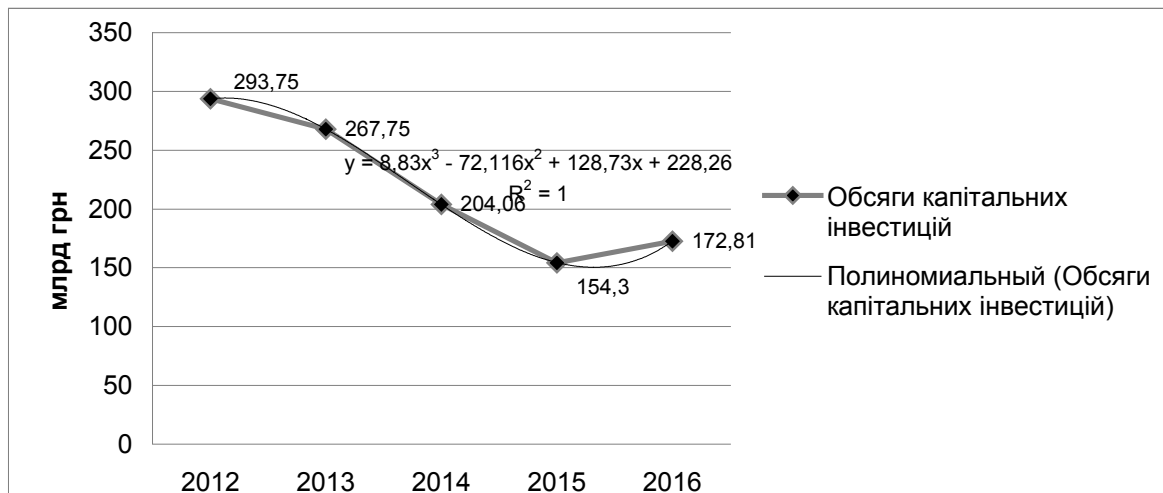

Рис. 3. Тренд обсягів капітальних інвестицій, 2012–2016 рр., млрд грн
Джерело: розраховано автором.

Крива тренду обсягів капітальних інвестицій, змодельована на основі розрахунків за матеріалами Державного комітету статистики, є ідентичною в межах 2014–2016 рр. до кривої ланцюгових темпів приросту капітальних інвестицій, наведеної в Звіті роботи уряду за 2016 р. [13].

Зростання капітальних інвестицій у 2016 р. у середньому на 12,5%, порівняно з 2015 р., згідно з результатами аналізу роботи Уряду та ефективності антикризових заходів державного регулювання національної економіки, викликано такими досягненнями:

підвищення довіри; закріплення макроекономічної стабільності водночас із поступовим підвищенням інвестиційної привабливості України, що дало змогу після тривалого падіння інвестицій, що спостерігалось протягом тривалого періоду – з четвертого кварталу 2012 р. до четвертого кварталу 2015 р., активізувати інвестиційну діяльність, що формує довгострокові фактори сталого розвитку країни.

За результатами оцінювання поточного обсягу замовлень на виробництво продукції (попиту) в промисловості та факторів, що

стримують виробництво промислової продукції, здійсненого Державним комітетом статистики [2], найменші показники поточно-го обсягу замовлень на виробництво продукції зафіксовані в 2009–2010 рр., у 2011 р. величина обсягу замовлень зросла на 15%, максимальні показники характерні для 2013 – початку 2014 рр. ((-20%)-(-25%)), у 2015 р. ситуація знову погіршується, в 2016 р. показник зростає на 5%. Треба зазначити, що протягом усього аналізованого періоду (2007 р. – початок 2017 р.) результати оцінювання (показники балансу) були від'ємними. Головними негативними факторами, що стримують виробництво промислової продукції за 2007–2017 рр. [2], є:

- недостатній попит на промислову продукцію, вироблену українськими підприємствами;
- нестача кваліфікованої робочої сили;
- нестача сировини, матеріалів, устаткування;
- фінансові обмеження;
- інші фактори.

Проаналізуємо вплив регіональної антикризової політики в галузі промисловості на прикладі Запорізької області (табл.3), що формує одну з визначальних часток сукупного ВВП на рівні держави. Проаналізуємо показники діяльності промислових підприємств Запорізької області для розуміння економічного стану галузі та виокремлення напрямів розробки антикризових заходів.

Таблиця 3

Ключові показники діяльності промисловості Запорізької області, 2012–2016 рр.

№ з/п	Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
1.	Обсяг реалізованої промислової продукції, млн грн	129 911,2	127 652,1	128 971,5	130 758,4	143 252,3
2.	Обсяг виробництва промислової продукції, млн грн	97 125,1	96 221,5	97 797,6	88 561,2	91 253,6
3.	Обсяг експорту промислової продукції, тис. дол. США	3 788 059,1	3 678 506,8	3 730 223,7	2 931 027,4	2 289 912,3
4.	Обсяг імпорту промислової продукції, тис. дол. США	1 769 989,1	1 759 889,1	1 570 211,8	1 085 450,6	994 742,2
5.	Сальдо, тис. дол. США	201 807	1 918 617,7	2 160 011,9	1 845 576,8	1 295 170,1
6.	Чистий прибуток (збиток) від реалізації промислової продукції, млн грн	6 125,2	6 048,3	-9 079,9	-2 724,3	5 882,0

Джерело: систематизовано автором на основі [7].

Актуальними на 2016–2017 рр. є заходи з розвитку промисловості Запорізької області, розроблені у Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 року (далі – Стратегія) та Концепції проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року.

Конкретизуємо основні цілі та завдання антикризової політики Запорізького регіону згідно з цією Стратегією в галузі розвитку регіональної промисловості:

1. Стратегічні цілі:

- Запорізький край – інвестиційно приваблива територія з розвинутими індустріальним комплексом та інфраструктурою;
- Запорізький край – регіон з високим рівнем та якістю життя населення;
- Запорізький край – регіон розвинутих сільських територій;
- Запорізький край – регіон екологічної безпеки та збереження природних ресурсів.

2. Оперативні цілі на 2016–2018 рр., пов'язані з розвитком промисловості та подоланням кризових явищ, що цьому перешкоджають:

- удосконалення управління регіональним розвитком;

- стимулювання залучення інвестицій;
- високопродуктивне та прибуткове виробництво в агропромисловому комплексі;
- сприяння сталому соціально-економічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності Запорізької області;
- формування на базі ефективної співпраці з місцевою та центральною владами фокусного центру стратегічного планування з розвитку регіональної промисловості та подолання кризових явищ;
- залучення українських та іноземних інвесторів для створення індустріальних парків у Запорізькій області, в тому числі на територіях старих промислових зон;
- підвищення промислового потенціалу регіону;
- просування інвестиційних продуктів;
- сприяння просуванню продукції товаровиробників області;
- інтеграція науки та бізнесу в галузі промисловості тощо.

Проаналізуємо результати виконання проектів, пов'язаних із досягненням оперативних цілей, та заходи з їх виконання та розвитку промисловості Запорізького регіону, а також кризові явища, що цьому перешкоджають (табл. 4).

Таблиця 4

**Аналіз виконання проектів розвитку промисловості Стратегії регіонального розвитку
Запорізької області на період до 2020 р. у 2016 р.**

№	Операційна ціль, 2016 р.	Заплановані проекти	Результати виконання
1.	Удосконалення управління регіональним розвитком	1. Створення Агенції регіонального розвитку та підтримка її діяльності	Виконано
		2. Координація інвестиційної діяльності, залучення інвестицій в Запорізькій області установи "Агенція регіонального розвитку Запорізької області"	Підписано протокол намірів з Інженерною палатою федеральної землі Саксонія-Ангальт щодо співпраці у створенні першої в Україні міжнародної спілки "Інженерна палата Запорізької області". Для області розробляється інвестиційний паспорт
2.	Стимулювання залучення інвестицій	1. Розробка концепції індустріальних парків. Створення індустріальних парків на території старих промислових зон	У квітні 2016 р. оновлено базу потенційних індустріальних парків, у червні завершено процес визначення потенційних ділянок для створення індустріальних парків
		2. Проведення Інвестиційного форуму InCo (Інтеграція-Кооперація)	Форум проведено 11–12 жовтня 2016 р., за результатами є істотні проблеми щодо фінансування заходу
		1. Створення в Розівському районі Запорізької області енергосервісної компанії ЕСКО. Встановлення лінії з виробництва паливних брикетів	Не реалізовано
3.	Високопродуктивне та прибуткове виробництво в агропромисловому комплексі	1. Виробництво валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь шляхом удосконалення транспортної інфраструктури для потреб агрологістики	Не реалізовано за відсутністю коштів

Джерело: систематизовано автором на [3–6].

IV. Висновки

Загалом, оцінювання фінансово-економічного стану промислової галузі України виявило досить вагомий вплив державної антикризової політики щодо покращення показників обсягів ВВП, у тому числі обсягів реалізованої промислової продукції, показників прибутку та рентабельності національних промислових підприємств; підвищення рівня інвестиційної привабливості України як промислового виробника, що виявилося в зростанні обсягів капітальних інвестицій, індексів ділової активності та ділового клімату промислових підприємств. Тобто *система антикризових заходів з державного регулювання промислової галузі України* повинна сприяти усуненню зазначених факторів, що стримують виробництво та реалізацію промислової продукції загалом.

Результати аналізу виконання проектів розвитку промисловості Стратегії регіонального розвитку Запорізької області свідчать про таке:

- проектів з розвитку та подолання кризових явищ у промисловості в регіоні запропоновано лише 6 із сукупних 45;
- результати роботи Агенції регіонального розвитку та підтримка її діяльності були високо оцінені за 2016 р., але реальних результатів, на жаль, не має;
- запропоновано проект із розробки концепції індустріальних парків, але поки що цю роботу ведуть вкрай повільно;

- в Стратегії відсутні проекти із співпраці органів регіонального управління з бізнесом (зокрема топ-менеджментом інтегрованих корпоративних фінансово-промислових груп, до складу яких входить більшість запорізьких промислових підприємств, що, за результатами корпоративно-структурованого аналізу корпоративної приналежності підприємств регіону, є вкрай важливим заходом).

Вплив результатів економіко-політичної кризи, що досі відчувають як національні промислові підприємства, так і суспільство, ще раз обґрунтовують визначальну роль розробки ефективного та гнучкого плану подолання антикризових явищ в економіці промисловості як України загалом, так і Запорізького регіону. В цьому випадку таким інструментом є Стратегія розвитку промисловості до 2020 р., але результати аналізу ключових показників діяльності національних промислових підприємств показали, що не всі завдання й заходи, запропоновані в Стратегії, є успішними, тому потребують удосконалення та доповнення.

Список використаної літератури

1. Пріоритети розвитку машинобудівної промисловості у рамках антикризової політики України : аналітична доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/451/>.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Звіт про виконання завдань Державної стратегії регіонального розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/article/2200/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2020-roku.html>.
4. Звіт про стан виконання Плану роботи на 2016–2017 роки з виконання завдань Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року в Запорізькій області (за підсумками 2016 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/article/2200/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2020-roku.html>.
5. Звіт про стан виконання Плану роботи на 2016–2017 роки з виконання завдань Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року в Запорізькій області (за підсумками 2016 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/news/33208/zvit-pro-stand-vikonannya-planu-roboti-na-2016-2017-roki-z-vikonannya-zavdan-derzhavnoji-strategiji-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2020-roku-v-zaporizkiy-oblasti-za-pidsumkami-i-pivrichchya-2016-roku.html>.
6. Звіт про хід і результати виконання програми діяльності Кабінету міністрів України у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248801311.
7. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/>.
8. Офіційний сайт Запорізької облдержадміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/>.
9. План заходів на 2016–2018 роки з реалізації Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/article/2265/plan-zahodiv-na-2016-2018-roki-z-realizatsiji-strategiji-regionalnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti-na-period-do-2020-roku.html>.
10. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – 17 липня. – № 603-р.
11. Промисловий потенціал регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/article/1376/promisloviy-potentsial-regionu.html>.
12. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/article/2264/strategiya-regionalnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti-na-period-do-2020-roku.html>.
13. Урядовий портал України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk>.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2017.

Сушко М. Ю. Анализ влияния государственной антикризисной политики на промышленную область Украины (на примере промышленного комплекса Запорожского региона)

В статье определены основные цели и задачи государственной антикризисной политики по Украине в целом и в Запорожском регионе. Проанализирована эффективность выполнения существующих стратегий, проектов и мероприятий по развитию национальной промышленности, утвержденных на законодательном уровне. Оценены ключевые показатели экономического состояния промышленности в Украине и Запорожской области за период с 2012 по 2016 гг. Проанализированы целесообразность и эффективность выполнения плана мероприятий по развитию украинской промышленности, осуществленных правительством в 2016 г. Выявлены основные негативные кризисные факторы, препятствующие развитию деятельности национальных промышленных предприятий и росту финансовых результатов их деятельности. Предложены рекомендации по дополнению и совершенствованию существующих антикризисных мер и инструментов.

Ключевые слова: антикризисная политика, стратегия развития, промышленность, инвестиции, производственное предприятие.

Sushko M. Analysis of Influence of State Anti-Crisis Policy on the Industrial Sectors of Ukraine (on an Example of an Industrial Complex of Zaporozhye Region)

The article defines the main goals and objectives of the state's anti-crisis policy in Ukraine as a whole and in the Zaporozhye region; the author had been done the analysis of the effectiveness of the existing policies, projects and measures to develop national industry, approved by legislation; it was key assessed the indicators of economic situation in the industry and divide in Ukraine and Zaporizhia region for the period from 2012 to 2016 years. It was analyzed the feasibility and effectiveness of the action plan for the development of Ukrainian industry by the Government in 2016. The basic crisis negative factors that hinder the development of national industrial activity and growth of financial results. Recommendations on supplement and improve existing derzhavnh anti-crisis measures and instruments.

Evaluation of the financial and economic state of the industrial sector Ukraine has found quite a significant impact state anti-crisis policy was to improve indicators of GDP, including the volume of industrial production of profit and profitability of domestic industry Improving the investment attractiveness of Ukraine as an industrial manufacturer that is developed in the growth of capital investment, business activity index and business climate in industry. That is, the system of anti-crisis measures of state regulation of the industrial sector of Ukraine should help to eliminate these factors that hinder the production and sale of industrial products in general.

Key words: anti-crisis policy, strategy development, industry, investment, producing enterprise.

МОДЕЛЮВАННЯ СКЛАДНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

УДК 330.519.86

В. М. Порохня

доктор економічних наук, професор
Класичний приватний університет

М. М. Радєва

доктор економічних наук, професор
директор МІДМУ "КПУ" (Мелітополь)

В. І. Кузнецов

Класичний приватний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В ДЕРЖАВІ

У статті зазначено, що аналіз розвитку інтелектуального капіталу та його складових (людський, структурний і маркетинговий капітал) в Україні показав, що організаційний капітал в Україні, як і для багатьох інших країн, має важливе значення, оскільки ми живемо у вік інноваційних технологій. Наголошено, що країна, яка спрямовує свої ресурси на створення інновацій, має великі перспективи в майбутньому. Проведено аналіз рівня інтелектуального капіталу для економік України, Росії та Ізраїлю, а також його впливу на інноваційний розвиток країн.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, людський капітал, структурний капітал, маркетинговий капітал, розвиток.

I. Вступ

Формування та розвиток постіндустріальної економіки, зростання ролі інформації та знань у виробничих процесах ставить у пряму залежність економічний прогрес і суспільний розвиток від суцільної інтелектуалізації життя населення. Інтелектуальний потенціал стає головною умовою економічного поступу, а інтелектуальний капітал – найважливішим і найціннішим ресурсом для досягнення цієї мети [1].

Беззаперечним є визнання необхідності аналізу впливу інтелектуального потенціалу на рівень розвитку країни, зокрема у сфері економічних відносин. Для досягнення країною гідного конкурентного становища серед інших країн важливо визначити, як саме реалізувати інтелектуальний потенціал, щоб отримати оптимальний ефект від його використання. Це вимагає глибокого аналізу структури інтелектуального капіталу, взаємодії показників, що його характеризують, та визначення вагомості для покращення економічних показників змін у перерозподілі напрямів фінансування складових інтелектуального капіталу.

II. Постановка завдання

Мета статті – проаналізувати економіку України, Росії та Ізраїлю на основі визна-

чення макроекономічних показників і рівня розвитку інтелектуального капіталу й виконати моделювання впливу цих показників на розвиток держави.

III. Результати

Для аналізу економічного становища держави важливо розглядати макроекономічні показники порівняно з тими ж показниками інших держав, економіки яких подібні. Для цього використані макроекономічні показники, які дають змогу порівняти рівні інтелектуального капіталу, його складові та на їх основі побудувати загальну пелюсткову діаграму (рис.), яка дає можливість оцінити переваги та недоліки розвитку економік. У ній відображено нормалізовані дані, а в табл. 1–3, які будуть наведені нижче, – наявні та нормалізовані [2].

У табл. 1 наведено показники, які характеризують людський капітал.

Із табл. 1 видно, що найвищий людський капітал серед цих країн є в Ізраїлі. В Україні та Росії спостерігається зменшення населення, що є одним із найважливіших факторів, над яким потрібно працювати. Також видно, що фахівці вищої кваліфікації в Україні та Росії переважно виїжджають за кордон, у той час як в Ізраїлі створюють власну кар'єру на місці.

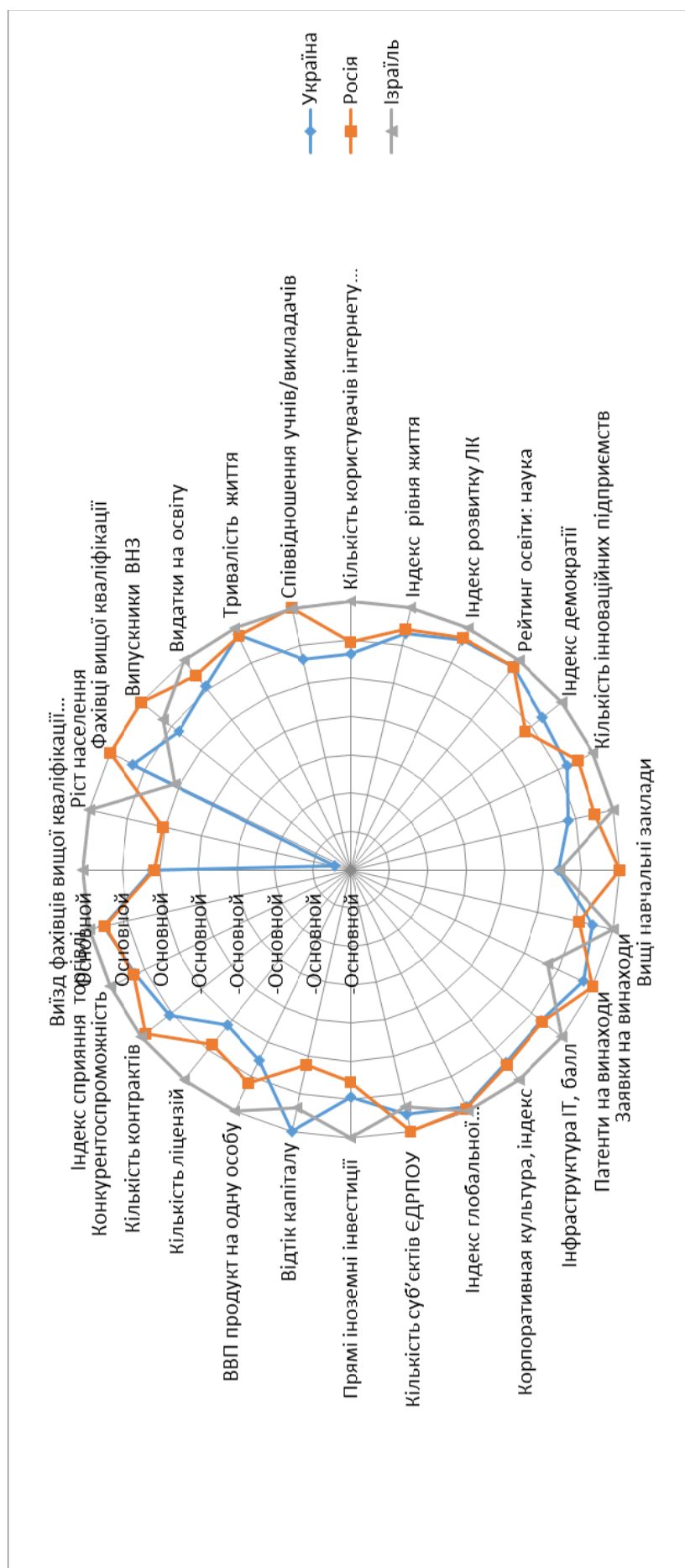

Рис. Пелюсткова діаграма інтелектуального капіталу

Таблиця 1

Людський капітал

Країна	Візд фахівців вищої кваліфікації, чол.	Зростання населення, %	Фахівці вищої кваліфікації, чол.	Випускники ВНЗ, чол.	Витрати на освіту, млн грн	Тривалість життя, років	Співвідношення учнів/викладачів	Кількість користувачів Інтернету на 100 чол.	Індекс рівня життя	Індекс розвитку людського потенціалу	Рейтинг освіти: наука	Індекс демо-кратії
2015 р.												
Україна	40,0	97,5	106 656,0	325 035,0	43 700,0	69,0	5,0	20,0	5,0	0,7	0,8	5,7
Росія	55,0	98,0	160 012,0	845 500,0	58 200,0	68,0	16,0	30,0	5,4	0,8	0,8	3,3
Ізраїль	4,0	100,0	9 654,0	545 000,0	78 652,0	77,0	15,9	65,0	7,6	0,9	0,9	8,4
Нормалізовані показники												
Україна	0,10	0,98	0,67	0,4	0,6	0,90	1,00	0,3	0,7	0,8	0,9	0,7
Росія	0,07	0,98	1,00	1,0	0,7	0,88	0,31	0,5	0,7	0,9	0,9	0,4
Ізраїль	1,0	1,00	0,06	0,6	1,0	1,00	0,31	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

На структурний капітал впливають такі показники, що нормалізуються за тими самими принципами, що й показники людсько-

го капіталу. Значення показників відображено в табл. 2.

Таблиця 2

Організаційний капітал

2015 р.								
Країна	Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, шт.	Забезпеченість організацій (підприємств) засобами обчислювальної техніки, шт.	Вищі навчальні заклади, шт.	Заявки на винаходи, шт.	Патенти на винаходи, шт.	Інфраструктура ІТ, бал	Корпоративна культура, індекс	Індекс глобальної конкурентоспроможності
Україна	1 224,0	1 985,0	317,0	3 458,0	1 963,0	3,6	0,6	4,5
Росія	1 532,0	3 765,0	1 565,0	2 581,0	2 289,0	3,7	0,7	4,6
Ізраїль	1 978,0	4 952,0	338,0	4 700,0	765,0	5,4	0,9	4,8
Нормалізовані показники								
Україна	0,62	0,40	0,20	0,74	0,86	0,67	0,72	0,94
Росія	0,77	0,76	1,00	0,55	1,00	0,69	0,75	0,96
Ізраїль	1,00	1,00	0,22	1,00	0,33	1,00	1,00	1,00

Виходячи з табл. 2, можемо констатувати, що організаційний капітал в Україні, як і для багатьох інших країн, має важливе значення, оскільки саме зараз вік інноваційних технологій. Країна, яка спрямовує свої ресурси на створення інновацій, має великі перспективи в майбутньому. За організаційним капіталом Ізраїль посідає перше місце серед наведе-

них країн. В Україні спостерігається зменшення вищих навчальних закладів, це зумовлено реформою освіти згідно з новим законом "Про вищу освіту".

На маркетинговий капітал впливають такі показники, що нормалізуються за тими ж показниками, що й показники людського та структурного капіталу (табл. 3).

Таблиця 3

Споживчий (маркетинговий) капітал

2015 р.								
Країна	Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за формами власності	Прямі іноземні інвестиції в країну, млрд \$	Відтік капіталу, млрд \$	Валовий внутрішній продукт на одну особу, дол. США	Кількість ліцензій, шт.	Кількість контрактів, шт.	Конкурентоспроможність, бал.	Індекс сприяння торгівлі
Україна	1 328 015,0	3,0	6,2	2 720,0	3 525,0	2 654,0	48,8	4,0
Росія	1 736 550,0	1,7	56,9	6 023,0	15 655,0	4 546,0	50,6	3,9
Ізраїль	1 155 423,0	6,4	9,0	10 100,0	37 845,0	4 896,0	77,2	4,9
Нормалізовані показники								
Україна	0,76	0,46	1,00	0,27	0,09	0,54	0,63	0,82
Росія	1,00	0,27	0,11	0,60	0,41	0,93	0,66	0,80
Ізраїль	0,67	1,00	0,69	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

З табл. 3 видно, що прямі інвестиції в країни менші за відтік капіталу з країн. Це має певний негативний характер, особливо

для Росії, оскільки відтік капіталу за 2015 р. становить майже 57 млрд дол. США. В Україну інвестують більше, ніж у Росію. Одним

із найважливіших факторів є конкурентоспроможність, і Україні необхідно її підвищувати, аби її продукція на європейському ринку мала високу якість.

IV. Висновки

Найбільш сприятливі позиції з інтелектуального капіталу серед наведених країн має Ізраїль. Україні потрібно й надалі розвивати свій людський, організаційний та споживчий капітали, щоб нарешті зросли макроекономічні показники економіки, аби фахівці вищої кваліфікації не виїжджали з країни та влаштовували своє життя в Україні. Для цього потрібно зменшити відтік капіталу з країни, підняти свою конкурентоспромож-

ність на зовнішньому ринку завдяки впливу інтелектуального капіталу на інноваційні процеси в державі, а також збільшити: індекс розвитку людського потенціалу до 0,9, індекс рівня життя – до 7; рейтинг освіти (наука) – до 0,9; індекс демократії – до 8.

Список використаної літератури

1. Порохня В. М. Вплив інтелектуального капіталу на ріст ВВП / В. М. Порохня, Л. С. Головкова, Г. В. Андрущенко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2008. – № 4. – С. 174–182.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2017.

Порохня В. М., Радева М. Н., Кузнецов В. И. Моделирование влияния интеллектуального капитала на макроекономические процессы в государстве

В статье указано, что анализ развития интеллектуального капитала и его составляющих (человеческий капитал, структурный капитал и маркетинговый капитал) в Украине показал, что организационный капитал в Украине, как и для многих других стран, имеет важное значение, потому что мы живем в век инновационных технологий. Подчеркнуто, что страна, которая направляет свои ресурсы на создание инноваций, имеет большие перспективы в будущем. Проведен анализ уровня интеллектуального капитала для экономик Украины, России и Израиля, а также его влияние на инновационное развитие стран.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, человеческий капитал, структурный капитал, маркетинговый капитал, развитие.

Porokhya V., Radyeva M., Kuznetsov V. Modeling the Impact of Intellectual Capital on Macroeconomic Processes in the Country

The model of the economy to come out of the crisis requires regulation of economic processes using the optimal set of macroeconomic factors: the price of money (bid) price economy by investing in innovation organizational capital additional costs, wage increases for leveling the consumption of goods and services, increase profits business sector through innovation and institutional actions.

Analysis of intellectual capital and its constituent elements (human capital, structural capital and marketing capital) in Ukraine showed that organizational capital in Ukraine, like many other countries, is important because it is now a lot depends on innovative technologies. Used macroeconomic indicators, which allow to compare the level of intellectual capital and its components and, based on the total build petal chart that makes it possible to evaluate the advantages and disadvantages of economies. The country that focuses its resources on creating innovation holds great promise for the future. Analysis of intellectual capital for the economies of Ukraine, Russia and Israel has identified its impact on the development of innovation.

The most favorable position of intellectual capital among these countries is Israel. Ukraine needs to develop further their human, organizational and consumer capital to get the last of macroeconomic indicators Ukraine's economy to highly qualified specialists did not leave the country and arranged his life in Ukraine.

Key words: intellectual capital, human capital, structural capital, marketing capital development.

УДК 330.334

В. М. Порохнядоктор економічних наук, професор
Класичний приватний університет**Ю. В. Шерстенников**кандидат фізико-математичних наук, доцент
Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

МЕТОДОЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО МОДЕЛЮВАННЯ ЧАСОВИХ ПАРАМЕТРІВ РОЗВИТКУ СТРУКТУРИ ТА ВЛАСТИВОСТЕЙ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено моделювання логістичної системи малого підприємства (МП) на основі моделей її складових. Запропоновано: модель логістики малого підприємства; модельне відображення інформаційних та матеріальних потоків на підприємстві при обробці замовлень і реалізації продукції; модель управління виробництвом та запасами; модель управління роздрібною торгівлею; модель функціонування та формування активів малого підприємства; модельне відображення механізму управління розвитком МП.

Ключові слова: логістична система, динамічна модель, структура малого підприємства.

I. Вступ

Малі підприємства (МП) є одним із найважливіших важелів сучасного етапу розвитку національної економіки. Ринкові перетворення зумовили переосмислення ролі МП в економічному й соціальному розвитку держави. Теоретичні та практичні аспекти функціонування й розвитку МП відображені в численних наукових працях [1–6; 8]. Але в науковій літературі з цього питання бракує досліджень роботи МП з позицій поточної діяльності. Тобто нестаче моделей МП, які б відображали функціонування МП у реальному часі з максимальним урахуванням логістичної системи підприємства.

II. Постановка завдання

Мета статті – моделювання часових параметрів розвитку структури та властивостей малого підприємства на підставі врахування логістичної системи МП.

III. Результати

Моделювання процесів розвитку структури та властивостей малого підприємства (МП) на основі динамічних моделей, які відтворюють ці процеси, пов'язане, насамперед, із системами, що утворюють МП, тобто із системами, які представляють технологічну, технічну, організаційну, економічну, соціальну, інформаційну та інші структури МП, які пов'язані між собою інформаційними, матеріальними, фінансовими потоками. В свою чергу, щоб управляти й моделювати сценарії розвитку МП у часі, необхідно мати чітку модель логістичних процесів діяльності МП. Тому сам процес моделювання виробничої, інвестиційної, фінансової, інноваційної діяльності МП, побудови сценаріїв його стратегічного розвитку треба будувати на основі методів, моделей і механізмів, які утворюють і видозмінюють структуру логі-

стичних процесів функціонування МП, при цьому наділяючи її новими властивостями.

Логістика – це управління матеріальними потоками у сферах виробництва й обігу. Ефективність функціонування підприємства, що використовує логістику, досягається, загалом, через [7]:

- різке зниження собівартості товару;
- підвищення надійності та якості поставок.

Основним завданням, що постає перед логістикою, є зниження витрат, пов'язаних із доведенням матеріального потоку від первинного джерела сировини до кінцевого споживача.

До мікрологістичних систем належать різні виробничі й торговельні підприємства, територіально-виробничі комплекси. Мікрологістичні системи – це клас внутрівиробничих логістичних систем, до складу яких входять технологічно пов'язані виробництва, об'єднані єдиною інфраструктурою.

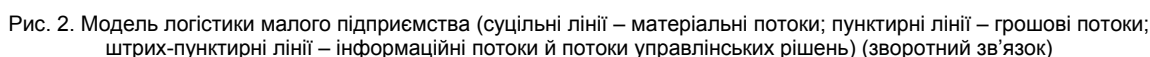
Межі логістичної системи визначає виробничий цикл, починаючи від організації виробництва й закінчуючи доставкою готової продукції споживачеві. Організація виробничого процесу починається із закупівлі необхідних засобів виробництва. Вони надходять у логістичну систему, складаються, обробляються, знову зберігаються й потім ідуть із логістичної системи у споживання в обмін на фінансові ресурси, що поступають у логістичну систему (рис. 1).

Управління логістичними системами базується на методі залучення окремих взаємозалежних елементів у інтегрований процес бізнесу з метою запобігання нераціональних витрат матеріальних, фінансових, трудових ресурсів. Основним напрямом розвитку малих підприємств є створення методів і моделей механізму, які б гнучко й ефективно забезпечували взаємодію основних елементів логістичної системи (ЛС): “закупівля – виробництво – складування – транспортування – збут” [7].

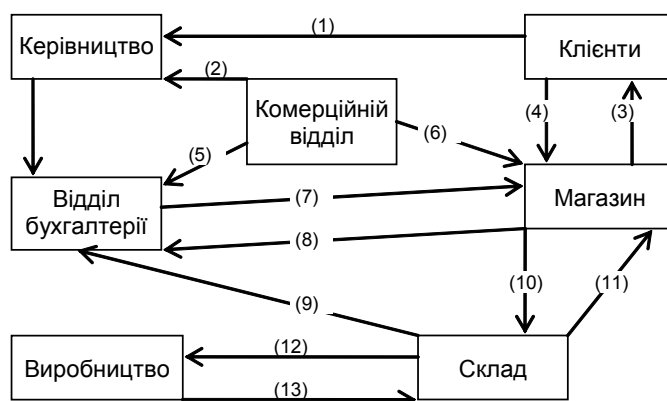
1. Заготівельна логістика.

- Всі ці елементи, а також їх взаємозв'язок відображено на рис. 2.

Розглянемо докладніше кожен елемент ЛС, зображеної на рис. 2. Кожен елемент управління ідентифікований за номером, який співпадає з номером рисунку, на якому

він зображений. Почнемо з елемента “Обробка замовлень та реалізація продукції (3)”, якому відповідає рис. 3.

Умовні позначення: (1) – скарги та пропозиції; (2) – звіти; (3) – інформація про готовність замовлення/виконання замовлення; (4) – подача замовлення; (5) – облік закупівель та продажів; (6) – формування цін на товари та послуги; (7) – інформація про рахунки; (8) – звітність про продаж; (9) – інформація про наявність продукції на складі; (10) – запит товару; (11) – відвантаження товару; (12) – замовлення товару; (13) – надходження товару.

Рис. 3. Модельне відображення інформаційних та матеріальних потоків на малому підприємстві при обробці замовлень і реалізації продукції

Розглянемо конкретний приклад МП. ТОВ «Фірма “Рікаст”» займається пошиттям і реалізацією взуття під торговою маркою “Рома”. Також підприємство реалізує взуття українського та імпортного виробництва. МП безпосередньо виробляє два види товарів: 1) футляри, сумки дорожні, несесери, рюкзаки, сумки спортивні; 2) туфлі хатні з верхом зі шкіри.

Підприємство має виробничий цех і склад. У складі підприємства є комерційний відділ, який приймає замовлення та продає товар. Строк обробки одного замовлення – від 2 днів до 2 тижнів залежно від наявності товару та/або сировини й комплектуючих на складі підприємства на цей момент.

Організаційна модель підприємства складається із семи підрозділів: керівництво (представлене директорами), виробництво, склад, відділ бухгалтерії, комерційний відділ, технічний відділ.

Виконання кожної проектної операції на будь-якому рівні передбачає отримання вхідної інформації, її обробку та передачу для виконання подальших операцій (рис. 3).

Тепер розглянемо елемент “Управління закупками сировини (4)” (рис. 4). Заготівельна логістика – це управління матеріальними потоками з метою ефективного забезпечення підприємства матеріальними ресурсами.

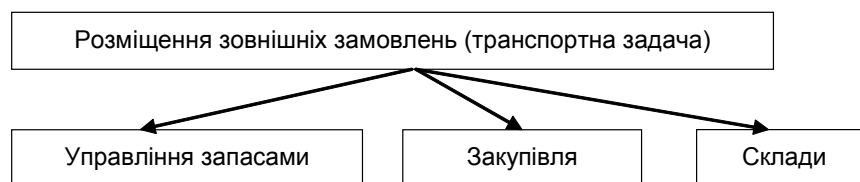

Рис. 4. Модель управління запасами ресурсів і сировини

Наступний елемент – “Управління відвантаженням у збутовій фірмі (5)”, (рис. 5).

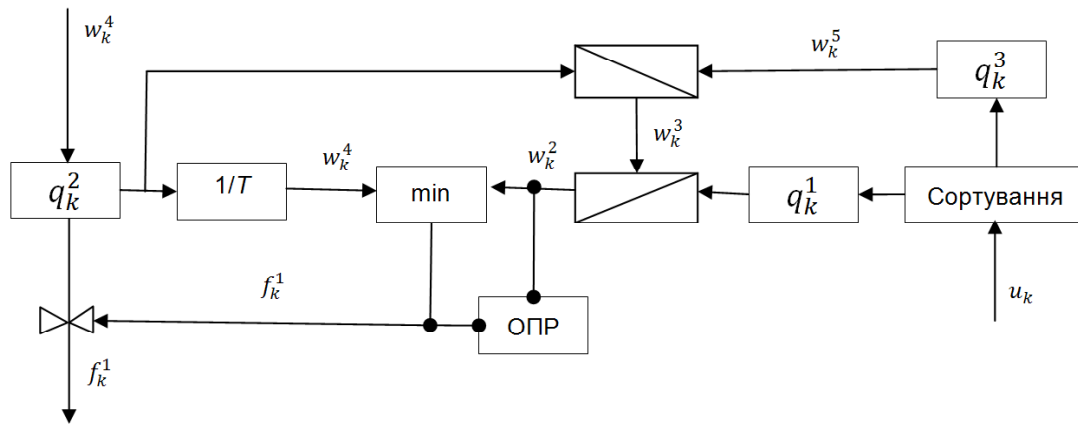

Рис. 5. Модель управління відвантаженням у збутовій фірмі (або на оптовому складі)

На рис. 5 використано таку систему позначень:

u_k – вимоги (попит), одержувані збутовою фірмою (індекс k при змінній означає, що береться значення змінної в k -й момент часу);

f_k^1 – темп поставки збутової фірми споживачам;

q_k^1 – замовлення, не виконані збутовою фірмою;

T – інтервал часу між рішеннями;

q_k^2 – фактичний запас у збутовій фірмі;

w_k^2 – темп відвантаження збутовою фірмою (одиниці в тиждень), що буде перевірятися;

w_k^4 – граничний темп відвантаження збутовою фірмою (одиниці в тиждень), при якому за час між розв'язаннями рівнянь використовують весь наявний обсяг товарних запасів;

w_k^3 – запізнювання виконання замовлень;

w_k^5 – бажаний запас у збутовій фірмі;

q_k^3 – усереднені вимоги до збутової фірми;

ОПР – особа, що приймає рішення (директор).

Вимоги u_k , що висувають до фірми, мають бути розсортовані на предмет можливості виконання.

Із попереднім елементом тісно пов'язаний наступний – “Управління збутовою фірмою (6)”. На рис. 6 використано таку систему позначень:

w_k^1 – поставки, отримувані збутовою фірмою;

w_{k+1}^6 – установлюваний темп закупівель збутовою фірмою;

w_k^8 – фактичний рівень виданих збутовою фірмою замовлень;

w_k^{10} – видані збутовою фірмою замовлення на закупівлю товарів;

w_k^{11} – вимоги до виробництва.

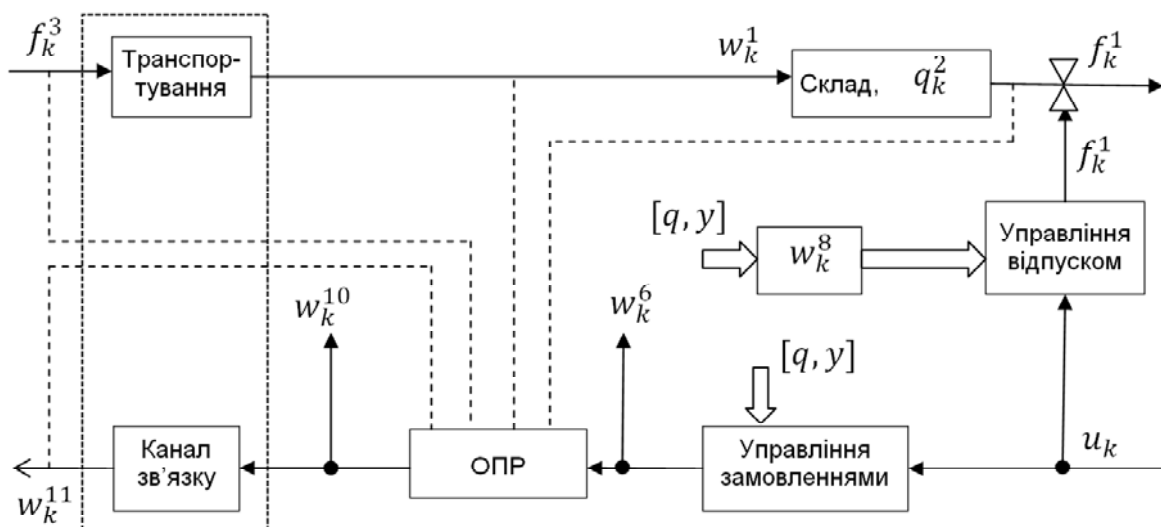

Рис. 6. Модель управління збутовою фірмою

Розглянемо елемент “Управління виробництвом (7)” (рис. 7).

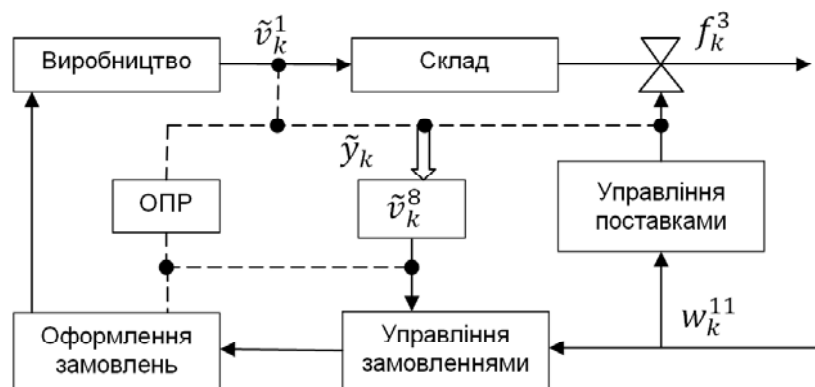

Рис. 7. Модель управління виробництвом та запасами

На рис. 7 використано таку систему позначень, які є доповненням до системи позначень на рис. 5 і 6:

f_k^3 – поставки, здійснювані із запасів виробництва;

$\tilde{v}_k^1$ – поставки товарів на склад, випуск готової продукції;

$\tilde{v}_k^8$ – фактичний рівень виданих виробничою ланкою замовлень.

Розглянемо елемент моделі “Управління роздрібною торгівлею (8)” (рис. 8).

Рис. 8. Модель управління роздрібною торгівлею: суцільні лінії – потоки продукції; пунктирні – потоки інформації

На рис. 8 використано позначення:
 y – фактична виробнича потужність;
 Y – максимальна виробнича потужність;
 k – коефіцієнт використання виробничої потужності;
 R_i – поточне завантаження мережі роздрібною торгівлі;

Rm_i – максимальна поточна ємність мережі роздрібною торгівлі;
 S_i – поточне завантаження оптового складу;
 Sm – максимальна ємність оптового складу.

Розглянемо елемент моделі “Управління операційними активами (9)” (рис. 9).

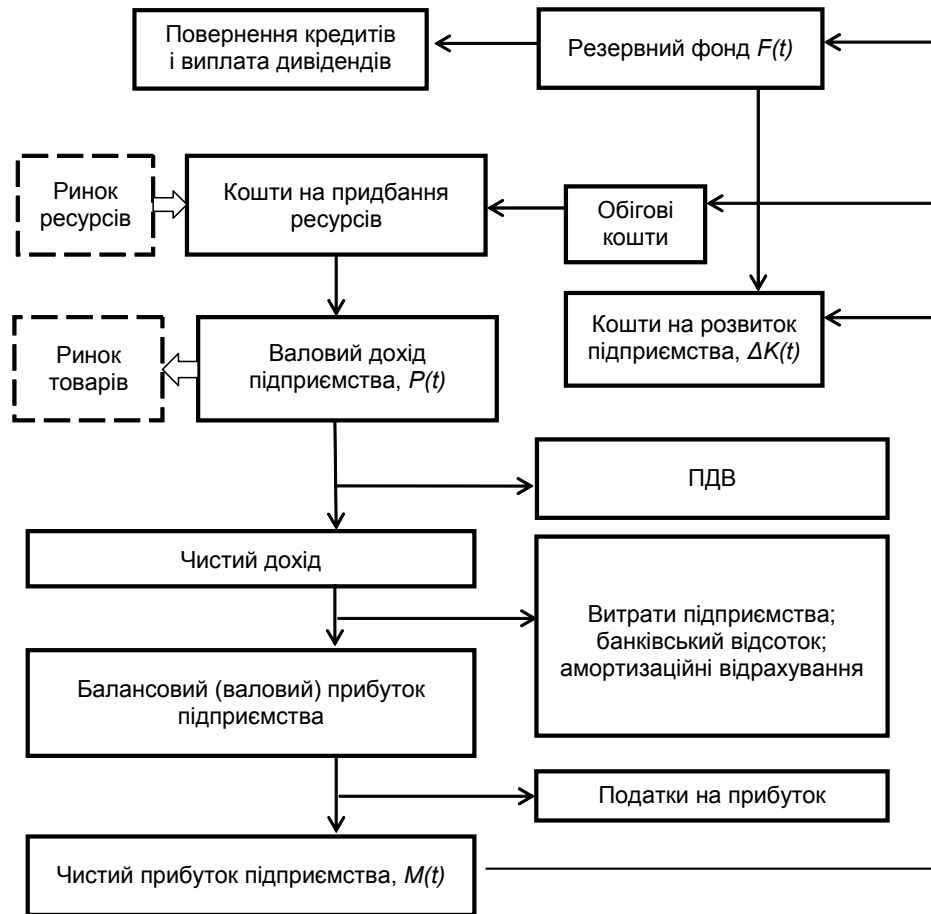

Рис. 9. Модель функціонування та формування активів малого підприємства [2]

Логістична система має ще одне завдання, крім перерахованих вище – це сприяння розвитку підприємства. Це зав-

дання відображене елементом загальної моделі “Управління розвитком МП (10)” (рис. 10).

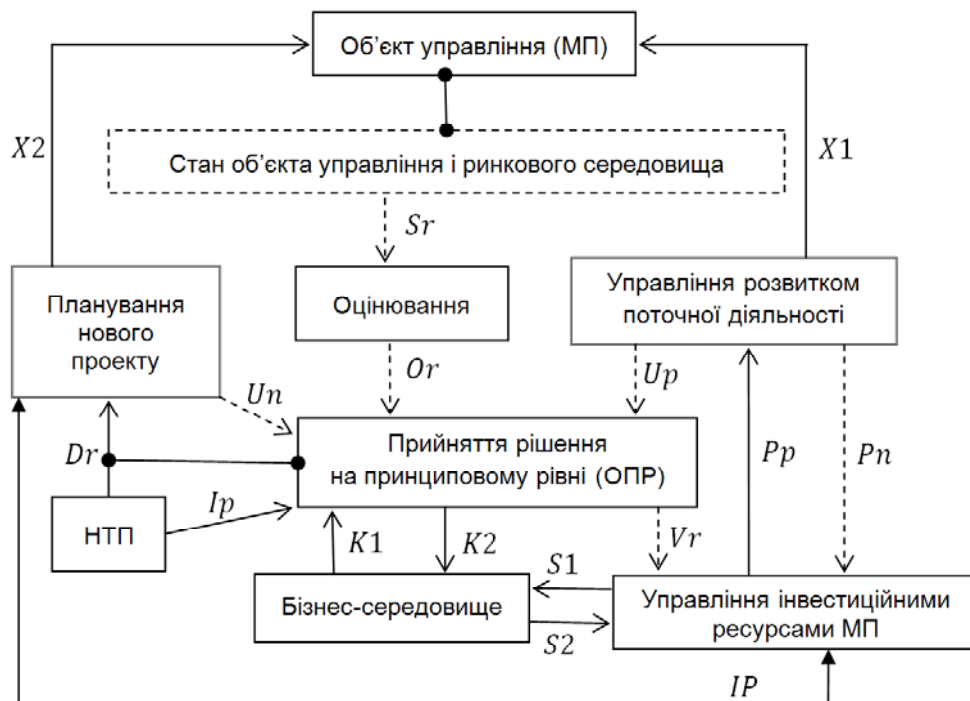

Рис. 10. Модельне відображення механізму управління розвитком МП

На рис. 10 використано такі умовні позначення:

→ – потік прямих управлінських рішень та інформаційних потоків;

----> – потік інформації, що утворює зворотний зв'язок;

Sr – інформація про стан МП і ринкового середовища;

Or – ранжирувана множина поточних і перспективних проблем;

Vr – множина впорядкованих у часі управлінських завдань, що відібрані на певному етапі розвитку;

Pp – потік завдань для планування розвитку поточної діяльності;

Pn – потік уточнювальної інформації для планових завдань розвитку поточної діяльності;

X1 – множина керуючих впливів щодо поточної діяльності МП;

X2 – множина керуючих впливів щодо перспективного розвитку МП;

Un, Up – потік інформації за множиною контрольованих параметрів у реальному часі;

K1 і K2 – потоки інформації між ОНР і бізнес-середовищем;

S1, S2 – інформаційні потоки між бізнес-середовищем і системою управління інвестиційними ресурсами;

Ip – нові тенденції та відповідні їм інноваційні потреби, що виникли в бізнес-середовищі;

IP – інформація щодо планових інвестиційних витрат і потреб;

НТП – науково-технічний прогрес (компоненти елементу: аналітичні центри, технопарки, науково-дослідницькі інститути й лабораторії тощо);

Dr – множина потенційних рішень, рекомендованих до втілення (нові дослідження та розробки).

Модель логістичної системи МП містить у собі перераховані параметри: від попиту на товар та послуги до визначення темпів поставки їх споживачам, враховуючи існуючі зв'язки між динамікою цих параметрів, описаною відповідними динамічними моделями, які на підставі сценарного моделювання

дають можливість порівнювати економічну ефективність різних варіантів розвитку МП.

IV. Висновки

Отже, було запропоновано загальне представлення логістичної моделі МП, на основі якої будується економіко-математична модель часових параметрів розвитку структури та властивостей малого підприємства, до складу якої входять динамічні моделі, що забезпечують відтворення реальних процесів функціонування МП протягом циклів їх моделювання.

Список використаної літератури

1. Абдуллаев Г. Ш. Математическое моделирование развития малого бизнеса в регионах России : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.13 / Г. Ш. Абдуллаев. - Махачкала, 2004. - 159 с.
2. Аршакуни К. В. Динамика новых малых предприятий и эндогенные начальные условия. Эконометрический подход на базе симулирования правдоподобия / К. В. Аршакуни // Экономический журнал ВШЭ. - 2005. - № 3. - С. 291–324.
3. Варналій З. С. Мікрокредитування малого підприємництва : монографія / З. С. Варналій, С. Г. Дрига, Л. Л. Тарангул. - Ірпінь, 2008. - 144 с.
4. Вітлінський В. В. Динаміка розвитку малого підприємства в умовах невизначеності / В. В. Вітлінський, О. В. Піскунова // Інформаційні технології та моделювання в економіці : зб. наук. пр. II Міжнар. наук.-практ. конф., 19–21 травня 2010 р., м. Черкаси. - Черкаси : Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2010. - С. 74–76.
5. Вознюк М. А. Фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка малого підприємництва / М. А. Вознюк, І. М. Польова, О. І. Масна // Соціально-економічні дослідження в перехідний період / НАН України, Інститут регіональних досліджень. - Львів, 2006. - Вип. 3 (LIX): Євроінтеграційний курс України: фінансовий вимір). - С. 172–179.
6. Глушенко С. В. Напрями кредитування суб'єктів малого бізнесу в Україні / С. В. Глушенко // Економіка і прогнозування. - 2005. - № 4. - С. 81–94.
7. Логистика в малом бизнесе [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.dist-cons.ru/modules/logistic/index.html>.
8. Серіков А. В. Економіко-математичне обґрунтування необхідності кооперації малих підприємств України / А. В. Серіков, Н. С. Сіромаха // Актуальні проблеми економіки. - 2005. - № 1. - С. 162–167.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2017.

Порохня В. М., Шерстенников Ю. В. Методологический подход к моделированию временных параметров развития структуры и свойств малого предприятия

В статье исследовано моделирование логистической системы малого предприятия (МП) на основе моделей ее составных. Предложено: модель логистики малого предприятия; модельное отображение информационных и материальных потоков на предприятии при обра-

ботке заказов и реализации продукции; модель управления производством и запасами; модель управления розничной торговлей; модель функционирования и формирования активов малого предприятия; модельное отображение механизма управления развитием МП.

Ключевые слова: логистическая система, динамическая модель, структура малого предприятия.

Porokhnya V., Sherstennikov Yu. Methodological Approach to Modeling of Temporal Parameters Structure and Properties of Small Enterprise Development

Modelling of structure and properties developments of small enterprise on the basis of dynamic models which recreate these processes, with systems, which form small enterprise. That is, with systems which represent technological, technical, organizational, economic, social, information and other structures of small enterprise which are connected among themselves by information, material, financial flows. In turn, to manage and model scenarios of development of small enterprise in time it is necessary to have accurate model of logistic processes of activity of small enterprise. Therefore process of production modelling, investment and financial, innovative activity of small enterprise, construction of scenarios of its strategic development needs to be built on the basis of methods, models and mechanisms which form and alter structure of logistic processes of functioning of small enterprise, thus allocating with its new properties.

The primary goal which arises before logistics is decrease in expenses connected with finishing of a material flow from a primary source of raw to an ultimate consumer.

The model of logistic system of small enterprise includes parametres: from demand for the goods and service to determination of rates of delivery to their consumers, considering existing communications between dynamics of these parametres described by corresponding dynamic models which on the basis of scenary modelling give the chance to compare cost efficiency of different variants of development of small enterprise.

The general idea of logistic model of small enterprise on which basis the economic-mathematical model of time parametres of structure and properties development of small enterprise into which railroad train dynamic models which are provided with reproduction of real processes of small enterprise functioning throughout cycles of their modelling enter is under construction is offered.

Key words: logistic system, dynamic model, small enterprise structure.

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОВІДНИХ КОМПАНІЙ ПОСЛУГ LI-FI НА СВІТОВОМУ РИНКУ

У статті розглянуто проблему забезпечення високошвидкісного стабільного широкому доступу до Інтернету всередині приміщень, яка досі залишається відкритою. Досліджено рівень конкурентоспроможності компаній, які надають комплекс послуг у досліджуваному сегменті світового ринку телекомунікацій, а саме ринку рішень на базі технології Li-Fi. Для визначення значущості показників конкурентоспроможності порівнюваних рішень застосовано підхід, який базується на парному порівнянні показників. У результаті проведених підрахунків встановлено найбільш конкурентоспроможне рішення на ринку технологій забезпечення бездротового доступу до Інтернету за допомогою видимого світла з використанням технології Li-Fi. З'ясовано, що таким є рішення, запропоноване компанією Pure Li-Fi & Lucibel.

Ключові слова: маркетингова стратегія, ринок, підприємство, внутрішнє й зовнішнє середовище, конкуренція, конкурентоспроможність, маркетинговий інструментарій, експертна оцінка.

I. Вступ

Згідно з аналітичними даними Cisco, рівень світового мережевого трафіку зростає експоненціально, починаючи з 2006 р. Світовий мобільний трафік зріс на 63% за останні п'ять років і досяг позначки 7,2 ексабайта (1 млрд гігабайт або тисяча петабайт) на місяць. У 2015 р. ця цифра становила 4,4 ексабайта. Прогрес не оминув і Україну. У лютому 2015 р. три найбільші оператори мобільного зв'язку отримали ліцензії на частоти стандарту 3G. Збільшилися можливості мобільних мереж завдяки ширшій смузі пропускання, спричинили зсув користувача активності з сегмента фіксованого доступу до Інтернету й домашніх Wi-Fi мереж у бік мобільних мереж третього покоління. Так, споживання мобільного трафіку нашими абонентами збільшилося на 74%: з 4311 Тб у першому кварталі 2015 р. до 7490 Тб у першому кварталі 2016 р. [7].

З огляду на те, що VLC (Visible Light Communications) – відносно новий стандарт (сертифікований у 2008 р.), то світовий ринок рішень, заснований на його використанні, активно розвивається. У 2014 р. він був оцінений у 300 млн дол. США. Уже в 2016 р. сукупна вартість ринку становила 600 млн дол. США. Згідно з аналітичними даними провідних телекомунікаційних компаній, зокрема Cisco, Ericsson, Huawei, Compound Annual Growth Rate (CAGR) становитиме 90%, що дасть змогу ринку послуг передачі даних за допомогою видимого світла зрости

до 10 млрд дол. США [8]. Це безпосередньо стосується ринку технології Li-Fi (високошвидкісна передача даних відбувається за допомогою світлодіодних ламп освітлення), обсяг якого прогнозовано збільшиться до 1 млрд дол. США.

За цих умов маркетинг стає ефективним засобом вирішення проблеми якості й конкурентоспроможності послуг передачі даних за допомогою видимого світла. В умовах посилення конкуренції та формування господарських зв'язків між суб'єктами ринку зростає науковий і практичний інтерес до конкурентних стратегій ринкових лідерів. Проблемі вдосконалення маркетингової стратегії з урахуванням конкурентоспроможності послуги присвячено праці таких українських і зарубіжних економістів: Р. Акофа, І. Ансоффа [1], П. Дойля [2], Н. Кравченка, В. Маслого, С. Оборської, М. Портера, З. Шершньової та ін.

Li-Fi – технологія бездротової передачі даних шляхом використання каналу світла. Технологія Li-Fi відрізняється від інших технологій бездротової передачі даних через перевищення енергетичних ресурсів, оскільки передавач Li-Fi водночас є і джерелом світла, що освітлює приміщення, тим самим економлячи витрати на підтримку системи. Також спектр видимого світла є більшим за всі існуючі нині радіоспектри. Крім того, Li-Fi також є більш захищеною технологією, адже світло не виходить за межі стін.

II. Постановка завдання

Метою статті є аналіз сучасних тенденцій розвитку світового ринку Li-Fi технологій та

визначення рівня конкурентоспроможності компаній-лідерів.

III. Результати

Відомо, що поточна конкурентоспроможність підприємства пов'язана з конкурентоспроможністю пропозиції на ринку. Пропозиція включає продукт, ціну та супутні послуги, тобто все, що визначає корисність (вигідність) придбання для клієнта. Часто підприємство має кілька пропозицій (диференціація), при цьому можна говорити про інтегральну конкурентоспроможність усього продуктового портфеля.

Маркетинговий підхід до визначення конкурентоспроможності технології Li-Fi передбачає, що пропозиція може конкурувати, якщо вона має на певному споживчому сегменті одну чи більше споживчих характеристик, які є кращими, ніж у товарів-аналогів (ці характеристики визнаються споживачами як провідні). Споживачі зацікавлені не в найкращому за всіма характеристиками продукті, а в тому, який вдало поєднує якості, найбільш затребувані в певному сегменті ринку, й часто готові

поступитися окремими характеристиками продукту заради покращення інших [3].

Ефективне використання наявних ресурсів із погляду конкуренції визначається конкурентоспроможністю менеджменту підприємства, насамперед, вищого керівництва. Значення цього складника особливо виявляється в умовах динамічного зовнішнього середовища й активної конкурентної протидії [2].

Надзвичайно важливим показником є конкурентоспроможність компаній, які надають комплекс інтернет-послуг у досліджуваному сегменті світового ринку телекомунікацій, а саме ринку рішень на базі технології Li-Fi. Для визначення значущості показників конкурентоспроможності порівнюваних рішень застосовано підхід, який базується на парному порівнянні показників на підставі відомого в теорії маркетингу методу Дельфі. Оцінки в табл. 1 проставлялися, виходячи з таких міркувань: 0 – якщо показник у стовпчику важливіший, ніж показник у рядку; 1 – якщо показник у рядку важливіший, ніж показник у стовпчику.

Таблиця 1

Визначення значущості показників

Показники	1	2	3	4	5	6	Сума
Вартість реалізації проекту	–	1	1	1	1	1	5
Надійність каналу	–	–	1	1	1	1	4
Енергоспоживання	–	–	–	1	1	–	2
Сервісні функції	–	1	–	–	–	–	1
Пропускна здатність	–	–	1	–	–	–	2
Кількість одночасних користувачів	–	–	–	1	–	–	1

Було підраховано суму всіх балів, яка становила $S=15$. Значущість кожного показника було визначено так: це частка від ділення суми балів у відповідному рядку на величину S .

Відповідно, показники вагомості становлять: вартість реалізації проекту – 0,3; надійність каналу – 0,26; енергоспоживання – 0,13; сервісні функції – 0,06; пропускна здатність – 0,13; кількість одночасно активних користувачів – 0,06.

Після цього було оцінено рівень конкурентоспроможності за окремими показниками. Найчастіше виконують відносне оцінювання показників рішень конкурентів порівняно з найкращими показниками всіх порівнюваних рішень у категорії надання бездротового доступу до Інтернету за допомогою видимого світла. Відносну оцінку конкурентоспроможності (I_j) за окремими показниками визначають за такою формулою:

$$I_j = \frac{P_{ij}}{P_{max}}$$

Більше значення показника свідчить про вищу конкурентоспроможність:

$$I_j = \frac{P_{min}}{P_{ij}}$$

Менше значення показника свідчить про нижчий рівень конкурентоспроможності послуги, де значення P_i – значення i -ї послуги; P_{max} та P_{min} – найбільше і найменше зі значень i -го показника з усіх порівнюваних послуг відповідно. У табл. 2 наведено дані про характеристики проектів на базі технології Li-Fi від різних світових компаній. З огляду на те, що британська компанія Pure Li-Fi використовує в своїх рішеннях оптику й лампи виробництва французької компанії Lucibel, а Lucibel, у свою чергу, використовує мікросхеми від Pure Li-Fi, то доцільно буде провести подальші розрахунки, виходячи із сукупних показників цих компаній.

Таблиця 2

Визначення характеристик конкурентоспроможності компаній-лідерів технології Li-Fi

Компанія/показник	Samsung	Matsushitainc	Pure Li-Fi & Lucibel
1	2	3	4
Вартість реалізації проекту, дол. США	55 000	60 000	40 000
Надійність каналу, %	95%	95%	95%
Енергоспоживання, Вт/ч	35	30	25

1	2	3	4
Ціна однієї лампи, дол. США	100	150	100
Ціна обслуговування за межами базової країни, дол. США	10 000	20 000	10 000
Пропускна здатність,	100	50	40
Кількість одночасних користувачів, чол.	10	15	15

Далі проведено комплексне оцінювання за всіма показниками: окремо за технічними характеристиками ($I_{\text{тех}}$), окремо – за економічними ($I_{\text{ек}}$) всіх послуг-конкурентів:

$$I_{\text{тех}} = \sum_{i=1}^n Im_i * Bm_i; I_{\text{ек}} = \sum_{i=1}^n Ie_i * Be_i,$$

де $I_{\text{тех}}$ та $I_{\text{ек}}$ – відносні одиничні оцінки відповідно i -го технічного та i -го економічного показників; Bm_i та Be_i – їх вагомості.

1) Samsung:

$$I_{\text{ек}} = \left(\frac{40000}{55000} + 1 + 1 \right) * 0,33 = 0,897;$$

2) Matsushitainc:

$$I_{\text{ек}} = \left(\frac{40000}{60000} + \frac{200}{250} + \frac{10000}{20000} \right) * 0,33 = 0,649;$$

3) Pure Li-Fi & Lucibel:

$$I_{\text{ек}} = (1 + 1 + 1) * 0,33 = 0,99.$$

Оцінимо технічні параметри якості бездротового каналу проектів-конкурентів. Оскільки технічні параметри відрізняються за категоріями, доцільно вести розрахунки з використанням відповідних коефіцієнтів категорій. Оцінка надійності бездротового каналу проводилася згідно з результатами аналізу публікацій і звітів компаній.

1) Samsung:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{95}{95} \right) * 0,26 = 0,26;$$

2) Matsushitainc:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{95}{95} \right) * 0,26 = 0,26;$$

3) Pure Li-Fi & Lucibel:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{95}{95} \right) * 0,26 = 0,26.$$

Енергоспоживання системи зв'язку є одним із визначальних чинників у виборі такої на базі технології Li-Fi. Весь концепт цієї технології, а також стандарту VLC 802.15.7 побудований на використанні видимого світла не тільки як пасивного джерела освітлення, а й як активного джерела даних. Проте різні технології, застосовані в проектах компаній-конкурентів, позначаються на неоднорідності енергоспоживання як окремих елементів, так і системи загалом. Так, наприклад, лампа Lucibel Ores Li-fi [6] споживає в середньому 25Вт/ч, водночас лам-

пи від Samsung і Matsushitainc споживають більше:

1) Samsung:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{25}{35} \right) * 0,13 = 0,09;$$

2) Matsushitainc:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{25}{30} \right) * 0,13 = 0,101;$$

3) Pure Li-Fi & Lucibel:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{25}{25} \right) * 0,13 = 0,13.$$

Вартість комплектуючих є важливим критерієм для корпоративних клієнтів, на яких і розраховані порівнювані проекти. І якщо заміна внутрішніх комунікацій, зокрема кабелів і конекторів, входить у вартість планового й позапланового сервісного обслуговування, то вихід із ладу однієї або декількох ламп може бути усунена їх заміною, яку може зробити персонал, не стосується компанії, які надають рішення. В такому випадку визначальним є чинник ціни за одну лампу-передавач:

1) Samsung:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{100}{100} \right) * 0,06 = 0,06;$$

2) Matsushitainc:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{100}{150} \right) * 0,06 = 0,05;$$

3) Pure Li-Fi & Lucibel:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{100}{100} \right) * 0,06 = 0,06.$$

З огляду на те, що Li-Fi є відносно новою технологією бездротової передачі даних, то й відповідні системи зв'язку на її основі не мають за собою безлічі типових рішень. З метою врівноваження високої ціни підключення сервісне обслуговування в межах базової країни, зокрема Південної Кореї для Samsung, Японії для Matsushitainc, Великобританії з Францією для Pure Li-Fi & Lucibel, – безкоштовне. Однак для закордонних клієнтів діють тарифи, що покривають проживання фахівців з обслуговування, а також усі витрати на комплектуючі та програмне забезпечення:

1) Samsung:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{10000}{10000} \right) * 0,06 = 0,06;$$

2) Matsushitainc:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{10000}{20000} \right) * 0,06 = 0,03;$$

3) Pure Li-Fi & Lucibel:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{10000}{10000} \right) * 0,06 = 0,06.$$

Варто зазначити, що сумарна пропускна здатність бездротового каналу є одним із найважливіших показників при виборі типу доступу до Інтернету. Однак для потреб лікарень, заводів і офісів, де для робочих потреб значний трафік не є визначальним критерієм, акцент зміщується в бік ціни. Розраховуємо технічний параметр пропускної здатності для проектів-конкурентів:

1) Samsung:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{100}{100} \right) * 0,13 = 0,13;$$

2) Matsushitainc:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{50}{100} \right) * 0,13 = 0,06;$$

3) Pure Li-Fi & Lucibel:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{40}{100} \right) * 0,13 = 0,05.$$

У деяких умовах також має значення кількість одночасно можливих підключень у межах одного передавача (базової станції). Особливо важливим цей критерій є в умовах недостатньої площі приміщення, коли немає можливості розмістити значну кількість передавачів. Далі наведено розрахунки показника одночасних підключень до базової станції, іншими словами, користувачів:

1) Samsung:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{10}{15} \right) * 0,06 = 0,04;$$

2) Matsushitainc:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{15}{15} \right) * 0,06 = 0,06;$$

3) Pure Li-Fi & Lucibel:

$$I_{\text{тех}} = \left(\frac{15}{15} \right) * 0,06 = 0,06.$$

З метою підрахунку результуючого значення конкурентоспроможності проектів-конкурентів спочатку необхідно підсумувати всі технічні показники:

1) Samsung:

$$I_{\text{тех}} = 0,26 + 0,09 + 0,06 + 0,06 + 0,04 = 0,51;$$

2) Matsushitainc:

$$I_{\text{тех}} = 0,26 + 0,101 + 0,05 + 0,03 + 0,06 = 0,501;$$

3) Pure Li-Fi & Lucibel:

$$I_{\text{тех}} = 0,26 + 0,13 + 0,06 + 0,06 + 0,06 = 0,57.$$

Розрахуємо інтегральний показник конкурентоспроможності, помноживши значення економічних параметрів конкурентоспроможності на значення технічних параметрів:

1) Samsung:

$$K = 0,847 * 0,51 = 0,431;$$

2) Matsushitainc:

$$K = 0,649 * 0,501 = 0,325;$$

3) Pure Li-Fi & Lucibel:

$$K = 0,99 * 0,57 = 0,564.$$

На підставі проведених розрахунків можна зазначити, що послуги Li-Fi компанії Pure Li-Fi & Lucibel є найбільш конкурентоспроможними та найбільше відповідають запитам споживачів.

IV. Висновки

В результаті проведених підрахунків з'ясовано найбільш конкурентоспроможне рішення на ринку технологій забезпечення бездротового доступу до Інтернету за допомогою видимого світла з використанням технології Li-Fi. Було встановлено, що таким є рішення від компанії Pure Li-Fi & Lucibel. Це наймолодша компанія на ринку, яка має найсучасніші технологічно ефективні продукти. Відповідно, компанії Samsung і Matsushitainc є засновниками цього сегмента й давно відомі на ринку, тому їх рішення дорожчі, але мають більшу сервісну підтримку. Проведені дослідження та розрахунки дають змогу стверджувати, що сучасна ринкова модель ринку технології Li-Fi має ознаки олігополії. Дістатися цього ринку українським виробникам буде дуже складно. Важливою умовою для цього є рівень конкурентоспроможності технології, що відповідає світовим критеріям якості технології Li-Fi.

Список використаної літератури

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – Санкт-Петербург : Питер, 2001. – 414 с.
2. Дойль П. Менеджмент: стратегия и тактика / П. Дойль. – Санкт-Петербург : Питер, 1999. – 560 с.
3. Лифиц И. М. Конкурентоспособность товаров и услуг : учебник для бакалавров / И. М. Лифиц. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : Юрайт, 2014. – 437 с.
4. Сален П. Конкуренция / П. Сален ; пер. под ред. Г. Е. Алпатов. – Санкт-Петербург : Нева, 2004. – 96 с.
5. Цундер О. Е. Аналіз і перспективи розвитку конкурентоспроможності послуг телекомунікаційних операторів в Україні / О. Е. Цундер // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – № 1. – С. 276–279.
6. Lighting innovation [Electronic resource] // Lucibel. – Mode of access: <http://www>.

- lucibel.com/documents/10179/5087971/FT-LUXITIS-Ores-LiFi-EN-20092016.pdf.
7. Products by Technology [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.cisco.com/c/en/us/products/index.html>.
8. Visible Light Communications (VLC) Market: By Components (Visible Light LED's, Diodes); By Applications (Smart Lighting, Indoor, Outdoor); By End-user Industry (Vehicle & transportation, Hospitals & Healthcare) – Forecast (2017–2022) [Electronic resource]. – Mode of access: <http://industryarc.com/Report/15036/visible-light-communications-market.html>.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2017.

Кругликова В. В. Оценка конкурентоспособности ведущих компаний услуг Li-Fi на мировом рынке

В статье рассмотрена проблема обеспечения высокоскоростного стабильного широкополосного доступа к Интернету внутри помещений, которая до сих пор остается открытой. Исследован уровень конкурентоспособности компаний, которые предоставляют комплекс услуг в исследуемом сегменте мирового рынка телекоммуникаций, а именно рынка решений на базе технологии Li-Fi. Для определения значимости показателей конкурентоспособности сравниваемых решений применен подход, основанный на парном сравнении показателей. В результате проведенных расчетов установлено наиболее конкурентоспособное решение на рынке технологий обеспечения беспроводного доступа в Интернет с помощью видимого света с использованием технологии Li-Fi. Было выяснено, что таким является решение компании Pure Li-Fi & Lucibel.

Ключевые слова: маркетинговая стратегия, рынок, предприятие, внутренняя и внешняя среда, конкуренция, конкурентоспособность, маркетинговый инструментарий, экспертная оценка.

Kruglikova V. Evaluation of Competitiveness of Leading Companies of Li-Fi Services in the World Market

The article considers the problem of providing high-speed stable broadband Internet access inside the premises, is still open. Each year the average number of simultaneous wireless connections per unit area increases, and traditional circuit network device can not effectively allocate radio frequency energy and resources. Use wire lines in these cases puts restrictions mobility and rapid access to the equipment.

The level of competitiveness of companies providing a range of services in the test segment of the global telecommunications market, namely the market of solutions based on technology Li-Fi. To determine the relevance of indicators of competitiveness comparable solutions applied approach based on paired comparisons.

As a result of calculations it was found the most competitive solution on the market technology providing wireless access to the Internet using visible light using technology Li-Fi. It was found that this is the solution from Pure Li-Fi & Lucibel. This is the youngest company in the market that has advanced technologically efficient products. Meanwhile, Samsung and Matsushitainc are the founders of this segment and are well known in the market.

The decision of these companies are more expensive, though, and have a strong service support. The paper studies and calculations that give reason to believe that the current market model market technology Li-Fi has signs of oligopoly. Ukrainian producers will be very difficult to enter this market. An important condition for this is the competitiveness of technology that meets international quality criteria Technology Li-Fi.

Key words: marketing strategy, market, enterprise, internal and external environment, competition, competitiveness, marketing tools, expert evaluation.

УДК 658.5: 338.242.2

О. Б. Погайдак

доктор економічних наук, старший науковий співробітник

Р. П. Шерстюк

кандидат економічних наук, докторант

О. І. Вівчар

кандидат економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет

СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СОЦІОГУМАНІТАРНИМИ ЧИННИКАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ПОСТТРАНСФОРМАЦІЙНИХ УМОВАХ

У статті зазначено, що в сучасних умовах дисбалансу економічних процесів одним із найважливіших аспектів зміцнення економічної безпеки підприємств є активний вплив соціогуманітарного чинника. Зауважено, що в таких умовах функціонування сучасного економічного простору вимагає формування та зміцнення єдиного соціогуманітарного вектора, який потребує вирішення низки завдань, серед яких – підвищення ефективності витрачання коштів, які виділяють для підтримки соціогуманітарної компоненти підприємств; нарощування дослідницького потенціалу на основних напрямках їх функціонування; інвентаризація структур багаторівневої управлінської системи; розвиток інструментів і механізмів координації та взаємодії між усіма суб'єктами державної політики. Наголошено, що в контексті посткризового відновлення є досить актуальним формування структурних елементів розроблення стратегії соціогуманітарної компоненти економічної безпеки підприємств в умовах макроекономічної нестабільності.

Ключові слова: економічна безпека підприємств, соціогуманітарні чинники, управління соціогуманітарними чинниками, соціогуманітарна компонента, механізм управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки підприємств, стратегії соціогуманітарної компоненти.

I. Вступ

В сучасних умовах турбулентності економічних процесів комплексний механізм управління соціогуманітарними чинниками є сукупністю різних за природою способів цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на їх діяльність і на фактори й чинники, від яких залежить результат соціального розвитку підприємницьких структур, для досягнення цілей соціальної політики. Маємо зазначити, що при цьому залежно від факторів соціогуманітарного управління, які можуть мати економічну, соціальну, організаційну, політичну та правову природу, виокремлюють економічні, мотиваційні, організаційні, політичні, соціальногуманітарні та правові механізми, які формуються під впливом права та мають застосовуватися в комплексі.

Питання соціальних і гуманітарних чинників у системі економічної безпеки підприємств розглядали Б. Андрушків, А. Баланда, М. Єрмошенко, В. Захарченко, Є. Лисицина, Е. Лібанова, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Пирожкова, М. Флейчук, У. Щурко, а також зарубіжні дослідники: Д. Бекер, Ч. Волен, С. Гантінгтон, Л. Гончаренко, М. Грондона, І. Ерліх,

Р. Інґлгарт, Л. Коженювські, Р. Латов, Г. Моргентан, Е. Олейников, М. Портер, Дж. Райда, Дж. Свіні, В. Сенчагов, Л. Філіпс, М. Флейчук, В. Франчук та ін.

II. Постановка завдання

Метою статті є дослідження стратегічних орієнтирів економічної безпеки підприємств у контексті соціогуманітарного виміру, розкриття особливостей формування механізму управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки підприємств, а також виокремлення структурних елементів розроблення стратегії соціогуманітарної компоненти економічної безпеки підприємств в умовах макроекономічної нестабільності.

III. Результати

Як би парадоксально це не звучало, управління соціогуманітарними чинниками, зважаючи на складність управління соціогуманітарним розвитком, являє собою багаторівневу систему економічної безпеки підприємств взаємопов'язаних механізмів різного характеру. Водночас досить складно виділити які-небудь "чисті" однорідні механізми, які не мали б однорідних механізмів іншої природи (наприклад, були лише правовими без ознак мотиваційних, соціальногуманітарних чи економічних). У таких умо-

вах функціонування виділення механізмів за принципом однорідності визначається наявністю провідних ознак.

З практичного погляду, ефективність зміцнення економічної безпеки підприємств забезпечується правильним вибором сукупності інструментів. Адже інструменти управління соціогуманітарними чинниками – це специфічні засоби, знаряддя, за допомогою яких здійснюється реалізація соціальних зобов'язань держави та підприємств [6].

У таких умовах функціонування важливим аспектом є формування ефективного організаційно-економічного механізму управління цією науковою проблематикою. Механізм управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки підприємств – це система організаційно-економічних і правових заходів із запобігання соціально-економічним загро-

зам, що охоплює такі елементи: об'єктивний і всебічний моніторинг соціально-економічної політики держави та підприємницьких структур зокрема з метою виявлення та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз у соціальній сфері; вироблення гранично допустимих значень соціально-економічних показників, недотримання яких призводить до нестабільності й соціальних конфліктів; діяльність держави щодо виявлення та запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам у соціальній сфері економічної безпеки підприємств. Як основу механізму управління соціогуманітарної складової економічної безпеки підприємств треба розглядати сукупність об'єктивних залежностей і зв'язків між явищами та процесами соціально-економічного життя в їх саморозвитку та динаміці (рис. 1).

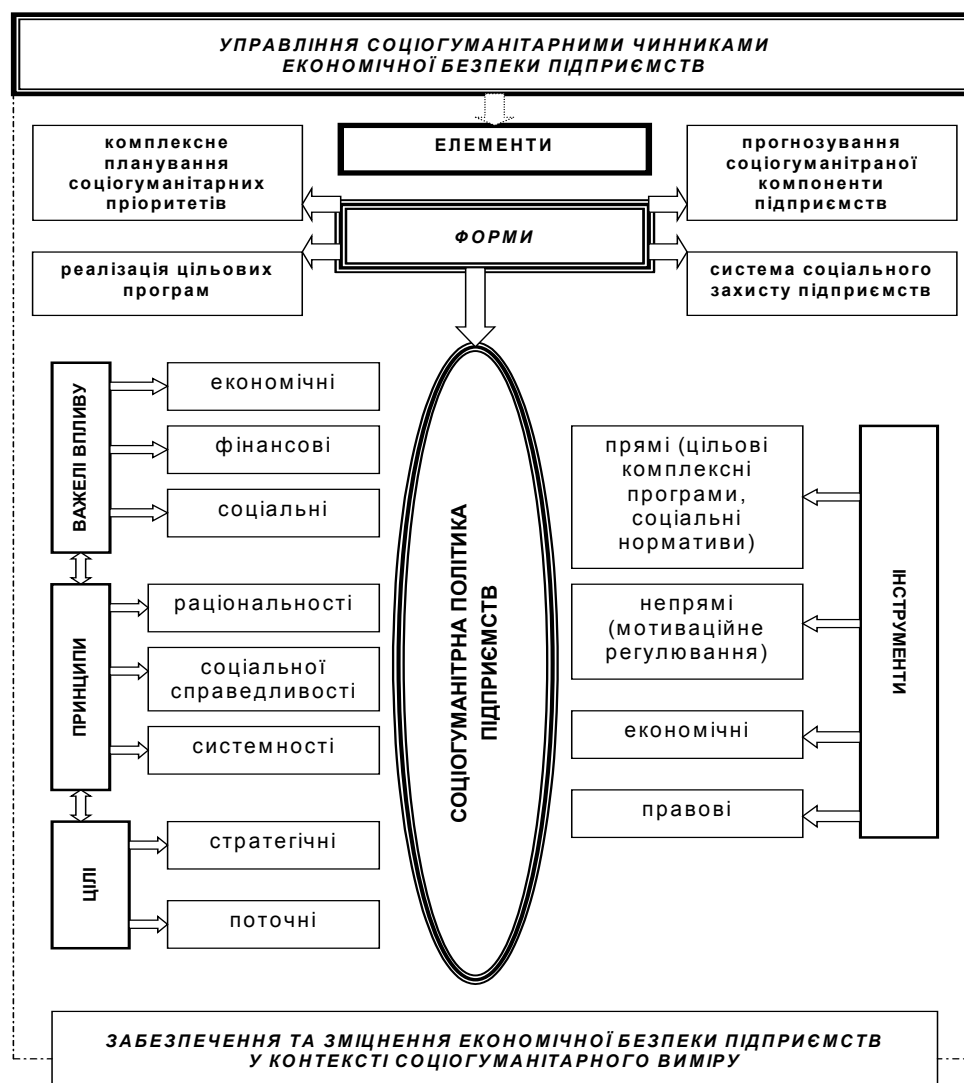

Рис. 1. Структурно-логічна схема управління системою економічної безпеки підприємств у контексті соціогуманітарної компоненти

Джерело: розроблено автором.

Доцільно акцентувати на тому, що в структурі механізму управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки

підприємств варто виокремити такі підсистеми в межах єдиного механізму: підсистема самозабезпечення необхідних парамет-

рів соціальної взаємодії та розвитку підприємств; підсистема державного регулювання стану соціальної безпеки підприємницьких структур.

У контексті досліджуваної проблематики можна стверджувати, що основними проблемними аспектами управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки підприємств є: високий рівень тіньової зайнятості; велика кількість економічно неактивного населення працездатного віку; відставання якості робочої сили від потреб сучасної економіки; дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили практично за всіма групами професій; суттєвий рівень безробіття серед молоді; низький рівень підприємницької ініціативи громадян [4].

Зауважуємо на тому, що в межах наукових досліджень акцент треба зробити на тому, що соціогуманітарна компонента, спрямована на формування та зміцнення економічної безпеки підприємств, визначає такі вектори:

- створення умов для підвищення соціально-економічної активності працівників, застосування сучасних мотиваційних і стимулюючих механізмів високопродуктивної праці, які б сприяли посиленню спонукальних мотивів і стимулів активізації трудової діяльності, підвищенню зацікавленості працівників у кінцевих результатах, пошуку додаткових резервів підвищення зацікавленості працівників, посиленню адекватності мотиваційних механізмів продуктивної праці динаміці та змісту соціально-економічних перетворень підприємницьких структур [7];
- забезпечення достатнього життєвого рівня кожного працівника на основі здійснення зваженої активної політики доходів, зменшення їх диференціації, запобігання бідності, обмеження соціального розшарування населення за рівнем доходів, стимулювання, формування стабільного платоспроможного попиту населення на основі самоствердження кожним працівником свого добробуту, мікросхеми своєї соціальної безпеки відповідно до власного трудового внеску й міри соціально-економічної активності.

Водночас треба особливо наголосити, що функціонування механізму управління соціогуманітарних чинників економічної безпеки підприємств досить часто розглядають з погляду необхідності забезпечення економічного розвитку як найактуальнішого імперативу та пропонують розглядати за такими рівнями:

1. Стратегічний рівень. Полягає в ліквідації соціальних суперечностей або, щонайменше, їх локалізації та послабленні. Цей рівень характеризується виробленням системоформуючих соціально-еко-

номічних рішень, що відображаються в стратегіях, перспективних програмах забезпечення соціальної безпеки підприємств та є основою побудови економічної політики держави.

2. Тактичний рівень. Полягає у вирішенні завдань, пов'язаних із ліквідацією конкретних видів загроз або запобіганням їх впливу на соціальну сферу підприємницьких структур. Охоплює комплекс превентивних заходів.
3. Оперативний рівень. На цьому рівні функціонування механізму управління соціогуманітарних чинників економічної безпеки підприємств має знаходити вираження в ліквідації наслідків загроз і негативних впливів, відшкодуванні завданих збитків. Цей рівень містить у собі комплекс оперативних заходів забезпечення безпеки соціальної сфери [3].

Розвиток соціогуманітарної компоненти економічної безпеки підприємств у сучасних умовах, на думку економістів, має базуватися, передусім, на: впровадженні в цю сферу інформаційно-комунікативних технологій; модернізації, спрямованої на підвищення продуктивності праці в означеній сфері; мотивації, що сприяє подоланню негативних явищ; матеріалізації, що сприяє досягненню чітко визначених параметрів і показників соціогуманітарної компоненти; певному світогляді, який забезпечує надання нового бачення цілеспрямованої усвідомленої діяльності всіх складових соціогуманітарної сфери [1].

Основними напрямками діяльності щодо вирішення окреслених завдань є:

- покращення інституційного забезпечення функціонування соціогуманітарної сфери;
- удосконалення законодавчого й організаційно-правового забезпечення процесів формування та зміцнення єдиного соціогуманітарного простору;
- здійснення аналітико-прогнозного супроводу й моніторингу відповідних процесів на державному, регіональному та місцевому рівнях;
- налагодження потужної системи інформаційної підтримки, розвиток внутрішньої та зовнішньополітичної інформаційно-комунікативних стратегій;
- стимулювання міжрегіональної інтеграції та гармонійне поєднання загальнодержавних і регіональних інтересів [8].

З практичного погляду, з метою вдосконалення економічної безпеки підприємств у контексті соціогуманітарної ефективності необхідно, на нашу думку, а саме: адаптувати українське законодавство до нових умов формування й реалізації соціогуманітарної політики; прийняти низку законодавчих актів, що регламентують спільну діяльність приватних інвесторів і держави у сфері соціогуманітар-

ного виміру; сприяти активній участі бізнес-співтовариства; зорієнтувати державні й регіональні цільові програми в контексті соціогуманітарного виміру; створити умови щодо формування партнерами від соціогуманітарної сфери позитивного образу бізнесмена й корпорації, які відіграють вагомую роль у соціогуманітарному розвитку суспільства; поши-

рити ринкові відносини на окремі сектори сфери соціогуманітарного чинника економічної безпеки підприємств [2].

У сучасних посттрансформаційних умовах більш детально ми сформуваємо етапи формування та реалізації стратегії соціогуманітарної компоненти економічної безпеки підприємств (рис. 2).

Рис. 2. Етапи формування та реалізації стратегії соціогуманітарної компоненти економічної безпеки підприємств

Джерело: розроблено автором.

Неможливо залишити поза увагою те, що при формуванні стратегічних орієнтирів економічної безпеки підприємств у контексті зміцнення соціогуманітарної компоненти необхідно включати такі складові:

- діагностика кризових ситуацій соціогуманітарної сфери підприємницьких структур;
- поділ об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів на соціогуманітарну сферу підприємств;
- визначення переліку заходів щодо запобігання загрозам економічної безпеки підприємств;
- оцінка ефективності планованих заходів з погляду нейтралізації негативних впливів на соціогуманітарну сферу;

- оцінка ефективності пропонованих заходів щодо усунення загроз економічної безпеки підприємств соціогуманітарної компоненти [5].

IV. Висновки

Досліджуючи цю наукову проблематику, вбачаємо за необхідне зазначити, що до основних пріоритетів соціогуманітарної політики підприємств треба зарахувати: соціальну політику підприємств зі створення умов для реалізації соціального потенціалу працівників; соціальну політику щодо розвитку соціальних відносин; соціальну політику, спрямовану на формування та забезпечення соціальної безпеки працівників.

У таких умовах практичними організаційними заходами, що забезпечують реаліза-

цію стратегії зміцнення економічної безпеки підприємств у контексті соціогуманітарної компоненти, є:

- 1) створення координаційного центру соціогуманітарної сфери на чолі з керівником організації, оперативним органом якого є служба безпеки;
- 2) розроблення й затвердження наказом по підприємству нормативно-методичного забезпечення соціогуманітарної стратегії;
- 3) ресурсне забезпечення та цільове використання ресурсів з метою покращення соціогуманітарної компоненти [9].

Акумулюючи вищенаведене, зазначимо, що пріоритетними напрямками соціогуманітарної та економічної політики в системі економічної безпеки підприємств, спрямованої на стаке підвищення рівня доходів та якості життя працівників, має стати забезпечення конкурентоспроможності національного виробництва підприємств у матеріальній сфері завдяки випереджальному підвищенню продуктивності праці, покращенню організаційної та технологічної структури національної економіки.

Світові реалії та пов'язані з ними виклики вносять постійні корективи в національний соціогуманітарний процес. Пошук адекватних відповідей на зовнішні та внутрішні виклики й загрози має узгоджуватися з послідовною логікою еволюційного розвитку, що сприятиме виходу на принципово нові можливості всіх систем життєзабезпечення українського суспільства. Тож розбудова єдиного соціогуманітарного простору та фундаментальний прорив країни на новий рівень міжнародного позиціонування є процесами взаємопов'язаними та взаємозумовленими.

Серед напрямів подальших досліджень зазначеної проблематики на особливу увагу, на нашу думку, заслуговують перспективи формування в Україні єдиного соціогуманітарного простору як ідентифікаційного середовища економічної безпеки підприємств.

Список використаної літератури

1. Вівчар О. І. Домінуючі тенденції та сучасні проблемні аспекти соціогуманітарного

чинника економічної безпеки підприємницьких структур / О. І. Вівчар // ОСББ: досвід, виклики, перспективи : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. / ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2017. – С. 47–48.

2. Вівчар О. І. Соціальна безпека : навч. посіб. / О. І. Вівчар, А. П. Колесніков. – Тернопіль : ФО-П Шпак В. Б., 2015 – 146 с.
3. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О. Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 41–45.
4. Куценко В. Парадигма стратегії розвитку соціогуманітарної сфери в контексті глобалізаційних процесів [Електронний ресурс] / В. Куценко, Г. Трілленберг // Вісн. екон. науки України. – 2013. – № 1 (23). – С. 94–100.
5. Москаленко С. О. Завдання держави щодо формування єдиного соціогуманітарного простору України в сучасних умовах / С. О. Москаленко // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. – 2013. – Вип. 2. – С. 3–15.
6. Нескеренко Л. А. Складові управління фінансовою безпекою підприємств [Електронний ресурс] / Л. А. Нескеренко, Ю. М. Рибалка. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/162.pdf>.
7. Рекомендації парламентських слухань “Стратегія гуманітарної політики сучасної України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/>.
8. Трощинський В. П. Соціогуманітарні пріоритети суспільного розвитку України / В. П. Трощинський, В. А. Скуратівський // Вісник НАДУ. – 2013. – № 3. – С. 106–113.
9. Vivchar O. Management system interpreting financial and economic security business in economic processes / O. Vivchar // Mathematics education (Social Sciences). – 2016. – Vol. 11. – № 4. – P. 947–959.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2017.

Погайдак О. Б., Шерстюк Р. П., Вівчар О. И. Стратегические императивы формирования механизма управления социогуманитарными факторами безопасности предприятий в современных посттрансформационных условиях

В статье указано, что в современных условиях дисбаланса экономических процессов одним из важнейших аспектов укрепления экономической безопасности предприятий является активное воздействие социогуманитарного фактора. Отмечено, что в таких условиях функционирование современного экономического пространства требует формирования и укрепления единого социогуманитарного вектора, который требует решения ряда задач, среди которых – повышение эффективности расходования средств, выделяемых для поддержки социогуманитарной компоненты предприятий; наращивание исследовательского потенциала на основных направлениях их функционирования; инвентаризация структур многоуровневой управленческой системы; развитие инструментов и механизмов координации и взаимодействия между всеми субъектами государственной политики. Подчеркнуто, что в контексте посткризисного восстановления является весьма актуальным формирование

структурных элементов разработки стратегии социогуманитарной компоненты экономической безопасности предприятий в условиях макроэкономической нестабильности.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятий, социогуманитарные факторы, управление социогуманитарными факторами, социогуманитарная компонента, механизм управления социогуманитарными факторами экономической безопасности предприятий, стратегии социогуманитарной компоненты.

Pohaydak O., Sherstiuk R., Vivchar O. Strategic Imperatives Formation Management Mechanism Socio Economic Security Factors in Modern Conditions Post-Transformational

In modern terms the imbalance of economic processes one of the most important aspects of strengthening the economic security of companies is active influence socio-humanitarian factor. In such circumstances, the operation current economic environment requires the formation and strengthening of a single socio-humanitarian vector that requires solving a number of problems, including improving the efficiency of spending allocated to support socio-humanitarian components companies build research capacity in key areas of their operations, inventory structures multilevel management system development of tools and mechanisms for coordination and cooperation between all actors of public policy . Please note that in the context of post-crisis recovery is very important structural elements forming sotsiohumanitranoyi development strategies components of economic security of enterprises in the economic turbulence.

From the practical point of view, the effectiveness of strengthening the economic security of enterprises is ensured by the right choice of a set of tools. After all, tools for managing socio-humanitarian factors are specific tools and tools that help implement the social obligations of the state and enterprises.

Priority areas of socio-humanitarian and economic policy in the system of economic security of enterprises, aimed at steadily increasing the level of incomes and quality of life of workers, should ensure the competitiveness of national production of enterprises in the material sphere due to a protracted increase in labor productivity, improvement of organizational and technological structure of the national economy.

World realities and the challenges they bring make permanent adjustments to the national socio-humanitarian process. The search for adequate responses to external and internal challenges and threats must be consistent with the consistent logic of evolutionary development, which will facilitate the emergence of fundamentally new opportunities for all life support systems for Ukrainian society. Therefore, the development of a single socio-humanitarian space and the fundamental breakthrough of the country to a new level of international positioning are processes that are interrelated and interdependent.

Key words: economic security, socio-humanitarian factors, management factors humanities, social and humanitarian component management mechanism factors socio economic security, strategy socio-humanitarian component.

ГРОШОВО-КРЕДИТНА, ІНВЕСТИЦІЙНА ТА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА

УДК 005.342:005.591.6:330.341.1(477)

А. А. Антонюк

кандидат економічних наук, доцент
Класичний приватний університет

А. А. Сьомченко

Запорізький національний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розкрито сучасний стан розвитку інноваційної сфери в Україні. Проаналізовано інноваційну політику країни. Розглянуто основні проблеми розвитку інноваційної діяльності та запропоновано заходи щодо її розвитку. Встановлено, що розвиток інноваційної діяльності має стати невід'ємною складовою реформування економіки країни.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, джерела фінансування, підприємство.

I. Вступ

Активізація інноваційної діяльності має важливе значення як на рівні підприємства, так і на рівні держави, оскільки лише в умовах розвитку науки, техніки, технологій можливий випуск конкурентоспроможної продукції та послуг. Коли підприємство випереджає конкурентів в освоєнні досягнень науково-технічного прогресу, тільки тоді воно має можливість отримувати прибуток.

Розвиток інноваційної діяльності має велике значення не тільки для окремого підприємства, а й для збільшення економічного потенціалу держави за допомогою збільшення обсягів випуску наукомісткої продукції. Досить важливою проблемою є також недостатній рівень фінансування та економічного стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності з боку держави. Для економічного зростання країни значну роль відіграють інноваційні процеси. Однак їх активізація потребує активного державного регулювання.

Розвиток інноваційної діяльності досліджують як міжнародні організації, інститути, різні форуми, так і вчені-економісти. Питання інноваційної діяльності розглядали відомі українські та зарубіжні вчені: Я. В. Йовенко, Р. А. Каменев [2], І. І. Кукурудза [3], П. П. Микитюк, Б. Г. Сенів [4], С. В. Філіпенко [7] та ін. Їх праці є надійною теоретико-методологічною базою для дослідження розвитку інноваційної діяльності, проблем і перспектив цього виду діяльності.

Найавторитетнішим науковим підрозділом в Україні, який постійно займається науковим аналізом-дослідженням проблематики інноваційної діяльності, є відділ інноваційної політики, економіки та організації високих технологій Інституту економіки та прогнозування НАН України. Наукові розробки інституту в цьому важливому напрямі постійно використовують у діяльності Уряду, адміністрації Президента України, Ради національної безпеки та оборони, Національного банку, а також у законотворчій діяльності Верховної Ради України.

II. Постановка завдання

Метою статті є дослідження розвитку інноваційної діяльності в Україні, визначення переваг і недоліків цього виду діяльності та покращення його подальшого розвитку, оскільки для успішного функціонування підприємств необхідно використовувати досягнення науково-технологічного прогресу.

III. Результати

Інновації – це новостворені та вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно покращують структуру та якість виробництва й соціальної сфери.

Інноваційна діяльність – діяльність, спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [6].

Об'єктами інноваційної діяльності є інноваційні програми та проекти, нові знання та інтелектуальні продукти, інфраструктура

виробництва й підприємництва, товарна продукція, сировинні ресурси, засоби їх видобування та переробки, організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно покращують структуру та якість виробництва.

Суб'єктами інноваційної діяльності є фізичні та юридичні особи, які проводять інноваційну діяльність і залучають майнові та інтелектуальні цінності, кошти в реалізацію інноваційних проектів [1].

Стимулювання інноваційної діяльності є сукупністю заходів, що спонукають учасників господарського життя до участі в інноваційній діяльності та дотримання встановлених законодавством України вимог щодо проведення цього виду діяльності.

Останнім часом в Україні недостатньо уваги приділяють проблемам фінансово-кредитної підтримки та стимулювання розвитку інноваційних процесів, розширення інноваційної діяльності й створення інноваційного продукту. Підприємство має бути об'єктом не тільки регулювання з боку органів державної та місцевої влади, а й стимулювання інноваційної діяльності для забезпечення економічного зростання в регіонах і країні загалом [2].

З метою стимулювання інноваційної діяльності в країнах, які входять у технологічне ядро світового розвитку, застосовують такий вид податкових пільг, як надання дослідного та інвестиційного податкового кредиту, тобто відстрочка податкових платежів у частині витрат з прибутку на інноваційну діяльність, що доцільно застосовувати в процесі техно-

логічної модернізації виробництва з метою підвищення його конкурентоспроможності [3].

Для регулювання інвестиційної діяльності держава використовує позитивні та негативні стимули. До позитивних стимулів треба зарахувати пільги, що надають суб'єктам інноваційної діяльності з метою заохочення до здійснення такої діяльності. Завдяки Державному бюджету відбувається фінансова підтримка діяльності у формі повного безвідсоткового або часткового кредитування інноваційних проектів, у формі майнового страхування реалізації інноваційних проектів і надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють їх кредитування.

В умовах постійного скорочення бюджетного фінансування інноваційних заходів за рахунок державних коштів фінансують сьогодні переважно фундаментальні та довгострокові прикладні дослідження, що мають загальнонаціональне значення, а також міждержавні, загальнодержавні науково-технічні програми та проекти [4].

Серед джерел фінансування інноваційної діяльності виділяють:

- кошти Державного та місцевих бюджетів;
- власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності;
- інвестиції фізичних і юридичних осіб;
- власні кошти спеціалізованих фінансово-кредитних установ;
- інші джерела, передбачені законодавством України [7].

Динаміку основних джерел фінансування інноваційної діяльності за 2010–2015 рр. наведено в табл. 1 [5].

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності за 2010–2015 рр., млн грн

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	Державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2010	8 045,5	4 775,2	87,0	2 411,4	771,9
2011	14 333,9	7 585,6	149,2	56,9	6 542,2
2012	11 480,6	7 335,9	224,3	994,8	2 925,6
2013	9 562,6	6 973,4	24,7	1 253,2	1 311,3
2014	7 695,9	6 540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13 813,7	13 427,0	55,1	58,6	273,0

Аналіз джерел фінансування показав, що загальна сума витрат протягом останніх шести років постійно коливається. Протягом 2010–2011 рр. та 2014–2015 рр. спостерігається збільшення витрат на інновації, проте в 2011–2014 рр. відбувається поступове їх зменшення. А якщо ж розглядати за джерелами фінансування, то в період 2010–2015 рр. витрати на інновації, загалом, здійснювалися за рахунок власних коштів. Найбільша сума витрат власних коштів становила в 2015 р. (13 427,0 млн грн), а найменша – в 2010 р. (4 775,2 млн грн). З державного бюджету сума фінансування коливається в межах від 0,26% (2013 р.) до 4,47% (2014 р.). Як бачи-

мо, з боку держави підтримка розвитку інноваційної діяльності в країні мінімальна.

Серед негативних стимулів виділяють відшкодування збитків, наявність оперативно-господарських та адміністративно-господарських санкцій. Також необхідно здійснювати належну підготовку фахівців, підвищувати кваліфікацію працівників підприємства, обмінюватися досвідом з провідними країнами.

Варто зазначити, що існує прямий зв'язок між рівнем інноваційності підприємства та його розміром, оскільки для впровадження інновацій необхідно мати певну кількість персоналу, задіяного у виконанні наукових досліджень і розробок, що зумовлюють упровадження інновацій.

Згідно з даними Державної служби статистики України [5], в регіонах країни кіль-

кість підприємств, що впроваджували інновації, значно відрізняється (табл. 2).

Таблиця 2

**Кількість підприємств, що впроваджували інновації,
за типами інновацій та регіонами в 2015 р., од.**

Область України	Кількість підприємств	У тому числі впроваджували				
		інноваційні види продукції	з них		інноваційні процеси	з них маловідходні, ресурсозберігаючі
			нові для ринку	нові для підприємства		
Україна	723	414	114	342	400	155
Вінницька	22	15	5	12	11	5
Волинська	11	4	1	4	6	1
Дніпропетровська	43	28	10	20	21	10
Донецька	17	11	5	8	7	7
Житомирська	27	11	3	8	16	3
Закарпатська	11	6	—	6	7	2
Запорізька	45	35	10	30	20	11
Івано-Франківська	23	11	2	11	14	5
Київська	43	17	3	16	27	4
Кіровоградська	22	12	2	10	8	5
Луганська	7	3	—	3	5	2
Львівська	61	27	10	21	44	11
Миколаївська	22	11	2	9	9	3
Одеська	32	13	2	11	16	6
Полтавська	27	19	1	19	10	4
Рівненська	12	5	1	4	8	2
Сумська	22	15	7	11	9	6
Тернопільська	16	9	5	6	10	5
Харківська	97	44	13	35	67	30
Херсонська	19	12	3	10	10	3
Хмельницька	18	11	2	10	8	5
Черкаська	25	16	4	14	12	4
Чернівецька	9	6	—	6	5	3
Чернігівська	14	10	2	8	7	4
м. Київ	78	63	21	50	43	14

Таким чином, з табл. 2 видно, що в 2015 р. промислові підприємства України впровадили 414 інноваційних видів продукції, з яких 114 – нових виключно для ринку, 324 – нових лише для підприємства.

Найбільшу кількість інноваційних видів продукції впроваджено на підприємствах Харківської (44), Запорізької (35), Дніпропе-

тровської (28), Львівської областей (27) та м. Київ (63).

Кількість упроваджених інноваційних технологічних процесів (нових або вдосконалених методів обробки та виробництва продукції) становила 400, із них найбільше впровадили підприємства Харківської (67) та Львівської (44) областей та м. Київ (43).

Таблиця 3

Інноваційна активність підприємств

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками, млн грн						
			дослідження та розробки	у тому числі		придбання інших зовнішніх знань	підготовка виробництва для впровадження інновацій	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	Інші витрати
				внутрішні НДР	зовнішні НДР				
2005	11,9	5 751,6	612,3	x	x	243,4	991,7	3 149,6	754,6
2006	11,2	6 160,0	992,9	x	x	159,5	954,7	3 489,2	563,7
2007	14,2	10 821,0	986,4	793,5	192,9	328,4	x	7 441,3	2 064,9
2008	13,0	11 994,2	1 243,6	958,8	284,8	421,8	x	7 664,8	2 664,0
2009	12,8	7 949,9	846,7	633,3	213,4	115,9	x	4 974,7	2 012,6
2010	13,8	8 045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	x	5 051,7	1 855,8
2011	16,2	14 333,9	1 079,9	833,3	246,6	324,7	x	10 489,1	2 440,2
2012	17,4	11 480,6	1 196,3	965,2	231,1	47,0	x	8 051,8	2 185,5
2013	16,8	9 562,6	1 638,5	1 312,1	326,4	87,0	x	5 546,3	2 290,9
2014	16,1	7 695,9	1 754,6	1 221,5	533,1	47,2	x	5 115,3	778,8
2015	17,3	13 813,7	2 039,5	1 834,1	205,4	84,9	x	11 141,3	548,0

Аналізуючи динаміку інноваційної активності в аспекті її напрямів (табл. 3), спостерігаємо збільшення витрат на внутрішні науково-

дослідні роботи (приріст у 2,3 рази порівняно з 2005 р.). Зовнішні витрати майже не змінилися в 2015 р. порівняно з 2007 р., проте, порівню-

ючи їх із 2014 р., витрати знизилися на 61,5%. Витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення збільшилися в 3,5 разів порівняно з 2005 р., та в 2,2 рази порівняно з 2014 р. Скоротилася й сума витрат на придбання інших зовнішніх знань.

У 2015 р. інноваційною діяльністю займалося 17,3% із загальної кількості промислових підприємств із середньою кількістю працівників 50 осіб і більше.

На інновації підприємства витратили 13,8 млрд грн, у тому числі на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 11,1 млрд грн (80,7% загального обсягу інноваційних витрат), на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 2,1 млрд грн (14,8%), на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій) – 0,5 млрд грн (0,6%).

Досліджуючи впровадження інновацій на промислових підприємствах (табл. 4), спостерігаємо тенденцію до поступового зростання питомої ваги підприємств, що їх впроваджували протягом 2005–2015 рр. Загалом, незначне зростання спостерігається й у частці підприємств, що впроваджують інновації (приріст 18,26%). Серед упроваджуваних технологій скорочується частка маловідходних і ресурсозберігаючих, що є негативним явищем (у 2015 р. їх частка скоротилася на 33,62% порівняно з 2005 р.). Кількість інноваційних видів продукції в 2015 р. залишилася на рівні 2005 р., усе ж питома вага цієї реалізованої продукції в загальному обсязі промислової продукції протягом 2005–2015 рр. скоротилася на 78,46% та становила лише 1,4% у 2015 р.

Таблиця 4

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

Роки	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів	у тому числі маловідходні, ресурсозберігаючі	Впроваджено виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	із них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2005	8,2	1 808	690	3 152	657	6,5
2006	10,0	1 145	424	2 408	786	6,7
2007	11,5	1 419	634	2 526	881	6,7
2008	10,8	1 647	680	2 446	758	5,9
2009	10,7	1 893	753	2 685	641	4,8
2010	11,5	2 043	479	2 408	663	3,8
2011	12,8	2 510	517	3 238	897	3,8
2012	13,6	2 188	554	3 403	942	3,3
2013	13,6	1 576	502	3 138	809	3,3
2014	12,1	1 743	447	3 661	1 314	2,5
2015	15,2	1 217	458	3 136	966	1,4

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств – 13 427,0 млн грн. Обсяг коштів українських і зарубіжних інвесторів становив 132,9 млн грн, кредитів – 113,7 млн грн, державного та місцевих бюджетів – 93,5 млн грн.

У 2015 р. інновації впроваджували 87,7% підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, з них інноваційні види продукції – 57,3%, нові технологічні процеси – 55,3% (рис.).

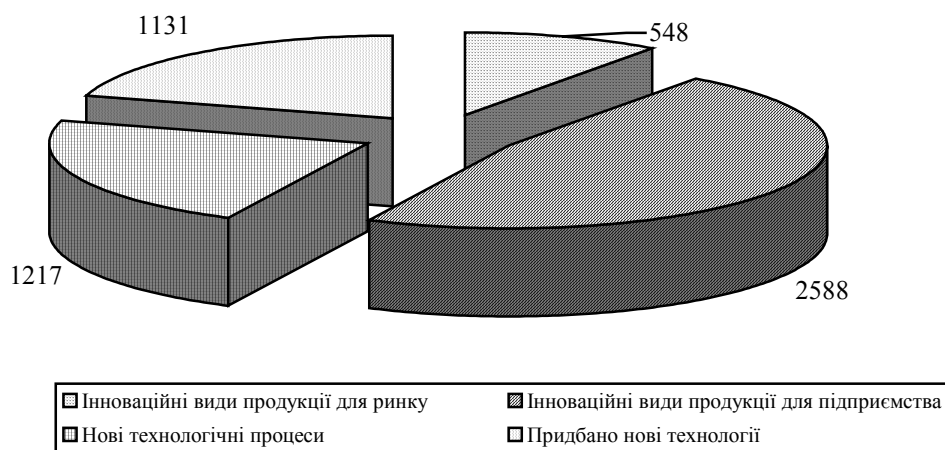

Рис. Впровадження інновацій на промислових підприємствах у 2015 р., од. [5]

Таким чином, хоча й зросла частка підприємств, що займаються інноваціями, та їх витрати на інноваційну активність, проте ці процеси мають стихійний характер, де не прослідковується чіткої тенденції до зростання, та й приріст цей незначний. Також важливою проблемою є недостатній рівень фінансування з державного бюджету та економічного стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності з боку держави.

IV. Висновки

Отже, розвиток економіки України неможливий без розвитку інноваційної діяльності. Насамперед, держава має бути основним джерелом фінансування розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності. Важливим фактором для підвищення розвитку інноваційної діяльності в Україні є освоєння й застосування прогресивних технологій та наукомісткої продукції, це дасть змогу підприємствам зміцнити конкурентні переваги на ринку, що, в свою чергу, дасть можливість державі закріпити свої позиції порівняно з економіками розвинутих держав.

Для того, щоб Україна зробила прорив у сфері інновацій, потрібно створити надійний фундамент для модернізації та інтеграції нашої держави до європейського та світового простору знань, а це можливо здійснити лише при злагодженій системі організаційно-економічних заходів.

Основними завданнями, що сприятимуть інноваційному розвитку, є структурна перебудова національної економіки, створення інфраструктури інноваційної діяльності, цілеспрямована підготовка висококваліфікованих кадрів для високотехнологічних галузей, а також менеджерів інноваційної діяльності, широке застосування в усіх галузях економіки і сферах суспільного життя інформаційно-комунікаційних технологій, удосконалення системи державної підтримки та

регулювання інноваційної діяльності, підвищення інноваційної культури суспільства, створення ринку інноваційної продукції, на якому буде забезпечений належний рівень захисту інтелектуальної власності [4, с. 120].

Реалізація напрямів розвитку інноваційної діяльності в Україні дасть змогу значно підвищити рівень інноваційної активності промислових підприємств, стабілізувати процес оновлення виробництва, ефективно використовувати внутрішні та залучені зовнішні інвестиції на інноваційну діяльність.

У результаті належного розвитку інноваційних процесів у всіх сферах виробництва стане генератором нових наукових ідей, технологічних та економічних рішень.

Список використаної літератури

1. Інноваційна діяльність [Електронний ресурс] // Вікіпедія : офіційний сайт. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інноваційна_діяльність.
2. Йовенко Я. В. Государственная инновационная политика / Я. В. Йовенко, Р. А. Камнев // Бизнес. – 2011. – № 34. – С. 44–55.
3. Кукурудза І. І. Інноваційна діяльність в регіоні : стан, проблеми, перспективи / І. І. Кукурудза // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 1. – С. 67–70.
4. Микитюк П. П. Інноваційна діяльність : навч. посіб. / П. П. Микитюк, Б. Г. Сенів. – Київ : Центр навч. літ., 2009. – 320 с.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
7. Філіпенко С. В. Стимулювання інноваційної діяльності підприємств / С. В. Філіпенко // Економіка Криму. – 2011. – № 23. – С. 62–65.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2017.

Антонюк А. А., Сёмченко А. А. Актуальные проблемы развития инновационной деятельности в Украине

В статье раскрыто современное состояние развития инновационной сферы в Украине. Проанализирована инновационная политика страны. Рассмотрены основные проблемы развития инновационной деятельности и предложены меры по ее развитию. Установлено, что развитие инновационной деятельности должна стать неотъемлемой составляющей реформирования экономики страны.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационное развитие, источники финансирования, предприятие.

Antoniuk A., Siomchenko A. Actual Problems of Innovative Activity Development in Ukraine

The article proved that the development of innovation activity has significant importance both at the enterprise level and at the state level. One of the key problems is the lack of funding and economic incentives for science, technology and innovation activity from the state.

The authors examined methods of stimulation innovation activity of countries with developed economies and they show the comparison with the methods of investment activity regulation in Ukraine. It is established that the state uses both positive and negative incentives. Positive incentives include exemptions which are granted for innovation activity entities to encourage such activities.

Analysis of funding sources in general showed that total costs during the past years constantly fluctuate, the innovation cost is mainly carried out at their own expense.

The negative incentives include compensation for damages, availability of operational-commercial and administrative sanctions.

The authors analyzed the number of enterprises and implemented innovations according to types of innovation of regions and innovative activity of enterprises in the state. It is determined that these processes are spontaneous, with no clear trend to grow, and increase is slight.

Determined that the development of innovation activity must become an integral part of reforming the economy. An important factor for increasing innovation activities in Ukraine is the development and application of progressive technologies and high-tech products that will help enterprises to strengthen market competitive advantage, which in turn will enable the country to consolidate the positions in comparison with the economies of developed countries.

The authors emphasized that the implementation of innovation development ways in Ukraine will significantly increase the level of innovation activity of industrial enterprises, help to upgrade process of production stabilization, use efficiently of internal and external investments involved in innovation.

Key words: *innovations, innovative activity, innovative development, sources of financing, enterprise.*

УДК 336.025

А. А. Вагілевичаспірант
Класичний приватний університет**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ СКРИНІНГУ
В ПРОЦЕСІ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОДАТКОВИХ МЕТОДІВ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

У статті досліджено можливість використання методології скринінгу в процесі обґрунтування податкових методів державного регулювання національної економіки. Розкрито суть поняття "скринінг" та узагальнено його основні види. Встановлено взаємозв'язок між податковими ризиками та "скринінгом" як інструментом їх мінімізації. Формалізовано загальну структуру податкових ризиків. Наведено місце скринінгу в процесі обґрунтування податкових методів державного регулювання національної економіки. Запропоновано базовий блок реалізації скринінгу податкових методів державного регулювання національної економіки. Розкрито суть мікромоделі використання скринінгу в процесі обґрунтування податкових методів державного регулювання національної економіки.

Ключові слова: податкові ризики, податковий розрив, оподаткування, скринінг, норма, критерії, SWOT-аналіз.

I. Вступ

Сучасні податкові новації впроваджують без урахування попередніх оцінок або побажань суб'єктів оподаткування, зокрема платників податків, контролюючих органів, податкових агентів. Влада, що приймає рішення, оперує лише даними статистичного забезпечення податкових процесів, результатами прогнозування та оцінювання соціально-економічного розвитку в державі. При цьому впровадження більшості податкових новацій зустрічає потужний протест із боку суб'єктів оподаткування, що унеможливорює подальший розвиток ухилення від виконання податкового обов'язку. Таким чином, на будь-які нові податкові методи вилучення частини доходів платників розробляють відповідні механізми мінімізації обсягів податкових платежів. Зважаючи на результати здійснених досліджень щодо податкової свідомості суб'єктів оподаткування України, вагомим чинником залишаються негативне ставлення до податків і влади, низький рівень податкових знань та недосконалість податкового контролю за поведінкою платників податків і контролюючих органів [2]. У результаті набувають актуальності питання попереднього оцінювання та аналізу доцільності використання податкових методів, реформ та адміністративних змін із боку суб'єктів оподаткування. Одним із ефективних інструментів формування уявлення про можливі наслідки впровадження податкових новацій є скринінг.

Методологія скринінгу вперше почала використовуватися в медицині. Подальший її розвиток відбувався і у сфері фінансів, де основні його аспекти досліджували провідні вчені-економісти: О. Д. Клебан, Е. Ю. Олексієнко, С. В. Приймак, О. О. Терещенко та ін. Проте, у сфері оподаткування скринінг як інструмент досягнення компромісу між сторонами процесу оподаткування потребує подальшого вивчення.

II. Постановка завдання

Метою статті є розкриття науково-практичних можливостей використання методології скринінгу в процесі обґрунтування податкових методів державного регулювання національної економіки.

III. Результати

У середовищі оподаткування України існує стала компонента податкових ризиків реалізації реформування податкової системи держави. Без урахування цих ризиків ефективність використання податкових методів суттєво знижується. Це підтверджують дані такого вагового показника, як Tax Gap (податковий розрив) – різниця між фактичними та планованими обсягами податкових надходжень (рис. 1). За даними рис. 1, спостерігаємо суттєву різницю між фактичними та планованими показниками обсягів податкових надходжень зведеного бюджету України саме в період 2012–2014 рр.

При цьому дані рис. 2 демонструють суттєве перевищення планових показників над фактичними, а саме: у 2011 р. рівень Tax Gap сягав 1,23%; у 2012 р. – (-9,29%); у 2013 р. – (-6,6%); у 2014 р. – (-5,085%); у 2015 р. – 2,21%.

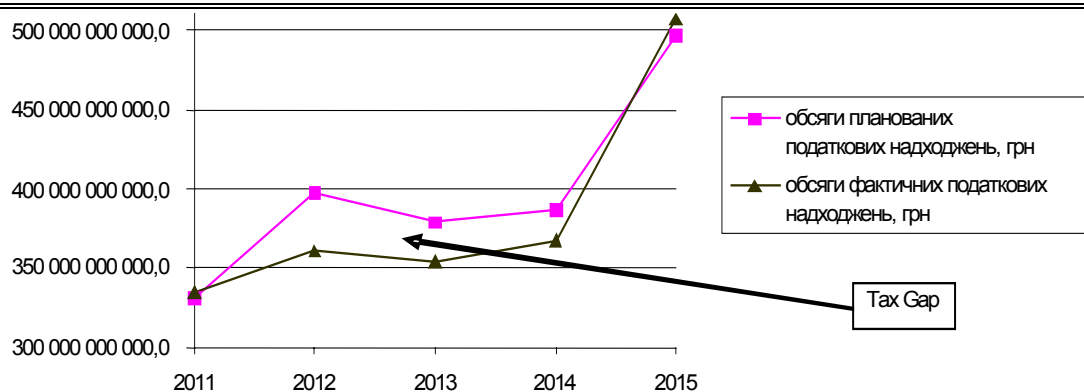

Рис. 1. Обсяги податкових надходжень зведеного бюджету України, грн
Джерело: розраховано автором за даними [5].

Таким чином, можна стверджувати, що за досліджуваний період рівень податкового

розриву змінюється з від'ємного показника в додатний, тобто лінійно зростає.

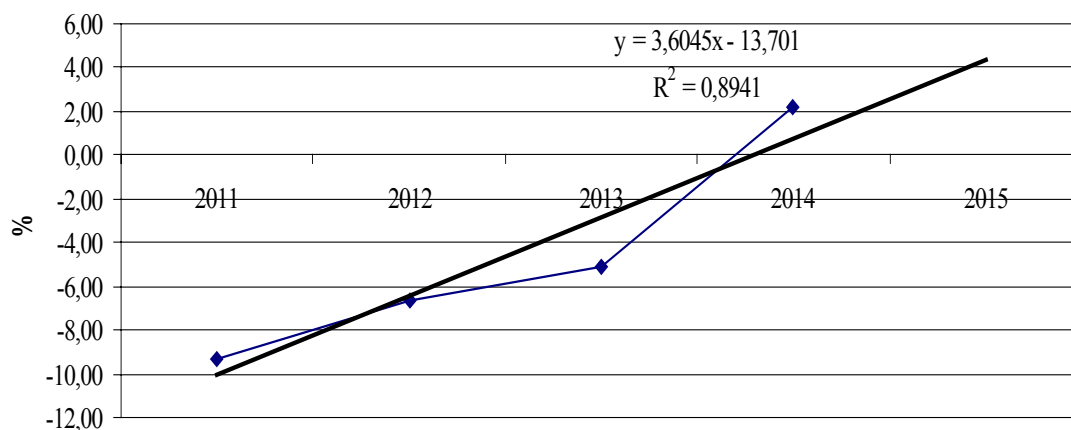

Рис. 2. Тенденція показника Tax Gap в Україні, %
Джерело: розраховано автором за даними [5].

Незважаючи на те, що в 2015 р. рівень податкового розриву позитивний, тобто фактичні надходження перевищують плановані, система залишається неконтрольованою та непередбаченою, тому зростатимуть інші податкові ризики.

За класичною теорією ризику, його суть розкривають із позиції прояву непевності, ймовірності настання негативних наслідків у результаті певних дій та прийнятих рішень; при цьому неокласична теорія ризику визначає його як небезпеку, ймовірність відхилення від планованого або намічених цілей [1]. Податкові ризики досліджують у контексті суб'єктно-об'єктних відносин, тобто кожному із суб'єктів оподаткування притаманні специфічні податкові ризики, пов'язані із характером його діяльності та рівнем податкової свідомості, зокрема можна розглядати податкові ризики з позиції влада-платник податків чи платник податків промислового або фінансового сектору економіки.

Податковій системі властиві власні податкові ризики, що в процесі її вже системного реформування суттєво зростають і примножуються. До того ж методологія визначення

податкових ризиків теж має власні передбачення та ризики її використання. Результати відповідних розрахунків мають імовірнісний характер.

Таким чином, структуру податкових ризиків R можна представити так:

$$R = \langle R^i, R^s, R^m, R^{mtd}, t \rangle, \quad (1)$$

де $R^i = \{r_j^i\}$ – множина податкових ризиків, притаманних суб'єкту та його сфері діяльності в період t ;

$R^s = \{r_i^s\}$ – множина системних ризиків, що притаманні безпосередньо українській податковій системі та її реформуванню в період t ;

$R^m = \{r_k^m\}$ – множина ризиків використання податкових методів у період t ;

$R^{mtd} = \{R_l^{mtd}\}$ – множина ризиків використання методології оцінювання та управління податковими ризиками, що використовують у період t .

Звісно, в разі використання методології скринінгу у сфері оподаткування додадуться і йому притаманні ризики, що також доцільно враховувати. Методологія скринінгу може стати ефективним уточнювальним інструментом прямого впливу, виявлення та попередження податкових ризиків у процесі використання податкових методів на всіх площинах виміру соціально-економічних процесів (галузевий, територіальний, макроекономічний). Розглянемо детальніше його суть і загальні характеристики.

Найбільшої популярності скринінг набув у медичній та фінансовій сферах. Так, у медицині "скринінг" (від англ. screening – відбір, сортування) представляє "стратегію в організації охорони здоров'я, спрямовану на виявлення захворювань у клінічно безсимптомних осіб в популяції" [6].

За різними фінансово-економічними науковими джерелами "скринінг" – є "специфічною перевіркою кредитоспроможності, стійкості та відповідальності партнера на основі даних аудиторських перевірок, довідників, фінансових перевірок; формування умов для коректного виявлення явищ, яким респонденти віддають перевагу" [10]; "вивчення прихованих характеристик об'єкта, щодо якого приймаються управлінські рішення з метою зменшення інформаційної асиметрії" [8]; "знаходження кращого з можливих рішень у заданих умовах і визначення впливу проекту на ці умови, тобто, визначається ступінь відповідності" [4].

Розглядають такі види скринінгу [7]:

- негативний (або відсіювання) – встановлення невідповідності досліджуваного об'єкта встановленим критеріям [7];

- позитивний (*Best In Class*) – встановлення відповідності досліджуваного об'єкта встановленим критеріям [7];

- нормативний – (Norm-Based Screening) – відбір досліджуваних об'єктів здійснюється на основі встановлення відповідності їх функціонування соціально-економічного-економічним нормам [7].

За своєю механічною сутністю скринінг представляє певний тест, метою якого є виявлення додаткової інформації, що може бути використана як попереджувальний індикатор настання певних явищ імовірнісного характеру у форматі визначення відношення істини до хибного варіанту та міра їх неприпустимості. Таким чином, за допомогою скринінгу встановлюють міру відповідності досліджуваного об'єкта чи суб'єкта певним вимогам, характеристикам, критеріям, нормам тощо.

Зважаючи на те, що вибір у процесі використання податкових методів здійснюється без попередніх досліджень щодо можливих наслідків із боку платників податків, на нашу думку, доречним є формування загального уявлення про настання тих чи інших податкових дій у відповідь на впровадження податкових новацій саме з боку зацікавлених юридичних і фізичних осіб, що сумлінно виконують податковий обов'язок. Адже доведено, що скринінг є найефективнішим у групах осіб із допустимим чи низьким рівнем характерного ризику. Саме ці групи платників є більш відкритими для контакту та доступними для досліджень. Виявивши податкові аспекти, що спонукають цих осіб до ухилення від сплати податків, стане можливим відкоригувати податкову реформу з метою досягнення податкового компромісу між сторонами та попередити негативні наслідки (рис. 3).

Рис. 3. Скринінг у процесі обґрунтування податкових методів

Джерело: розроблено автором.

Таким чином, результати скринінгу дають змогу уточнити цілі корекції податкових методів для усунення можливих перешкод під час їх реалізації та зниження ефективності, передбачити реакцію соціально-економічної системи на податкові зміни. За допомогою методології скринінгу можна побудувати реально діючий суспільний діалог між платниками податків і владою шляхом попереднього встановлення реакції на податкові новації. Також упередження негативного

сприйняття податкових реформ сприятиме зниженню витрат на їх реалізацію. Таким чином, стане можливим зупинити подальший розвиток тіньового сектору економіки і виявити реальні можливості попередження ухилення від сплати податків.

При цьому використання скринінгу у сфері оподаткування можливе за умов встановлення чіткої відповідності між макрота мікророзв'язаннями суб'єктів оподаткування (рис. 4).

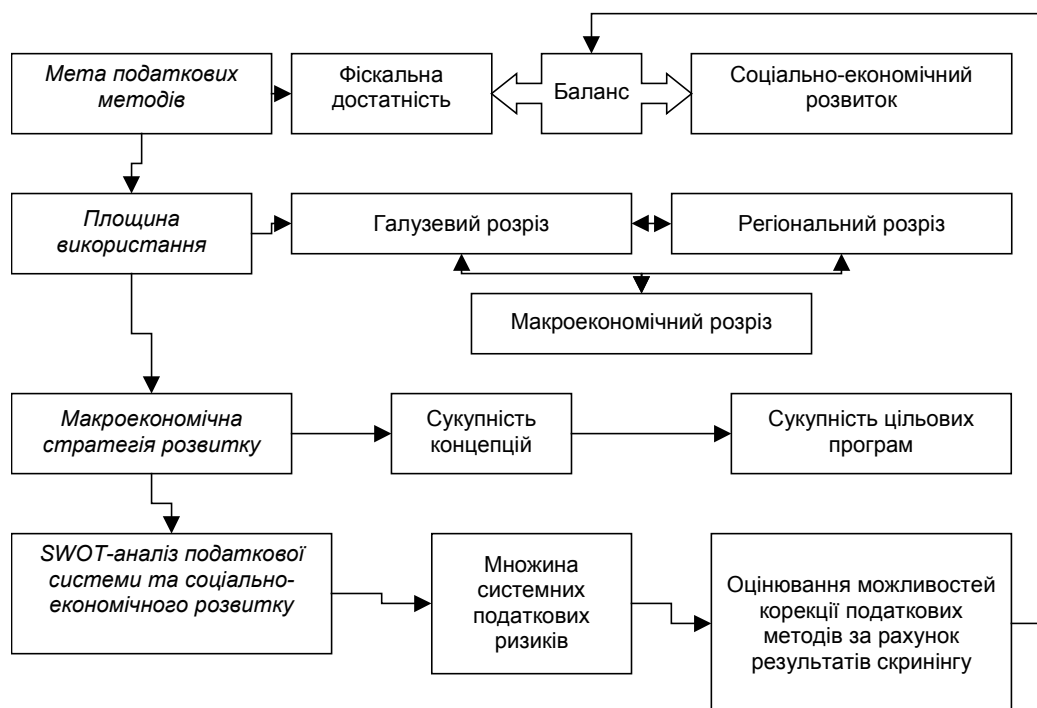

Рис. 4. Базовий блок реалізації скринінгу податкових методів

Джерело: розроблено автором.

Зважаючи на загальну мету використання податкових методів (досягнення балансу між фіскальною достатністю та соціально-економічним розвитком), площина використання методології скринінгу повинна розмежовуватися за галузевим, регіональним і макроекономічним розрізами. Таким чином, доцільно застосовувати синтез видів скринінгу – позитивний чи негативний з нормативним, норми якого відрізняються за сферами діяльності та рівнями. Тоді цілі реалізації скринінгу узгоджуватимуться із цілями макроекономічного стратегічного розвитку держави у сфері оподаткування.

Скринінг реалізується в межах груп платників за рівнем податкових ризиків, здійснюється SWOT-аналіз податкової системи та соціально-економічного розвитку з метою виявлення слабких і сильних сторін, ризиків, притаманних зазначеним системам.

Розглянемо мікромодель використання скринінгу в процесі обґрунтування податко-

вих методів. Згідно з положеннями ПКУ, податкові новації впроваджуються не частіше ніж раз на півроку, тому час на реалізацію скринінгу системних змін оподаткування є.

Оцінювання можливостей корекції податкових методів здійснюється на базі ДПІ, де формується фокус-група за різним рівнями податкових ризиків тих сфер діяльності, що вважають у районі бюджетотворювальними. Розробляють систему критеріїв оцінювання податкових методів, що використовують та планують використати. Множина критеріїв податкових методів групується відповідно до фіскального та соціально-економічного значення з метою встановлення рівня зацікавленості сторін у їх використанні. При цьому експертам дають на вибір три основні стратегії прийняття рішень, що можуть бути прийнятими в разі впровадження конкретних податкових методів.

Отримані результати будуть формувати уявлення про середовище, в якому функці-

онують платники податків. Застосування скринінгу дасть можливість попередньо побудувати проєкцію ймовірної реакції платників податків за різними групами податкового ризику на використання тих чи інших податкових методів, що дасть змогу попередити негативні наслідки, зокрема бюджетні втрати.

IV. Висновки

В умовах нестабільного соціально-економічного середовища зростають податкові ризики з боку всіх суб'єктів оподаткування. Реалізація податкової реформи в Україні супроводжується негативними наслідками ухилення від сплати податків, згоранням офіційної частини діяльності та, фактично, розвитком тіньового сектору економіки. Було запропоновано використовувати методологію скринінгу в процесі обґрунтування податкових методів регулювання національної економіки. Досліджено сутність поняття "скринінг" з погляду медицини та фінансів, узагальнено основні його види. Доведено, що результати скринінгу дають змогу уточнити цілі корекції податкових методів для усунення можливих перешкод під час їх реалізації та зниження ефективності, передбачити реакцію соціально-економічної системи на податкові зміни.

Список використаної літератури

1. Десятнюк О. Дефініція ризику податкової системи / О. Десятнюк // Світ фінансів. – 2007. – № 4. – С. 13.
2. Кучерова Г. Ю. Стратегія формування свідомого оподаткування як фактор сталого розвитку національної економіки : монографія / Г. Ю. Кучерова. – Запоріжжя : КПУ, 2016. – 416 с.
3. Леус Д. В. Портфельне інвестування як інструмент фінансового забезпечення сталого розвитку економіки України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Д. В. Леус ; ДВНЗ "УАБС НБУ". – Суми, 2014. – 20 с.
4. Олексієнко А. І. Механізм розробки інноваційних проєктів та оцінка їх ефективності / А. І. Олексієнко, Е. Ю. Терещенко // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ. – 2014. – Т. 2. – № 6. – С. 227–234.
5. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/23593>.
6. Офіційний сайт вільної енциклопедії "Вікіпедія" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Скринінг>.
7. Офіційний сайт Європейського форуму відповідального інвестування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurosif.org/>.
8. Приймак С. В. Фінансова діагностика як інструмент контролінгу / С. В. Приймак, О. Д. Клебан // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. – 2010. – Вип 7 (3). – С. 26–35.
9. Терещенко О. О. Контролінг поведінки в концепції біхевіористичних фінансів / О. О. Терещенко // Фінанси України. – 2011. – № 11. – С. 5–16.
10. Фінансовий словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/contents.nsf/fin_enc/.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2017.

Вагилевич А. А. Использование методологии скрининга в процессе обоснования налоговых методов государственного регулирования национальной экономики

В статье исследована возможность использования методологии скрининга в процессе обоснования налоговых методов государственного регулирования национальной экономики. Раскрыта суть понятия "скрининг" и обобщены его основные виды. Установлена взаимосвязь между налоговыми рисками и "скринингом" как инструментом их минимизации. Формализована общая структура налоговых рисков. Приведено место скрининга в процессе обоснования налоговых методов государственного регулирования национальной экономики. Предложен базовый блок реализации скрининга налоговых методов государственного регулирования национальной экономики. Раскрыта суть микромодели использования скрининга в процессе обоснования налоговых методов государственного регулирования национальной экономики.

Ключевые слова: налоговые риски, налоговый разрыв, налогообложения, скрининг, норма, критерии, SWOT-анализ.

Vagilevych A. Using Screening Methodology in the Process of Explaining Tax Basis Methods of State Regulation of National Economy

It is proved that fiscal risks are growing from all business taxes in an unstable social and economic environment. Implementation of tax reform in Ukraine is accompanied by negative consequences of tax evasion, curtailment of official activities and, in fact, the development of the shadow economy. The author of the article proposes to use screening methodology during the grounding of tax regulation methods of national economy. It is proved that screening methodology can be an effective tool for

clarifying the direct impact, detection and prevention of fiscal risks while using tax methods during assessment of all social and economic processes (sectoral, territorial, macro).

The essence of the concept of screening in terms of medicine and finance have been studied, and its main types have been summarized. It's been found that in its essence a mechanical screening represents a test that aims to identify additional information that can be used as a warning indicator of occurrence of certain events of a probable character to determine the ratio of true and false alternative measure of inadmissibility. Thus, a degree of compliance of the research object or subject to certain requirements, specifications, criteria, standards is established by screening.

It is proved that screening results allow to specify purposes of tax techniques correction for eliminating possible obstacles for their implementation and reduce efficiency, predict reaction of social and economic system to tax changes.

Using the methodology of screening it could be possible to build a really active social dialogue between taxpayers and the government by establishing preliminary reactions to the tax innovations and also prevention of negative perception of the tax reform would reduce the cost of their implementation. Thus, it would be possible to terminate further development of the shadow economy with the real possibilities of tax evasion prevention.

Key words: *fiscal risks, tax gap, taxation, screening, principle, criteria, SWOT-analysis.*

УДК 331.108.5:331.2:657.47

О. А. Дороніна

доктор економічних наук, професор

К. П. Якименко

аспірант

Донецький національний університет ім. Василя Стуса

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕНСАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ
В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ**

У статті досліджено теоретичні основи формування компенсаційної системи в бюджетній сфері України. Обґрунтовано доречність розширення сфери практичного використання категорії “компенсаційна система” та надано авторське бачення терміна. Встановлено співвідношення поняття “компенсаційна система” з базовими категоріями компенсаційного менеджменту: “компенсаційний пакет” і “компенсаційна політика”. Запропоновано структурно-логічну модель формування компенсаційної системи в бюджетній сфері, практичне значення якої полягає в удосконаленні підходів до заохочень персоналу.

Ключові слова: компенсації, компенсаційний пакет, компенсаційна система, бюджетна сфера.

I. Вступ

За будь-якого типу домінуючої економічної парадигми компенсаційна система є дієвим інструментом впливу на трудову активність працівників. Підходи та принципи її формування, структура мотиваційної системи та методи її адміністрування не лише визначають вмотивованість персоналу та результати його діяльності, а й впливають на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання, якість життя та рівень задоволеності працюю. В умовах економічної кризи, що обмежують потенційні можливості роботодавців щодо реалізації компенсаційної політики, важливого значення набуває пошук адекватних ситуації методів компенсації, які водночас будуть відповідати мотиваційним запитам працівників нового типу (працівників економіки знань).

Проблематика встановлення компенсацій за працю є однією з широко досліджуваних у сфері управління людськими ресурсами та привертає науковий інтерес із часів зародження інституту найманої праці. Розвиток компенсаційних теорій, питання формування компенсаційного пакету, визначення окремих його складових, практика використання матеріальних і нематеріальних методів винагорода за працю висвітлено в численних дослідженнях зарубіжних науковців, зокрема М. Армстронга, Е. Лоуера, Д. Т. Мілковича, Д. М. Ньюмана та Р. І. Хендерсона, а також українських дослідників: М. Д. Ведернікова, М. А. Волгіна, О. А. Грішнєвої, Ю. П. Кокіна, А. М. Колота, Т. А. Костишиної, Г. Т. Кулікова, В. Д. Лагутіна, Б. Г. Мазманової, Г. В. Назарової, М. В. Семикіна,

Л. К. Семів, С. О. Цимбалюк, Л. В. Шаульської, Р. А. Яковлева та ін. Однак динамічні трансформаційні процеси в економіці, що впливають на відношення працівників до праці, їх мотивацію та трудову поведінку, вимагають використання нових підходів до формування компенсаційної системи, в тому числі – з урахуванням галузевих особливостей прикладання праці. Вищевикладене визначає актуальність обраної тематики дослідження та зумовлює його мету.

II. Постановка завдання

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних основ формування компенсаційної системи в бюджетній сфері України, зокрема надання авторського тлумачення поняття “компенсаційна система” та розробка структурно-логічної моделі формування зазначеної системи.

III. Результати

Аналіз українських і зарубіжних наукових підходів до визначення базового поняття дослідження показує, що термін “компенсація” вживають як у значенні “відшкодування”, так і в значенні “винагорода”. Поділяючи думку А. М. Колота та С. О. Цимбалюк, вважаємо, що в сучасних умовах доречнішим є тлумачення компенсації саме як винагороди, що має більший заохочувальний вплив на персонал, ніж суто компенсація витрат праці, та спрямований на перспективу важелем управлінського впливу.

Термін “компенсація” доцільно розглядати в двох аспектах [6, с. 73]:

- як певну виплату, винагороду, заохочення, благо тощо, яку надає роботодавець (керівник) найманому працівнику за долучення його до процесу праці (створення матеріальних і нематеріальних благ) і

розпорядження його результатами (продуктами) праці;

- як процес надання роботодавцем (керівником) певних виплат, винагород, благ, заохочень тощо найманому працівнику згідно з нормами чинного законодавства, зокрема й державними гарантіями, нормами колективних угод, положеннями корпоративної політики, умовами колективного та трудового договорів.

У теорії компенсацій та сучасному мотиваційному менеджменті найбільш уживаними відносно заохочення персоналу є поняття “компенсаційний пакет”, “компенсаційна політика”. Компенсаційний пакет розглядають як:

- сукупність прямих і непрямих компенсацій або відшкодування організацією фізичних і розумових зусиль, що затрачують співробітники для діяльності та розвитку компанії [1, с. 30–37];
- систему зовнішніх винагород найманому працівнику за результати його праці; коли необхідно оцінити або виміряти їх у грошовому еквіваленті, тоді йдеться про компенсаційний пакет [4];
- сукупність (набір) усіх компенсацій, зокрема матеріальних виплат і винагород, нематеріальних благ і послуг, які роботодавець надає працівнику за долучення його до процесу праці (створення матеріальних і нематеріальних благ), і розпорядження його результатами (продуктами) праці відповідно до кон'юнктури ринку праці, норм чинного законодавства, норм колективних угод, положень корпоративної політики, умов колективного та трудового договорів [6, с. 76].

Компенсаційну політику в широкому сенсі розглядають як сукупність заходів, механізмів, інструментів і важелів зовнішнього мотиваційного впливу на трудову поведінку найманих працівників, завдяки чому в межах існуючого законодавства відбувається обмін наданих трудових послуг (результатів праці) на винагороду – матеріальні й нематеріальні блага, які слугують компенсацією витрачених у процесі праці фізичних, інтелектуальних, творчих, психологічних зусиль, набутих знань, умінь, навичок і компетенцій [7, с. 98].

Із використанням базових категорій сучасної теорії компенсаційного менеджменту вважаємо за доцільне зауважити на доречності розширення сфери практичного використання категорії “компенсаційна система”. Компенсаційну систему пропонуємо розглядати як компонент системи управління людськими ресурсами на відповідному рівні (організаційному, галузевому, секторальному, національному), що є комплексом взаємопов'язаних нормативно-правових, організаційно-економічних і змістовних складових, спрямованих на формування структури та

наповнення компенсаційного пакету, визначення ресурсного забезпечення компенсацій персоналу з метою забезпечення якості його трудового життя та зацікавленості в покращенні результатів праці. Таким чином, можна зауважити, що компенсаційна система є інструментом реалізації компенсаційної політики, а компенсаційний пакет є центральним компонентом (ядром) компенсаційної системи.

Серед важливих соціально-економічних завдань реформування компенсаційної політики в сучасних умовах важливого значення набуває опрацювання проблематики формування компенсаційної системи в бюджетній сфері. Це пояснюють, з одного боку, тим, що в цьому сегменті національної економіки наразі використовується праця більше ніж третини найманих працівників. З іншого боку – саме в цій сфері накопичено найбільш гострі проблеми у сфері заохочення персоналу, що стримують розвиток його трудової активності.

Бюджетна сфера складається із сукупності бюджетних установ, діяльність яких повністю або частково фінансується за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів. У широкому сенсі вона представлена трьома групами установ:

1. Установи, які виконують законодавчі функції, функції управління, охорони, контролю (установи законодавчої та виконавчої влади; міністерства, відомства, управління, тобто апарат органів державного та господарського управління, громадських та інших організацій; фінансові органи, органи казначейства, податкова служба, митна служба, армія, органи міліції, судові органи, органи прокуратури тощо).
2. Установи соціально-культурного комплексу – установи освіти всіх рівнів, медичні заклади, дитячі виховні заклади, установи культури, бібліотеки, наукові організації тощо.
3. Соціальні фонди та служби, а також інші бюджетні установи [2].

Зауважимо, що дотепер в українському законодавстві відсутнє легальне визначення поняття працівників бюджетної сфери. На сьогодні при визначенні поняття працівників бюджетної сфери основним є критерій фінансування виплати заробітної плати цієї категорії працівників із бюджетних коштів. Таким чином, до поняття працівників бюджетної сфери зараховують усіх працівників, заробітна плата яких фінансується з бюджетних джерел різних рівнів. У цьому випадку до категорії працівників бюджетної сфери входять, поряд із працівниками, праця яких оплачується на основі Єдиної тарифної сітки (далі – ЄТС), працівники, на яких ЄТС не поширюється, але які отримують

заробітну плату безпосередньо з відповідних бюджетів [8, с. 171].

Праця в бюджетних установах є цілеспрямованою діяльністю людей по управлінню державою загалом і місцевого самоврядування, охороні громадського порядку, забезпечення незалежного судочинства та прокурорського нагляду тощо, а також надання нематеріальних послуг у соціальній сфері для задоволення потреб членів суспільства [4, с. 205].

Оскільки бюджетні установи запроваджують діяльність із надання просвітницьких, культурних, наукових, освітніх та інших подібних послуг для суспільного споживання, послуг зі створення системи соціального самозабезпечення громадян і здійснення інших цілей, можна акцентувати, що зайнятість у бюджетній сфері має не суто економічний, а переважно соціальний характер. Це, безумовно, має бути враховано при формуванні компенсаційної системи в бюджетній сфері України.

При цьому важливим напрямом зміни політики винагородження персоналу є зміщення акцентів із виконання зобов'язань і надання гарантій згідно з трудовим законодавством і колективними угодами на ринкові, інноваційні та соціальні компоненти. Зазначене потребує індивідуалізації умов оплати праці та надання найманим працівникам повноцінних, збалансованих за структурою та розміром виплат і благ компенсаційних пакетів відповідно до домінуючих потреб і мотивів працівників і ринкової ціни робочої сили [9, с. 173]. Зауважимо, що вищезазначені аспекти мають бути закладені в основу компенсаційної системи працівників бюджетної сфери.

Отже, ядром компенсаційної системи є компенсаційний пакет, що має формуватися на основі стратегії розвитку організації, діагностики трудової мотивації, виявлення ціннісних орієнтирів окремих категорій персоналу. Стандартна структура компенсаційного пакету включає три основні складові:

- базова заробітна плата, що в більшості галузей бюджетної сфери визначається на основі Єдиної тарифної сітки, за окладами, визначеними постановами КМУ, рішеннями органів місцевого самоврядування, галузевими наказами тощо;
- додаткові матеріальні виплати (доплати, надбавки, премії), що формують змінну частину заробітної плати та чинять стимулюючий вплив на персонал;
- нематеріальні блага, соціальні пільги та виплати (соціальний пакет).

Виходячи з проголошеної мети компенсаційної політики, вважаємо, що відносно формування структури компенсаційного пакету працівників бюджетної сфери можна застосовувати підхід, запропонований Б. А. Жаліло [3]. Згідно з цим підходом, компенсаційний пакет має включати три складові, що виконують таке призначення:

1. Відтворення робочої сили (саме ця складова повною мірою відображає підхід до тлумачення компенсацій як відшкодувань).
2. Заохочення працівника працювати саме в цій установі (блага, послуги, можливості, пільги, які надаються тільки в цій організації і не пропонуються в іншій).
3. Стимулювання бажання працівника ефективно виконувати роботу й досягати високих результатів.

Фахівці зазначають, що в сучасних умовах для найманих працівників важливого значення набувають такі нематеріальні вигоди, як: сприятливі умови праці та соціально-психологічний клімат, зручний режим праці; можливість самореалізуватися; можливість виконувати творчі завдання та роботи, інноваційні види діяльності; умови для особистісного, професійного та кар'єрного зростання; відповідність життєвих цінностей і настанов корпоративній культурі підприємства; офіційне визнання заслуг (нагородження почесними грамотами, оголошення подяки, вручення подарунків із надписом-подякою, присвоєння звань, інформування колективу та громадськості про досягнення працівника); причетність до справ підприємства, зокрема залучення до вироблення стратегії розвитку підприємства та процесів прийняття рішень, отримання вірогідної інформації про фінансово-економічні показники діяльності підприємства тощо [9]. Вважаємо, що в структурі компенсаційного пакету для працівників бюджетної сфери акцент треба робити саме на відповідних складових, оскільки можливості розширення систем матеріального стимулювання є обмеженими законодавчими нормами та обсягами державного фінансування.

Опрацювання базових теоретичних положень сучасної компенсаційної теорії та аналізу особливостей зайнятості в бюджетній сфері дає змогу сформулювати структурно-логічну модель формування компенсаційної системи в бюджетній сфері з упорядкуванням та уточненням стадій її формування, врахуванням специфічності зайнятості в бюджетній сфері та факторів, що визначають конструкцію компенсаційного пакету (рис.).

Рис. Структурно-логічна модель формування компенсаційної системи в бюджетній сфері

IV. Висновки

Формування сучасної та дієвої компенсаційної системи в бюджетній сфері набуває важливого значення в контексті підвищення якості трудового життя працівників і забезпечення ефективності діяльності бюджетних установ. Перспективи подальших досліджень у зазначеній сфері полягають в обґрунтуванні оптимальної структури компенсаційного пакету для працівників окремих галузей бюджетної сфери та пошуку додаткових ресурсних джерел для забезпечення гідного матеріального заохочення та розширення набору нематеріальних компенсацій.

Список використаної літератури

1. Бабынина Л. С. Компенсация в пакете / Л. С. Бабынина // Кадровое дело. – 2004. – № 7. – С. 30–37.
2. Бюджетна установа // Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д. ю. н., проф. Л. К. Воронової. – 2-е вид., перероб. і доповн. – Київ : Алерта, 2011– 558 с.
3. Жалило Б. Как построить компенсационный пакет? / Б. Жалило // Справочник кадровика. – 2003. – № 3. – С. 23–29.
4. Модели и методы управления персоналом / под ред. Е. Б. Моргунова. – Москва : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2001. – 464 с.

5. Морозюк Н. С. Актуальні питання заробітної плати в бюджетній сфері / Н. С. Морозюк // Финансы, учет, банки. – 2014. – № 1 (20). – С. 203–208.
6. Мотиваційний менеджмент : підручник / А. М. Колот, С. О. Цимбалюк. – Київ : КНЕУ, 2014. – 479 с.
7. Семикіна М. В. Компенсаційна політика як важіль активізації інноваційної праці / М. В. Семикіна, Т. І. Жеребченко // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – 2014. – № 2. – С. 97–102.
8. Тонконог Т. Ю. Особливості системи оплати праці працівників бюджетної сфери та напрямки її удосконалення / Т. Ю. Тонконог // Право і безпека. – 2010. – № 2 (34). – С. 170–175.
9. Цимбалюк С. О. Нові вектори розвитку компенсаційної політики в умовах трансформації соціально-трудових відносин / С. О. Цимбалюк // Бізнесінформ. – 2015. – № 4. – С. 169–174.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2017.

Доронина О. А., Якименко К. П. Теоретические аспекты формирования компенсационной системы в бюджетной сфере Украины

В статье исследованы теоретические основы формирования компенсационной системы в бюджетной сфере Украины. Обоснована целесообразность расширения сферы практического использования категории “компенсационная система” и представлено авторское определение термина. Установлено соотношение понятия “компенсационная система” с базовыми категориями компенсационного менеджмента: “компенсационный пакет” и “компенсационная политика”. Предложена структурно-логическая модель формирования компенсационной системы в бюджетной сфере, практическое значение которой заключается в усовершенствовании подходов к поощрению персонала.

Ключевые слова: компенсации, компенсационный пакет, компенсационная система, бюджетная сфера.

Doronina O., Yakimenko K. Theoretical Aspects of Compensation System Formation in the Budgetary Sphere of Ukraine

The article is devoted to a research of theoretical bases of compensation system forming in the budget sphere of Ukraine. On the basis of scientific literature studying an synthesis approaches to an interpretation of concepts “compensation” and “compensation policy”. Feasibility of the practical use sphere of category “compensation system” is proved and author’s determination of the term is given. We suggest to consider compensation system as a management human resources system component at any level (organizational, industrial, sectorial, national). It represents a complex of the economic and substantial components interconnected standardly legal, organizationally, directed to forming what structures and fillings of a compensation packet, determination of resource ensuring compensations of personnel. The purpose of compensation system is quality assurance of labor life and interest in improvement of results of work.

The ratio of the concept “compensation system” with basic categories of compensation management: “a compensation packet” and “compensation policy” is established.

It is established that the compensation system is the instrument of implementation of compensation policy, and the compensation packet is the central component of compensation system.

It is offered structural and logical model of forming of compensation system in the budget sphere which practical value consists in enhancement of approaches to encouragement of personnel. In model stages of its forming are ordered and specified, specifics of employment in the budget sphere and factors which determine a design of a compensation packet are considered.

Prospects of the subsequent researches consist in reasons for optimum structure of a compensation packet for employees of the budget sphere and search of additional resource sources for providing a financial incentive and expansion of immaterial compensations set.

Key words: compensations, compensation packet, compensation system, budget sphere.

РЕАЛІЗАЦІЯ ФІСКАЛЬНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ТОЧКИ ДОТИКУ З РЕАЛЬНІСТЮ

У статті розглянуто основні положення фінансової та соціальної політики, що набули чинності з початку поточного року. Зазначено, що складна соціально-економічна ситуація в Україні створює підґрунтя для пошуку оптимальних та ефективних шляхів формування економічної політики держави. Визначено, що економічна політика сучасної України характеризується ізо-праксизмом. Наголошено, що необхідність легалізації заробітної плати, виводу економіки з "тіні" є необхідним етапом розвитку економічної системи країни, однак обставини, що впливають на формування соціальної та фінансової сфер, мають неоднозначний характер.

Ключові слова: фінансова політика, податки, соціальна допомога, соціальна політика, прожитковий мінімум, соціальні товари, ЄСВ, суб'єкти господарської діяльності.

I. Вступ

Значний вплив на соціально-економічний розвиток економіки перехідного типу чинять завдяки важелям фінансової політики. За своєю кінцевою метою таке застосування має реалізовуватися для створення оптимальних умов для зростання виробництва та підвищення рівня життя населення. Однак формування та впровадження фінансової політики необхідно здійснювати з урахуванням інших заходів, що реалізують органи державної влади. Так, фінансова політика на практиці тісно пов'язана із соціальною політикою країни. Системність і комплексність заходів їх впровадження мають бути підґрунтям для забезпечення соціального захисту населення, нівелювати негативні наслідки від впливів екзогенних й ендегенних факторів, стимулювати розвиток виробництва, покращувати інвестиційний клімат.

Грунтовний аналіз теоретичних і практичних аспектів фінансової політики знаходимо в працях М. Карліна, Р. Копича, І. Лук'яненка, В. Мельника, В. Пасічника. Розробку рекомендацій стосовно підвищення ефективності податкової системи, що є складовою фінансової політики, відображено в дослідженнях В. Вишневського, А. Гречко, О. Покаєвої, А. Соколовської, Л. Тарангул, О. Тімарцева. Вплив податкової політики на економічний розвиток і соціальну сферу розглядали Л. Амбрик, І. Жмурко, А. Луцик, І. Лютий, В. Тропіна. Особливості формування бюджету країни відображено в працях Л. Андрушенка, А. Вдовиченка, В. Гейця, І. Луніної, А. Савченка. На необхідності координації фінансової та соціальної політики наголошено в наукових напрацюваннях Ю. Алескерової, І. Жмурко, М. Карліна, І. Кекіша, А. Крисоватого.

Придільнення уваги українськими науковцями процесу розвитку фінансової та соці-

альної політики країни не створило умов для її успішної практичної реалізації. Прийняття рішень, що формують і регулюють їх сфери діяльності, стикаються з економічною та соціальною реальністю й створюють основу для проведення подальшого аналізу.

II. Постановка завдання

Метою статті є виявлення можливих наслідків впровадження соціальної та фінансової (насамперед, податкової, бюджетної) політики за умов динамічності нормативно-правової бази в цій сфері.

III. Результати

Початок 2017 р. ознаменувався набуттям чинності декількох законів, що мають суттєво впливати на соціально-економічний розвиток країни. Зокрема, Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" від 06.12.2016 р. № 1774-VIII [4], який зобов'язує суб'єкти підприємницької діяльності загальної, а також другої й третьої груп спрощеної системи оподаткування, з 01.01.2017 р. сплачувати єдиний соціальний внесок (далі – ЄСВ) у розмірі 704 грн щомісячно. А відсутність прибутку не є причиною для нездійснення відрахування. Для суб'єктів першої групи спрощеної системи оподаткування сума ЄСВ у місячному обсязі становить 352 грн [4].

І хоча єдиний соціальний внесок не входить до системи оподаткування, згідно із Законом України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 08.07.2010 р. № 2464-VI [4], є обов'язковим платежем.

Фізичні особи – підприємці, які за наданими даними Державної служби статистики України є найбільшою групою суб'єктів підприємницької діяльності [2], відреагували миттєво. Так, за даними української аналітичної групи "Opendatobot", за період з 16.12.2016 р. по 27.01.2017 р. було ліквідовано 153 846 ФОП [12] (рис.).

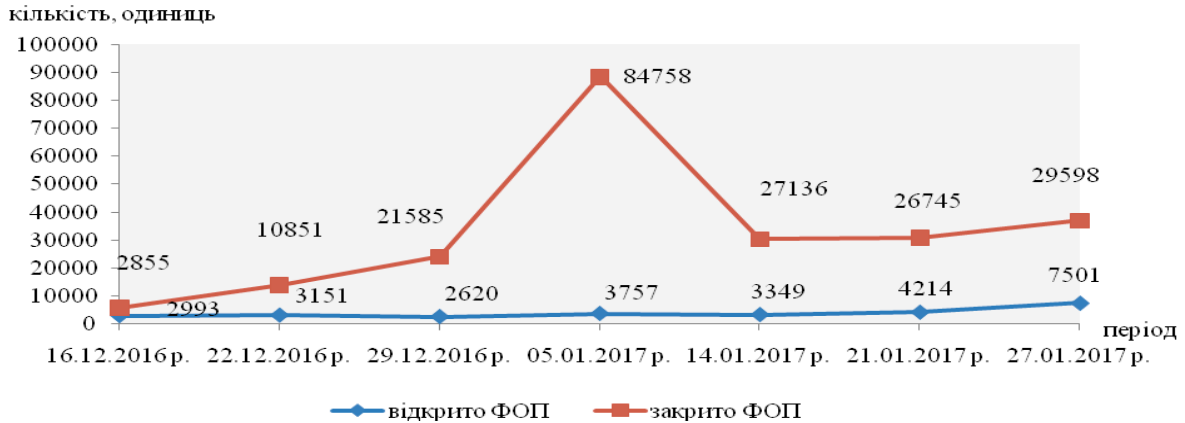

Рис. Динаміка реєстрації та припинення функціонування організаційної форми підприємницької діяльності ФОП з 16.12.2016 р. по 27.01.2017 р. в Україні [12]

За прогнозними даними інтернет-сервісу моніторингу реєстраційних даних українських компаній "Opendatabot", період активного закриття ФОП буде включно до квітня поточного року та становитиме більш ніж 200 000 [12].

Як було зазначено, найчисельнішою групою суб'єктів господарської діяльності в Україні є фізичні особи – підприємці (табл. 1). Питома вага в структурі організаційно-правової форми господарювання протягом 2010–2015 рр. коливалася від 77,16% (2013 р.) до 82,65% (2010 р.). Для малих

підприємств показник становив 16,36% (2010 р.) та 20,82% (2011 р.). Питома вага в структурі суб'єктів господарської діяльності середніх підприємств становила від 0,77% (2015 р.) до 1,26% (2012 р.).

Протягом 2011 р. кількість зареєстрованих фізичних осіб – підприємців зменшилася на 479 193 од., у 2012 р. – на 90 733 од. Протягом 2013 р. відбувся приріст на 93 551 од., 2014 р. – на 262 417 од., а в 2015 р. – на 39 718 од. Проте зміна кількості зареєстрованих підприємств 2010–2015 рр. – 174 240 од.

Таблиця 1

Відносні показники структури суб'єктів господарської діяльності протягом 2010–2015 рр.

Роки	Великі підприємства, %	Середні підприємства, %	Малі підприємства, %	Фізичні особи – підприємці, %	Разом, %
Відносні показники структури організаційно-правової форми господарювання					
2010	0,03	0,96	16,36	82,65	100
2011	0,04	1,22	20,82	77,92	100
2012	0,04	1,26	21,50	77,19	100
2013	0,04	1,10	21,71	77,16	100
2014	0,03	0,82	16,80	82,35	100
2015	0,02	0,77	16,60	82,60	100
Відносні показники структури зайнятих працівників					
2010	22,28	31,50	20,09	26,13	100
2011	24,09	32,00	20,58	23,33	100
2012	24,95	31,58	20,60	22,88	100
2013	24,50	30,96	20,67	23,87	100
2014	21,77	30,65	19,18	28,40	100
2015	20,89	31,84	19,27	28,00	100
Відносні показники структури обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг)					
2010	38,97	38,82	15,80	6,41	100
2011	42,26	38,25	14,46	5,03	100
2012	39,49	39,67	15,08	5,75	100
2013	39,62	38,36	15,46	6,56	100
2014	39,07	38,64	15,81	6,48	100
2015	36,95	39,03	16,87	7,15	100

Джерело: розраховано за даними [2] без урахування результатів діяльності банків і бюджетних установ тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополь і частини зони проведення АТО.

Для кращого розуміння ролі ФОП у соціально-економічному розвитку країни розглянемо дані табл. 1. Питома вага великих підприємств у структурі організаційно-правової форми господарювання є незначною

та не характеризується суттєвими динамічними коливаннями: від 0,02% (2015 р.) до 0,04 % (2011–2013 рр.).

Найбільше працівників зайнято в роботі підприємств середньої величини: від 32%

(2011 р.) до 30,58% (2012 р.). Для фізичних осіб – підприємців ця величина становить від 22,88% (2012 р.) до 28,40% (2014 р.). Кількість зайнятих працівників на великих підприємствах коливається від 20,89% (2015 р.) до 24,95% (2012 р.). У забезпеченні роботи малих підприємств задіяно від 19,18% (2014 р.) до 20,67% (2013 р.) працівників від загального обсягу. Динаміка кількості зайнятих працівників відносно 2010–2015 рр. є негативною: для середніх підприємств зменшення становить 5780 тис. осіб, для малих підприємств – 29 427 тис. осіб, а для фізичних осіб – підприємців – на -174 240 тис. осіб.

За обсягом реалізованої продукції (товарів, послуг) великі підприємства є лідерами: протягом 2010–2015 рр. середній показник становив 39,39%. Проте середні підприємства реалізували продукцію з несуттєво меншою величиною – 38,8% у середньому. Представники малого підприємництва в середньому виробили 15,58% від загального обсягу реалізованої продукції чи/та наданих послуг, а фізичні особи – підприємці в середньому за 2010–2015 рр. забезпечували 6,23% ринку товарів і послуг.

Просліджується зростання обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) відносно 2010–2015 рр. у номінальному вираженні: для середніх підприємств – на 772 400,5 млн грн, малих – на 368 845,7 млн грн, фізичні особи – підприємці реалізували товарів і послуг у 2015 р. на 167 055,1 млн грн більше, ніж у 2010 р.

Отже, завдяки набуттю чинності Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України” від 06.12.2016 р. № 1774-VIII можливе сприяння зменшення кількості суб’єктів господарювання в Україні з подальшим впливом на зайнятість населення.

Однак основним прогнозованим наслідком є збільшення рівня безробіття в країні, посилення “тінізації” економіки, а відтак – зменшення податкових надходжень і збільшення обсягу соціальної допомоги по без-

робіттю. В разі розвитку за таким сценарієм через важелі фіскальної політики уряд буде змушений збільшувати величину соціальної допомоги на час, протягом якого вивільнені трудові ресурси зможуть знайти нові робочі місця. Проте за існуючих умов це буде вкрай важким завданням.

Набув чинності з початку поточного року і Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні” від 21.12.2016 р. № 1797-VIII, метою якого є створення привабливих умов для заохочення інвестиційного процесу через спрощення податкової системи, підвищення прозорості та якості адміністрування податків, ліквідацію поширених схем ухилення від оподаткування, усунення неузгодженостей [7].

Згідно із Законом України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році” від 20.12.2016 р. № 1791-VIII, з 01.01.2017 р. збільшилися податкові ставки на спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво (п. 215.3.1, п. 215.3, ст. 215 ПК України), тютюнові вироби, тютюн та промислові заміники тютюну (п. 215.3.2, п. 215.3, ст. 215 ПК України), нафтопродукти, скраплений газ, речовини, що використовують як компоненти моторних палив, паливо моторне альтернативне (п. 215.3.4, п. 215.3, ст. 215 ПК України), підвищилися ставки екологічного оподаткування (п. 243.1, п. 243.2, п. 243.3, п. 243.4, ст. 243 ПК України) тощо [6].

Наприклад, мінімальне акцизне податкове зобов’язання зі сплати акцизного податку з тютюнових виробів у 2017 р. становить 596,05 грн проти 425,75 грн/1000 шт. (ст. 215.3.3 ПКУ) [6].

Також із початку 2017 р., згідно із ст. 7 Закону України “Про Державний бюджет України на 2017 рік” від 21.12.2016 р. № 1801-VIII [8], уряд збільшив прожитковий мінімум і мінімальну заробітну плату (табл. 2).

Таблиця 2

Період, роки	Мінімальна зарплата, грн	Прожитковий мінімум, грн		Період, роки	Мінімальна зарплата, грн	Прожитковий мінімум, грн	
		Працевдатне населення	Загальний показник			Працевдатне населення	Загальний показник
31.12.01	118,00	331,05	311,30	31.12.10	922	922	875
31.12.02	165,00	365,00	342,00	31.12.11	1004	1004	953
31.12.03	205,00	365,00	342,00	31.12.12	1134	1134	1095
31.12.04	237	386,73	362,23	31.12.13	1218	1218	1176
31.12.05	332	453	423	31.12.14	1218	1218	1176
31.12.06	400	505	472	31.12.15	1378	1378	1330
31.12.07	460	568	532	31.12.16	1600	1600	1544
31.12.08	545	669	626	01.01.17	3200	1600	1544
31.12.09	744	744	701	01.12.17	3200	1762	1700

Джерело: сформовано автором на основі [4].

Різке збільшення показників без суттєвого зростання виробництва та надання послуг може спровокувати напруження на ринку робочої сили. І як наслідок – створити

умови для вивільнення персоналу або його переведення на неповний робочий день. Отож де-факто спостерігається різновекторна спрямованість нововведень у сфері дія-

льності фіскальної та соціальної політики. Декларовані положення щодо створення умов розвитку економіки та забезпечення соціального захисту населення України стикаються з безпосередніми наслідками від їх утілення (що проілюстровано на рис.).

Крім того, 01.01.2017 р. закінчилося тестування пілотного проекту з дерегуляції цін на товари соціального значення. На початку квітня 2016 р. заступник міністра економічного розвитку і торгівлі України М. Нефьодов зазначив, що "[державне регулювання цін на соціальні товари] спотворює конкуренцію, руйнує виробництво, блокує інвестиції і призводить до росту цін.... В кінцевому результаті [це] шкодить представникам соціально незахищених верств населення..." [3]. Як результат, прийнято рішення про скасування обмежень щодо націнки виробника на продукти соціального значення та суттєво зменшити перелік товарів, на які встановлюється гранична торговельна націнка [10] строком на 3 міс., починаючи з 01.10.2016 р. [5].

За поданими висновками, призупинення державного цінового регулювання істотно не вплинуло на динаміку цін на ринку, а тому пілотний проект рекомендовано вважати успішно реалізованим [5].

Листопадом 2016 р. уряд прийняв рішення про зменшення обсягів фінансування деяких програм соціальної спрямованості, а саме: виплат матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби в розмірі 38 947,6 тис. грн, фінансового забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду на суму 366 497,7 тис. грн, субвенцій на виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в розмірі 63 562,1 тис. грн, забезпечення житлом осіб (інвалідів), які брали безпосередню участь в антитерористичній операції та/або в забезпеченні її проведення в обсязі 18 695,2 тис. грн [9].

Економічна система перебуває в постійному розвитку та динаміці. Фіскальна й соціальна політика в синергії повинні забезпечити нівелювання негативних наслідків ендегенних й екзогенних впливів на соціально-економічну систему України. Для цього необхідно стимулювати ділову активність, забезпечити сталість законодавства. Прем'єр-міністр України В. Гройсман зазначив, що основний напрям урядової діяльності повинен відповідати тезі: "Маємо створити такі умови, щоби бізнес був здатен до власного розвитку" [1].

Дійсно, формування умов для забезпечення безперервного та системного інноваційного процесу має бути пріоритетним напрямом урядових заходів. А це можливо за умови визнання, що розвиток економіки

ґрунтується на впровадженні інноваційної складової. І як зазначав Й. Шумпетер, основними інноваторами є суб'єкти підприємницької діяльності [11].

Фіскальна й соціальна політики мають забезпечити можливість формування зможного суспільства. А це можливо за умови впровадження дієвих і своєчасних заходів підтримки та стимулювання економічного зростання.

IV. Висновки

Координація, збалансування та прогнозування наслідків від реалізації реформ є основою формування ефективної економічної системи. Застосування інструментів фіскальної політики покликано, насамперед, стабілізувати, стимулювати ділову активність. Сприйняття та її використання як механізму збільшення нахождень до дохідної частини бюджету призводить до формування напруження в соціальній сфері, спричинює еміграційні процеси, створює додаткове навантаження на видаткову частину бюджету в частині надання соціальної допомоги.

Список використаної літератури

1. Гройсман В. представив План пріоритетних кроків Уряду на 2016 рік: Наш головний пріоритет – забезпечити високий рівень життя людей. Рада підприємців при Кабінеті Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radakmu.org.ua/view/4061/>.
2. Економічна статистика. Діяльність підприємств. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm.
3. Нефьодов М. Державне регулювання цін є пострадянським пережитком, якого треба негайно позбутися. Рада підприємців при Кабінеті Міністрів України [Електронний ресурс] / М. Нефьодов. – Режим доступу: <http://www.radakmu.org.ua/view/4184/>.
4. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>.
5. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році: Закон України від 20.12.2016 р. № 1791-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1791-19>.
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні: Закон України від 21.12.2016 р. № 1797-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>.

- zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1797-19/print1452671060563688.
8. Про Державний бюджет України на 2017 рік : Закон України від 21.12.2016 р. № 1801-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.
 9. Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерством соціальної політики на 2016 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.11.2016 р. № 816-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/816-2016-%D1%80>.
 10. Про реалізацію пілотного проекту щодо тимчасового обмеження застосування постанови Кабінету Міністрів України від 25.12.1996 р. № 1548 та постанови Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 р. № 1222 : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 р. № 656 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/656-2016-%D0%BF>.
 11. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. А. Шумпетер ; пер. з англ. В. Старка. – Київ : Вид-во “Києво-Могилянська академія”, 2011. – 242 с.
 12. Opendatabot [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://opendatabot.com/fop>.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2017.

Морщ Я. И. Реализация фискальной и социальной политики Украины: точки соприкосновения с реальностью

В статье рассмотрены основные положения фискальной и социальной политики, вступившие в силу с начала текущего года. Отмечено, что сложная социально-экономическая ситуация в Украине создает основу для поиска оптимальных и эффективных путей формирования экономической политики государства. Определено, что экономическая политика современной Украины характеризуется изопраксизмом. Подчеркнуто, что необходимость легализации заработной платы, вывода экономики из “тени” является необходимым этапом развития экономической системы страны, однако обстоятельства, которые оказывают влияние на формирование социальной и фискальной сфер, имеют неоднозначный характер.

Ключевые слова: фискальная политика, налоги, социальная помощь, социальная политика, прожиточный минимум, социальные товары, ЕСВ, субъекты хозяйственной деятельности.

Morshch Ya. Implementation of Fiscal and Social Policy of Ukraine: Touch Points with Reality

The article considers the fundamental principles of fiscal and social policy, which came into force from the beginning of this year. It is noted that the complex social and economic situation in Ukraine creates the basis for the search for optimal and effective ways of forming the state's economic policy. It is determined that the economic policy of modern Ukraine is characterized by isopraxis.

The need for the legalization of wages, the withdrawal of the economy from the “shadow”, is an indispensable stage in the development of the country's economic system. However, the provisions that affect the formation of social and fiscal spheres are ambiguous. It is concluded that the main predicted result is an increase of the unemployment rate in the country, an increase in the “shadowing” of the economy, and, consequently, a decrease in tax revenues and an increase in the volume of unemployment benefits.

It is noted that it is the representatives of small and medium-sized business that provide quick reaction to the change in demand and supply in the market of goods and services, allows to satisfy the existing market needs in a relatively insignificant time, taking into account the current situation.

The forecast is made that in case of development in this scenario, through the levers of fiscal policy, the government will be forced to increase the amount of social assistance for the period during which the released labour resources can find new jobs. It is noted that under existing conditions this will be an extremely difficult task.

The article draws attention to the fact that public authorities implemented a pilot project to deregulate prices for goods of social significance. According to the results of the project, which started on 01.10.2016 and lasted for three months, the data obtained allowed the representatives of the commission to draw a conclusion on the expediency of abolishing state price regulation.

It is stated that under current conditions it is understandable that the government takes interest in developing and shaping of the mechanisms of fiscal and social policy to the realities of the conditions of the modern Ukrainian economy.

It is concluded that the process of forming an effective economic system and implementation of the current one is a painstaking and long process. It is noted that with the political will and activity of business entities to improve conditions creates a platform for further work in this direction.

Key words: fiscal policy, taxes, social assistance, social policy, subsistence level, social goods, UST (unified social tax), business entities.

ЕКОНОМІКА АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

УДК 332.334.2:631.1

Н. О. Дугієнко

кандидат економічних наук, доцент
Запорізький національний університет

С. І. Дьякова

Національний університет "Києво-Могилянська академія" (Київ)

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто сучасний стан і тенденції сільськогосподарського землекористування в Україні. Визначено, що рівень соціально-економічного розвитку країни, ефективний розвиток сільського господарства та промисловості залежить від правильного й раціонального призначення та використання земельних ресурсів.

Досліджено компонентну структуру земельного фонду та особливості його територіальної диференціації. Проаналізовано поточну ситуацію та тенденції використання земель у сільському господарстві України. Встановлено, що Україна має значний потенціал земельних ресурсів, водночас трансформація земельних відносин, яка триває протягом більше чверті століття в процесі здійснення земельної реформи, зумовила та продовжує вносити істотні зміни в структуру українських земельних ресурсів, способів і методів землекористування.

Проаналізовано сучасну систему управління сільськогосподарським землекористуванням і виявлено в цій сфері низку проблем, основними з яких є: незавершеність розмежування земель державної та комунальної власності; незавершеність інвентаризації земель і створення системи державного земельного кадастру; невирішеність окремих питань регламентації порядку реєстрації земельних ділянок та ведення автоматизованої системи державного земельного кадастру; невизначеність організаційно-правових засад здійснення зонування земель; відсутність регламентів використання земель.

Сформульовано основні напрями забезпечення відтворення та підвищення родючості ґрунтів та забезпечення ефективного екологоорієнтованого використання земельних ресурсів.

Ключові слова: земельні ресурси, раціональне сільськогосподарське землекористування, структура земельного фонду, агропромислове виробництво, екологізація сільськогосподарського виробництва.

І. Вступ

Задоволення людських потреб неможливе без використання різних природних ресурсів, однак ми вважаємо, що найважливіші серед них – земельні. Разом з іншими природними ресурсами земельні ресурси є компонентами навколишнього середовища, місцем існування людини. Крім того, вони беруть активну участь у суспільному виробництві, є засобом виробництва й джерелом задоволення потреб людини. Саме створенню потужного потенціалу багатьох держав, що представлений багатогалузевою промисловістю, розвинутим сільським господарством, розгалуженою транспортною мережею, людство зобов'язане землі. На жаль, існуюча практика використання земель не відповідає сучасним екологічним і економічним вимогам. Наразі в Україні через відсутність суворого й надійного контролю за використанням земельних ресурсів і

відповідної законодавчої бази має місце споживацьке ставлення до землі. Саме через ці обставини цілком закономірно постає проблема дослідження стану використання земель та розробки конкретних напрямів щодо їх покращення.

Дослідження стану земельних ресурсів та їх раціонального використання знайшли відображення в працях таких українських учених, як: Д. І. Бабміндра, Д. С. Добряк [1], Й. М. Дорош [2], І. П. Ковальчук, А. Г. Мартин, Т. М. Ратошнюк, В. І. Ратошнюк, М. А. Мартинюк [7], В. Ф. Сайко [8], А. Я. Сохнич [10], А. М. Третяк [12] та ін. Проте питання ефективного механізму раціонального землекористування не втрачають своєї актуальності та вимагають подальшого дослідження.

Актуальність означених завдань і необхідність проведення подальших досліджень з метою розробки механізмів використання земель згідно з екологічними й економічними

ми вимогами зумовили вибір теми та мети дослідження.

II. Постановка завдання

Метою статті є аналіз сучасного стану, особливостей та проблем використання земельних ресурсів України як основи для подальшого ефективного розвитку сільського господарства.

III. Результати

В економіці України сільському господарству належить визначальна роль, оскільки в ньому виробляється 12,5% ВВП і зайнято 17,1% населення [6]. Це одна з провідних галузей народного господарства, яка залучає природні ресурси в економічний обіг для забезпечення населення продовольством та отримання сировини для сфер промисловості. Землю як природний ресурс використовують у сільському господарстві як основний засіб виробництва. Так, на думку Д. І. Бабміндри, Д. С. Добряка, О. П. Канаша, І. А. Розумного, земля – головний природний ресурс усіх галузей народного господарства, роль якого залежить від характеру суспільного господарства. У промисловості вона виконує роль просторового базису та сировинної бази. В сільському й лісовому господарстві земля є основним засобом виробництва й предметом праці [1].

Варто зазначити, що сільське господарство великою мірою зумовлює сучасний стан використання сільськогосподарських земель, і навпаки – особливості їх використання визначають рівень розвитку сільського господарства. На жаль, стан земельних ресурсів України за роки незалежності значно погіршився. Це, насамперед, стосується сільськогосподарських земель та їх ґрунтового покриву, який помітно втратив природні властивості саморегуляції [4, с. 360].

За даними Держгеокадастру України станом на 1 січня 2016 р., загальна площа земельного фонду України становила 60 354,8 тис. га. За останні більш як десять років, починаючи з 1 січня 2003 р., його структура значно змінилася. Зокрема, площа сільськогосподарських земель зменшилася на 331,3 тис. га. Проте такі зміни є несуттєвими, оскільки це лише 0,5% загальної площі. Також площа відкритих земель скоротилася на 36,1 тис. га, а от площі під водними об'єктами збільшилися на 2,9 тис. га. Також на 219,6 тис. га збільшилися площі лісів і лісовкритих територій. Крім того, забудованих земель стало на 96,6 тис. га більше, а також зросла площа відкритих заболочених земель на 35,1 тис. га (табл. 1).

Таблиця 1

Структура земельного фонду України [9]

№ з/п	Види основних земельних угідь та економічної діяльності	Площа земель по роках									
		2003		2005		2011		2013		2015	
		всього, тис. га	до загальної території, %	всього, тис. га	до загальної території, %	всього, тис. га	до загальної території, %	всього, тис. га	до загальної території, %	всього, тис. га	до загальної території, %
1.	Сільськогосподарські землі	43 057,7	71,3	42 985,8	71,2	42 791,8	70,9	42 776,9	70,9	42 726,4	70,9
2.	Ліси та інші лісовкриті площі	10 413,5	17,2	10 475,9	17,4	10 601,1	17,6	10 611,3	17,6	10 633,1	17,6
3.	Забудовані землі	2 456,3	4,1	2 458,3	4,1	2 512,5	4,2	2 523,2	4,2	2 552,9	4,2
4.	Відкриті заболочені землі	947,2	1,6	957,1	1,6	979,9	1,6	980,1	1,6	982,3	1,6
5.	Відкриті землі	1 056,7	1,8	1 056,7	1,7	1 046,1	1,7	1 040,6	1,7	1 020,6	1,7
6.	Води	2 423,5	4,0	2 421,1	4,0	2 423,5	4,0	2 422,8	4,0	2 426,4	4,0
Разом територія України		60 354,9	100,0	60 354,9	100,0	60 354,9	100,0	60 354,9	100,0	60 354,9	100,0

Аналіз статистичних даних свідчить, що з 2003 р. Україна щорічно в середньому втрачала до 27,6 тис. га сільськогосподарських земель у результаті трансформації земель сільськогосподарського призначення в іншу категорію через нераціональне та виснажливе їх використання. Це й призвело до погіршення якісних характеристик земель, і подальше їх сільськогосподарське викорис-

тання стає неефективним. Саме тому виникає необхідність здійснення ґрунтоохоронних заходів, що мають забезпечити не лише збереження, а й покращення якісних властивостей сільськогосподарських земель.

Динаміку структури земельного фонду України за основними видами угідь та економічною діяльністю з 2005 по 2015 рр. показано на рис. 1.

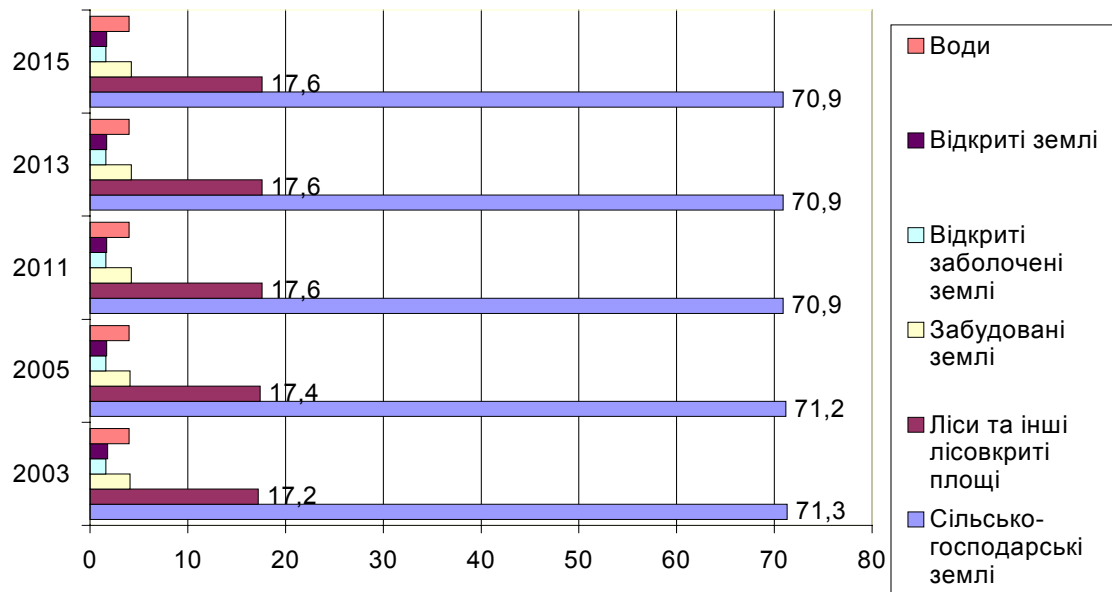

Рис. 1. Динаміка земельного фонду України з 2005 по 2013 р. [13]

Землі сільськогосподарського призначення розташовані на 2/3 території України. Їх загальна площа становить 42 726,4 тис. га, або 70,9% загальної площі земель, що свідчить про високий рівень освоєності. Так, найвища сільськогосподарська освоєність у Кіровоградській області – 84,7%, Запорізькій – 84,6% та Миколаївській – 83,7%. Найнижча вона в Закарпатській області – 36,9%, Івано-Франківській – 46,4% та Рівненській – 48,1% [9].

При аналізі сільськогосподарського природокористування потрібно розглянути існуючу структуру сільськогосподарських угідь (рис. 2).

Так, станом на 01.01.2016 р. рілля посідала основне місце з площею 32 541,3 тис. га, або 76,1% загальної площі сільськогосподарських угідь (або 53,9% до загальної території України), що свідчить про високий рівень розораності земель. Перелоги займали 233,7 тис. га території, багаторічні насадження – 892,4 тис. га, сіножаті – 2406,4 тис. га, пасовища – 5434,1 тис. га. Найбільші масиви орних земель сконцентровані на території Херсонської області – 90,2%, Черкаської – 87,6%, Кіровоградської – 86,6% та Вінницької – 85,6%.

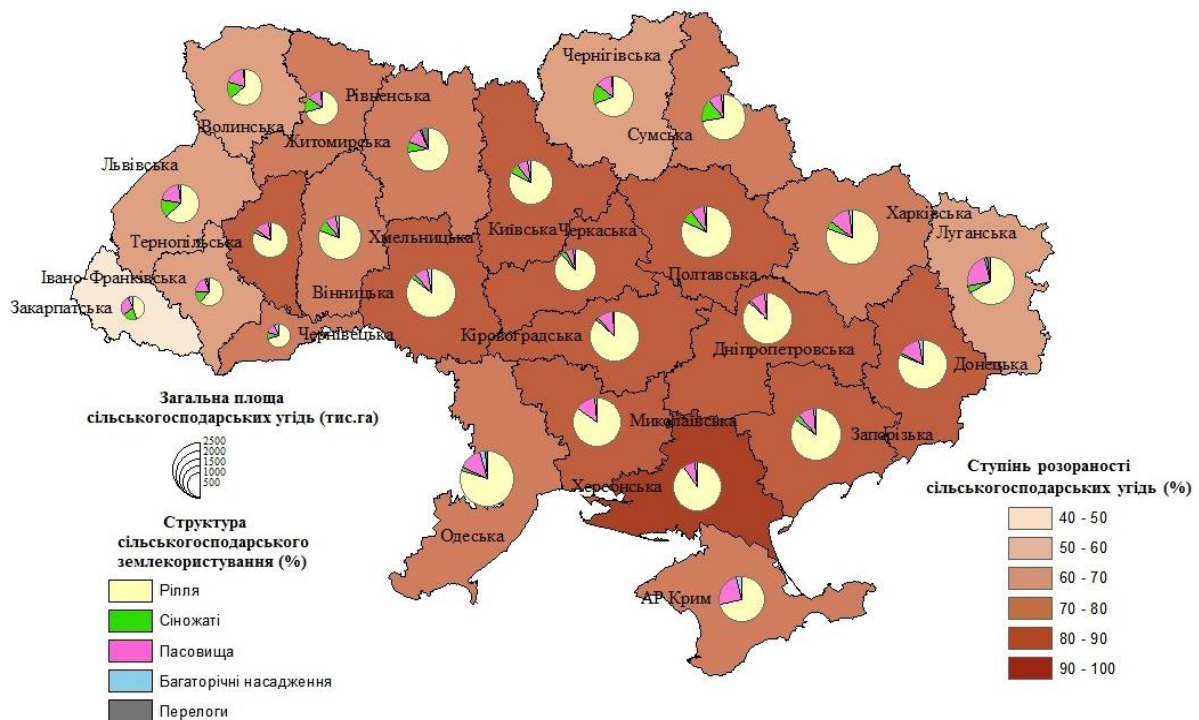

Рис. 2. Структура сільськогосподарського землекористування України

Проведений аналіз розподілу земельних ресурсів за їх господарським використанням станом на 01.01.2016 р. показує, що в Україні рівень освоєння життєвого простору надзви-

чайно високий, оскільки до господарського використання залучено понад 60% її території (рис. 3, табл. 2). А от екологостабілізуючі угіддя займають незначну частку [5].

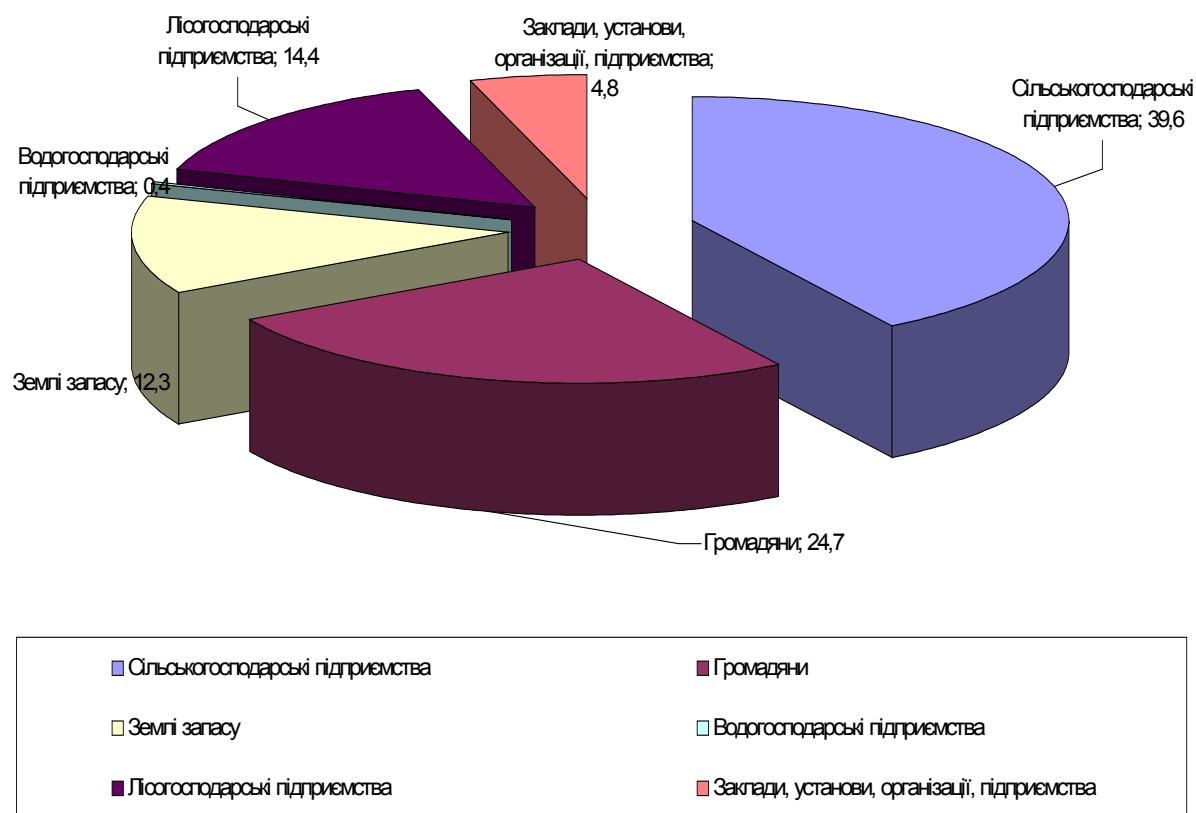

Рис. 3. Структура земельного фонду за основними землекористувачами та власниками землі станом на 01.01.2016 р. [5]

Таблиця 2

Оцінка розподілу земельних ресурсів України за їх господарським використанням станом на 01.01.2016 р.

№ з/п	Власники землі або землекористувачі та землі державної власності, не надані у власність або користування	Загальна площа					
		всього, тис. га	до загальної території, %	у тому числі, тис. га			
				рілля	під несіпсько-господарськими угіддями	під забудовою	під еколого-стабілізуючими угіддями
1.	Сільськогосподарські підприємства	7 185,7	28,5	5 422,9	207,8	13,9	1 541,1
2.	Громадяни, яким надані землі у власність і користування	20 623,6	34,2	5 612,8	41,2	441,9	4 527,7
3.	Заклади, установи, організації, промислові та інші підприємства	2 935,8	4,8	35,1	204,3	1 255,2	1 141,2
4.	Лісгосподарські підприємства	8 678,8	14,4	5,2	9,7	14,5	8 619,4
5.	Водогосподарські підприємства	256,7	0,4	1,7	0,9	28,8	225,3
6.	Землі запасу та землі, не надані у власність та постійне користування в межах населених пунктів	10 674,3	17,7	090,8	880,2	768,9	7 934,4
Разом земель		60 354,9	100	32 498,5	1 344,1	2 523,2	23 989,1
До загальної території України			100	53,8	2,2	4,2	39,7

Важливо також зауважити, що економічна ефективність використання сільськогосподарських угідь в Україні характеризується позитивною динамікою. Так, поступово зро-

стають виробництво валової продукції, врожайність сільськогосподарських культур, їх валовий збір (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка економічної ефективності використання земельних ресурсів в Україні, 1990–2015 рр.

Показники	Роки						
	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2015 до 1990, %
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	41 890,4	41 890,4	41 785,2	41 722,2	41 569,9	41 511,7	99,1
Посівні площі сільськогосподарських культур, тис. га	32 406	30 963	27 173	26 044	26 952	27 239	84,06
Площа, з якої зібрано врожай сільськогосподарських культур							
Зернові та зернобобові культури	14 522,2	13 962,5	12 586,8	14 605,2	14 575,7	14 640,9	100,82
Цукрові буряки (фабричні)	1 605,4	1 448,5	747,0	623,3	492,0	237,0	14,76
Соняшник	1 626,3	2 007,6	2 841,6	3 689,1	4 525,8	5 166,2	317,67
Картопля	1 432,7	1 530,6	1 631,0	1 515,9	1 411,8	1 291,0	90,11
Овочі	447,2	489,3	518,6	464,4	467,8	447,1	99,98
Плоди та ягоди	679,8	636,9	378,0	265,5	223,2	206,0	30,34
Вироблено на 100 га сільськогосподарських угідь							
М'яса (в живій вазі), ц	155,00	76,2	56,0	62,7	78,9	90,5	58,39
Молоко всіх видів, ц	587,4	423,6	314,0	359,6	302,3	313,4	53,35
Урожайність сільськогосподарських культур, центнерів з 1 га зібраної площі							
Зернові та зернобобові культури	35,1	24,3	19,4	26,0	26,9	43,7	124,5
Цукрові буряки (фабричні)	275,7	204,7	176,7	248,2	279,5	476,5	172,83
Соняшник	15,8	14,2	12,2	12,8	15,0	19,4	122,78
Картопля	116,8	96,2	121,6	128,4	132,5	176,4	151,03
Овочі	149,0	120,2	112,3	157,1	173,6	207,8	139,46
Плоди та ягоди	42,7	29,8	38,4	63,7	78,2	95,2	222,95
Валовий збір сільськогосподарських культур, тисяч тонн							
Зернові та зернобобові культури	51 009,0	33 929,8	24 459,0	38 015,5	39 270,9	63 859,3	125,19
Цукрові буряки (фабричні)	44 264,5	29 650,4	13 198,8	15 467,8	13 749,2	15 734,1	35,55
Соняшник	2 570,8	2 859,9	3 457,4	4 706,1	6 771,5	10 133,8	394,19
Картопля	16 732,4	14 729,4	19 838,1	19 462,4	18 704,8	23 693,4	141,60
Овочі	6 666,4	5 879,8	5 821,3	7 295,0	8 122,4	9 637,5	144,57
Плоди та ягоди	2 901,7	1 897,4	1 452,6	1 689,9	1 746,5	1 999,1	68,89
Виробництво основних видів продукції рослинництва та тваринництва на одну особу							
Зернові та зернобобові культури, кг	983	659	497	807	856	1485	151,07
Цукрові буряки (фабричні), кг	853	576	268	328	300	366	42,91
Соняшник, кг	50	56	70	100	148	236	472,00
Картопля, кг	322	286	403	413	408	551	171,12
Овочі, кг	128	114	118	155	177	224	175,00
Плоди та ягоди, кг	56	37	30	36	38	46	82,14
М'ясо (у забійній вазі), кг	84,0	44,5	33,8	33,9	44,9	54,9	65,36
Молоко, кг	472,3	335,3	257,4	291,1	245,2	258,9	54,82
Яйця, шт.	314	183	179	277	372	456	145,2
Вироблено сільгосппродукції всіма категоріями господарств							
на одну особу, грн	5 449	3 570	3 071	3 813	4 249	5 847	107,30
на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	671,2	446,7	370,7	471,0	523,7	708,3	105,53

Щодо ефективності використання земель сільськогосподарського призначення, то варто наголосити, що наразі в Україні вона значно нижча, ніж у середньому в Європі, оскільки обсяг виробленої продукції сільськогосподарства на 1 га орних земель у нашій державі менший порівняно з провідними європейськими країнами [3, с. 156]. І це при тому, що розораність земель в Україні найбільша у світі й становить 53,8% території держави та 78,2% сільськогосподарських угідь. Такого рівня розораності земель не має жодна з розвинутих країн світу. Наприклад, у ФРН розорано 32%, Великобританії – 18,5%, а в США – 20% сільськогосподарських угідь [8].

В Україні раціональне використання та охорона земельних ресурсів є важливою науково-технічною, організаційною, сільськогосподарською та правовою проблемою. Структура використання земель, яка нині склалася, не відповідає сучасним господарським та екологічним вимогам. Зокрема, вид і способи використання земель сільськогосподарського призначення перестали відображати оптимальне співвідношення між природними умовами, цільовим призначенням земель та рівнем розвитку продуктивних сил. Це й призвело до негативних тенденцій зміни якісного складу земельних ресурсів, особливо сільськогосподарських земель, більша частина яких втрачає родючість (дуже низький і середній вміст гумусу), має підвищену кислотність або засоленість, піддається водній чи вітровій ерозії.

Аналіз сучасної системи управління сільськогосподарським землекористуванням показав наявність у цій сфері низки проблем, основними з яких є: незавершеність розмежування земель державної та комунальної власності; незавершеність інвентаризації земель і створення системи державного земельного кадастру; невирішеність окремих питань регламентації порядку реєстрації земельних ділянок і ведення автоматизованої системи державного земельного кадастру; невизначеність організаційно-правових засад здійснення зонування земель; відсутність регламентів використання земель.

Для того, щоб уникнути незбалансованості та нераціональності земельного фонду в сучасному сільському господарстві, передусім потрібно підвищити продуктивність земель за допомогою науково обґрунтованої організації території, впровадивши організаційно-господарські, агротехнічні, лісомеліоративні та гідромеліоративні заходи в кожному сільськогосподарському підприємстві; головним чином, запобігати несприятливим фізико-географічним процесам (ерозія, перезволоженість, засолення, посушливість, солонцюватість тощо) [14, с. 83].

Крім того, необхідно максимально здешифувати послуги з агрохімічного обстеження ґрунтів, надавати під державну підтримку відповідним установам для того, щоб моніторинг стану ґрунтів був для власників землі та землекористувачів необтяжливим або безкоштовним, що стимулюватиме контроль родючості ґрунтів на постійній основі.

Уже сьогодні на державному рівні потрібно розробити заходи щодо обмеження подальшої необґрунтованої інтенсифікації сільського господарства. Всупереч тому, що сільське господарство є важливою галуззю економіки України та значним джерелом коштів, подальша екологонебезпечна інтенсифікація сільського господарства може мати багато негативних наслідків. Це й виснаження ґрунтів, вичерпання водних ресурсів і порушення екологічного балансу сільськогосподарських угідь навіть порівняно з радянськими часами.

Узагальнюючи дослідження українських і зарубіжних учених у сфері раціонального використання земель у сільському господарстві, можна сформулювати основні напрями забезпечення відтворення та підвищення родючості ґрунтів і забезпечення ефективного екологоорієнтованого використання земельних ресурсів:

- оптимізація структури земельних угідь і зменшення розораності угідь як головний екологостабілізуючий фактор екосистеми;
- сільськогосподарське землекористування на основі чіткого дотримання екологообґрунтованих нормативів антропогенного та іншого негативного навантаження на землю;
- максимальна реалізація потенціалу землі при одночасному дотриманні існуючого та забезпеченні розширеного відтворення природної родючості ґрунтів;
- всебічне економічне стимулювання впровадження та ведення екологічного землекористування, механізмів економічної та адміністративної відповідальності землекористувачів за недотримання й порушення вимог екологічного законодавства;
- широкий розвиток і впровадження в практику систем ґрунтозахисного, біологічного й адаптивного землеробства із залученням систем біологічного захисту рослин і використанням альтернативних мінеральних добрив;
- детальний моніторинг земельних ресурсів і розробка на його основі державних, регіональних та місцевих програм щодо охорони й покращення їх стану.

IV. Висновки

На основі проведеного дослідження можемо зазначити, що Україна має потужний земельно-ресурсний потенціал. Разом з тим, трансформація земельних відносин, яка триває понад чверть століття в процесі

здійснення земельної реформи, досі вносить суттєві зміни в структуру земельного фонду України, способи й методи землекористування. Формування багатоукладного земельного ладу, що відзначається переважанням орендних відносин при використанні земель сільськогосподарського призначення, масовим ігноруванням агрокультури й монокультуризацією з метою отримання надприбутків у землеробстві, спричинило масштабну деградацію ґрунтів.

Список використаної літератури

1. Добряк Д. С. Еколого-економічні засади реформування землекористування в ринкових умовах : монографія / Д. С. Добряк, Д. І. Бабміндра. – Київ : Урожай, 2006. – 336 с.
2. Дорош Й. М. Еколого-економічні основи формування інституту обмежень та обтяжень при використанні земель / Й. М. Дорош. – Київ : ТОВ «ЦЗРУ», 2007. – 236 с.
3. Кравченко О. М. Порівняльна характеристика сільського господарства України та провідних країн світу [Електронний ресурс] / О. М. Кравченко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Економічні науки. – 2013. – № 1 (2). – С. 150–159. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpdau_2013_1_2_20.
4. Кузін Н. В. Актуальні питання дослідження стану земельних ресурсів Сумської області / Н. В. Кузін. – Київ : Обрій, 2012. – Вип. 2 (66). – С. 360–364.
5. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/docs/activity-dopovidi/NacDopovid2015.pdf>.
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Ратошнюк Т. М. Еколого-економічні проблеми раціонального сільськогосподарського землекористування [Електронний ресурс] / Т. М. Ратошнюк, В. І. Ратошнюк, М. А. Мартинюк. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/viewFile/6128/6857>.
8. Сайко В. Ф. Наукові підходи щодо раціонального землекористування в умовах здійснення аграрної реформи / В. Ф. Сайко // Вісник аграрної науки. – 2000. – № 5. – С. 5–10.
9. Сайт управління Держгеокадастру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://land.gov.ua/info/zemelnyi-fond-ukrainy-stanom-na-1-sichnia-2016-roku-ta-dynamika-ioho-zmin-u-porivnianni-z-danymy-na-1-sichnia-2015-roku/>.
10. Сохнич А. Я. Проблеми використання і охорони ґрунтів в умовах ринкової економіки : монографія / А. Я. Сохнич. – Львів : Українські технології, 2002. – 252 с.
11. Структура земельного фонду України та динаміка його змін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://land.gov.ua/info/struktura-zemelnoho-fondu-ukrainy-ta-dynamika-ioho-zmin/>.
12. Третяк А. М. Поняття, сутність та зміст раціонального використання землі: теорія, методологія та практика / А. М. Третяк, В. М. Третяк // Землепорядний вісник. – 2015. – № 8. – С. 21–25.
13. Фондові дані Державного агентства земельних ресурсів України: Форма 6-зем державної звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dazru.gov.ua>.
14. Шевченко О. В. Сучасний стан та тенденції використання земельних ресурсів у сільському господарстві / О. В. Шевченко // Землеустрій і кадастр. – 2013. – № 2. – С. 77–87.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2017.

Дугиенко Н. А., Дьякова С. И. Эколого-экономические проблемы использования земель в сельском хозяйстве

В статье рассмотрены современное состояние и тенденции сельскохозяйственного землепользования в Украине. Определено, что уровень социально-экономического развития страны, эффективное развитие сельского хозяйства и промышленности зависит от правильного и рационального назначения и использования земельных ресурсов.

Исследованы компонентная структура земельного фонда и особенности его территориальной дифференциации. Проанализированы текущая ситуация и тенденции использования земель в сельском хозяйстве Украины. Установлено, что Украина имеет значительный потенциал земельных ресурсов, в то же время трансформация земельных отношений, которая длится в течение более четверти века в процессе осуществления земельной реформы, обусловила и продолжает вносить существенные изменения в структуру украинских земельных ресурсов, способов и методов землепользования.

Проанализирована современная система управления сельскохозяйственным землепользованием. Обнаружено в этой сфере ряд проблем, основными из которых являются незавершенность разграничения земель государственной и коммунальной собственности; незавершенность инвентаризации земель и создание системы государственного земельного кадастра; нерешенность отдельных вопросов регламентации порядка регистрации земельных

участков и ведения автоматизированной системы государственного земельного кадастра; неопределенность организационно-правовых основ осуществления зонирования земель; отсутствие регламентов использования земель.

Сформулированы основные направления обеспечения воспроизводства и повышения плодородия почв и обеспечения эффективного экологоориентированного использования земельных ресурсов.

Ключевые слова: земельные ресурсы, рациональное сельскохозяйственное землепользование, структура земельного фонда, агропромышленное производство, экологизация сельскохозяйственного производства.

Dugienko N., Dyakova S. Ecological and Economic Problems of Land use in Agriculture Ukraine

The article examines the current state and trends of agricultural land in Ukraine. It determines that the level of social and economic development of a country, efficient development of agriculture sector and industry depends on proper and rational assignment and use of land resources.

Researched piece structure of the land fund and especially its territorial differentiation. The article analyses current situation and trends of land use in Ukrainian agriculture. It is determined that Ukraine has substantial potential of land resources. At the same time transformation of land relations that lasts for more than quarter century in the process of land reforms implementation, made and continues to make essential modifications in the structure of Ukrainian land resources, ways and methods of land use.

The basic directions of maintenance of reproduction and increase of fertility of soils and maintenance of effective ecologically-oriented use of ground resources are formulated.

There is analysed the current system of agriculture land use and determined a range of problems in this area, the main ones of which are: incompleteness of state and communal land ownership division; incompleteness of land inventory processes and creation of state land registers system; pendency in special problems of regulation of land parcels registration procedure and maintenance of automated system of state land registers; pendency in organizational and legal bases of land zoning.

There are determined the ways of improving the system of land planning in the part of environmental limitations and encumbrances forming in the process of land use which will give possibility for immediate and with minimal losses of common resources environmental mode implementation and will be more appropriate for current conditions of agricultural business.

Key words: land resources, rational agricultural land use, structure of land fund, agro-industry, ecologization of agricultural production, rural development.

УДК 338.43:005.412 (477)

В. В. Сьомченко
кандидат економічних наук**І. В. Патенко**
Запорізький національний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано стан аграрного сектору економіки України, а саме: встановлено перспективи та важливість розвитку, визначено ключові проблеми та оцінено сучасний етап розвитку аграрного сектору. Встановлено вплив соціально-економічних і геополітичних факторів. Наведено пріоритетні напрями розвитку аграрного сектору, визначено необхідність дотримання агротехнологічних вимог, доцільність вкладення коштів саме в аграрний сектор, узагальнено ключові чинники його динамічного зростання.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, сільськогосподарське виробництво, сучасний стан, проблеми, розвиток, агротехнологічні вимоги.

I. Вступ

Сучасне сільське господарство пройшло неймовірно складний шлях становлення та розвитку. Аграрний сектор завжди був пріоритетним напрямом у розвитку економіки, адже саме від його стану й перспектив розвитку залежить забезпечення життєдіяльності людини. Тут створюється до 12% валової доданої вартості. Проте виклики часу висувають нові завдання та проблеми, які потрібно вирішити для ефективної праці в цій галузі.

Наразі розвиток сільського господарства України супроводжується загостренням низки соціально-економічних проблем. Серйозним викликом стійкості галузі є скорочення кількості малих господарств – суб'єктів підприємництва. Стрімке падіння рівня доходів українських споживачів стримує темпи зростання цін на внутрішніх агропродовольчих ринках. При цьому більш вразливими в умовах зростання цін на засоби виробництва та погіршення фінансового забезпечення галузі є дрібні виробники сільськогосподарської продукції.

Комплексне дослідження аграрного сектору економіки держави та визначення перспектив його подальшого розвитку стає предметом численних публікацій. Дослідження, присвячені аналізу проблем інноваційної діяльності в Україні, перспектив розвитку агропромислового комплексу, доцільності впровадження інновацій, здійснили такі вчені, як: О. Гнаткович [3], О. Грищенко [2], М. Кропивко [5], Ю. Лупенко [2; 5], В. Месель-Веселяк [1; 2], М. Присяжнюк [1; 6], М. Ревенко [7], П. Саблук [1; 8], В. Сацик [9], М. Федорова [1] та ін.

Але все ж існує необхідність постійного спостереження за станом і тенденціями роз-

витку з метою виявлення та вирішення проблем галузі. Нові соціально-економічні та геополітичні фактори спричинили появу цілої низки проблем розвитку галузі: зменшення обсягу валової продукції сільського господарства, необхідність збільшити та врізноманітнити ринки збуту продукції. Це потребує проведення комплексу заходів для покращення розвитку галузі.

II. Постановка завдання

Мета статті – аналіз сучасного стану та інноваційної діяльності аграрного сектору економіки України, визначення основних проблем розвитку та пошук шляхів їх вирішення.

III. Результати

Україна – це країна з потужним агропромисловим потенціалом і значними перспективами розвитку сільського господарства. Вона має сприятливі кліматичні умови та якісні земельні ресурси, наявність яких свідчить про можливість ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва. Сільське господарство України є однією з найважливіших галузей економіки, в ньому використовуються основні засоби вартістю понад 100 млрд грн, господарюючи суб'єкти користуються 20,6 млн га сільськогосподарських угідь. Сільськогосподарські підприємства виробляють на 223,2 млрд грн валової продукції, в тому числі 149,2 млрд грн продукції рослинництва й 74 млрд грн продукції тваринництва [1, с. 1008].

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. В умовах спаду української економіки перед сільським господарством постала ціла низка проблем, що загрожують позитивній динаміці його зростання, що, насамперед, стосується зменшення обсягу валової продук-

кції сільського господарства. Продовження зниження цін на світових аграрних ринках і нестабільність фінансово-економічної ситуації в Україні може змусити виробників сільськогосподарської продукції, з одного боку, скоротити обсяги виробництва (площі посівів і поголів'я тварин). З іншого боку, коливання курсу національної валюти спричинило стрімке зростання цін на паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива та засоби захисту рослин [7, с. 51, 53].

Отримані наразі результати господарювання не відповідають потенціалу країни, зміна системи управління аграрним сектором може дати змогу Україні вийти на передові позиції з експорту продовольства й успішно конкурувати з лідерами світового ринку.

2016 рік став найскладнішим для українських аграріїв за останні 10 років. За статистичними даними з питань експорту продовольства, в грошовому еквіваленті в 2016 р. Україна на експорті заробила близько 15 млрд дол. США, що на 13% більше ніж у 2015 р. й на 8% менше ніж у 2014 р. 15 млрд дол. США – цифра, звичайно, значна, однак необхідно зазначити, що 2016 рік був складним для українських аграріїв, адже протягом року спостерігалось зменшення виробництва в різних секторах, скорочення поголів'я та постійне підвищення цін на продукти. Більше того, відсутність державного контролю над сівозмінюю в Україні та нещадна експлуатація земель призвели до того, що українські чорноземи стали вдвічі менше родючими.

Поголів'я корів у 2016 р. скоротилося на 4,3%: на 4,4% скоротилося промислове поголів'я корів і на 4,2% – у господарствах населення. У 2016 р. також скоротився й експорт українських молочних продуктів: на 8,5% в натуральній масі й на 12,5% в грошовому еквіваленті.

У 2016 р. показники рентабельності в галузі тваринництва України стали найнижчими за останні 5 років. Головними причинами падіння рентабельності виробництва та скорочення поголів'я свиней у 2016 р. стало: зниження купівельної спроможності українців; зростання цін на електроенергію та корми; дуже складна процедура відшкодування ПДВ і африканська чума свиней (АЧС).

Оскільки Україна – це аграрна країна, то сільськогосподарська продукція є основним кошторисом доходу державного бюджету, однак у 2017 р. валове виробництво аграрної продукції в Україні без істотних змін умов для ведення сільського господарства скоротиться на 5–7%, що позначиться на зростанні цін і зменшить надходження в казну держави.

Для спостереження за динамікою змін в обсягах виробництва продукції сільського господарства в часі застосовують розрахунок індексу обсягу сільськогосподарського виробництва. За даними Держстату, цей показник з 2000 по 2016 р. постійно коливається (табл. 1). Зазначимо, що з 2014 р. цей показник має тенденцію до зниження, чого не спостерігалось в 2013 р. Найбільше зростання виробництва аграрної продукції відбувалося в 2004 та 2011 рр. [4].

Таблиця 1

Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва (у % до попереднього року)

Роки	Продукція сільського господарства	Продукція рослинництва	Продукція тваринництва
2000	109,8	121,3	95,3
2001	110,2	112,3	106,8
2002	101,2	98,5	105,7
2003	89,0	85,9	93,9
2004	119,7	133,1	100,5
2005	100,1	97,5	105,1
2006	102,5	101,8	103,6
2007	93,5	90,9	98,0
2008	117,1	128,6	98,7
2009	98,2	95,3	104,2
2010	98,5	95,9	103,4
2011	119,9	130,4	101,3
2012	95,5	91,9	103,9
2013	113,3	117,9	104,0
2014 ¹	102,2	103,2	99,7
2015 ¹	95,2	94,8	96,3
2016 ¹	106,1	109,7	97,4

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополь та частини зони проведення антитерористичної операції [4].

Скорочення сільськогосподарського виробництва та падіння життєвого рівня призводить до витіснення значної частини працездатного населення з сільськогосподарського сектору, що посилює безробіття та міграційні процеси [4, с. 56] (табл. 2). Кількість найманих працівників сільськогосподарських підприємств скоро-

чується швидкими темпами. Лише за останні п'ять років в Україні спостерігається значне скорочення чисельності працюючих у сільськогосподарських підприємствах на 153,8 тис. осіб [4]. Негативна тенденція скорочення найманої праці в громадському секторі продовжує поширюватися й дотепер.

Таблиця 2

**Кількість найманих працівників
у сільськогосподарських підприємствах України, тис. осіб**

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Наймані працівники	645,2	632,1	621,8	579,8	528,9	491,4

До ключових проблем розвитку аграрного сектору економіки України можна зарахувати:

- нерівномірність розвитку різних форм господарювання;
- недостатність нормативно-правових заasad та відсутність мотивації до кооперації й укрупнення дрібних сільськогосподарських виробників у межах сільських громад, низька товарність виробництва продукції, ослаблення економічного підґрунтя розвитку сільських громад;
- нестабільні конкурентні позиції української сільськогосподарської продукції та продовольства на зовнішньому ринку через незавершення процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності сільськогосподарської сировини та харчових продуктів;
- низький рівень забезпечення оновленою технікою;
- ризики збільшення виробничих витрат через зростання зношеності техніки, переважання використання застарілих технологій при зростанні вартості невідновлювальних природних ресурсів у структурі собівартості;
- значні втрати продукції через недосконалість інфраструктури аграрного ринку;
- відсутність мотивації виробників до дотримання агроекологічних вимог виробництва;
- обмежена ємність внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, зумовлена низькою платоспроможністю населення;
- недостатня ефективність самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, складність у виробленні консолідованої позиції сільськогосподарських товаровиробників у захисті своїх інтересів [2].

Значним бар'єром для успішного розвитку й функціонування аграрного сектору в Україні є недосконалість нормативно-правових актів щодо аграрної політики держави. Тому їх необхідно переглянути та змінити правову базу, яка б захищала інтереси сільськогосподарських виробників. Проблема

охорони та підвищення родючості сільськогосподарських земель в умовах зростання інтенсифікації виробництва й викликів глобалізації економічних процесів повинна стати актуальнішою для управління земельними ресурсами й земельними відносинами.

Для забезпечення раціонального рівня дотримання сільгосптоваровиробниками агротехнологічних вимог необхідно вжити комплекс заходів, зокрема:

- запровадити сприятливий режим увезення імпортованих мінеральних добрив і засобів захисту рослин за доступними цінами;
- покращити організацію виробництва мінеральних добрив через використання українських фосфоритів, поклади яких є в Рівненській, Волинській, Тернопільській, Сумській областях, і калійних руд Прикарпатського калійного басейну Львівської та Івано-Франківської областей, що дасть можливість знизити собівартість добрив і, відповідно, ціни на них;
- нарощувати обсяги застосування рідких азотних добрив (вартість азоту в рідких азотних добривах в 1,2–1,5 рази нижча, ніж в аміачній селітрі);
- запровадити економічне стимулювання власників землі, землекористувачів та орендарів земельних ділянок за підвищення родючості ґрунтів і покращення їх економічного стану [3, с. 19, 21].

Значну роль повинна відігравати інноваційна діяльність. Без сумніву залишається той факт, що інвестиції безпосередньо пов'язані з інноваціями у своєму впровадженні, тому обсяг інвестицій фактично унормовує висновок про динаміку інновацій та ефективність ринку інноваційного продукту.

Пріоритетним напрямом інноваційної діяльності в аграрному секторі є впровадження найбільш перспективних агротехнологій і на цій основі підвищення продуктивності виробництва з метою зниження витрат на одиницю продукції та зміцнення її конкурентоспроможності на внутрішньому й світовому ринках.

Таблиця 3

Капітальні інвестиції в аграрному секторі (у фактичних цінах, млн грн)

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	10 817,7	16 140,9	18 564,2	18 175,0	18 388,1	29 309,7	44 246,3

Як показує дослідження, спостерігається постійне зростання капітальних інвестицій в

аграрному секторі економіки. Позитивним є те, що в сільському господарстві в 2016 р.

освоєно 44 246,3 млн грн капітальних інвестицій, що на майже 15 млн грн більше порівняно з минулим роком.

Становлення, розвиток та реформування аграрного сектору економіки супроводжувалося становленням ринкових відносин, проведенням земельної реформи, створенням нових підприємницьких організаційних структур різних форм власності. Сучасний стан спонукає до використання стратегічних підходів для здійснення великих перетворень в аграрній сфері, що є однією з передумов успіху її соціально-економічного розвитку.

Найбільш пріоритетними напрямками розвитку аграрного сектору є:

- впровадження перспективних агротехнологій, а отже, підвищення продуктивності виробництва, зниження витрат на одиницю продукції, підвищення її конкурентоспроможності на ринку;
- покращення якості землі та її використання через упровадження правильних сівозмін, збільшення маси добрив, насамперед органічних;
- боротьба зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур, що дає змогу зберегти понад 20% вирощеного врожаю;
- проведення комплексу заходів з охорони ґрунтів;
- формування висококваліфікованих кадрів;
- у тваринництві – досягнення інтенсифікації завдяки використанню досягнень генетики й селекції, покращення кормової бази тощо [5].

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. При тому, що аграрний сектор забезпечує близько 60% фонду споживання населення, займає друге місце серед секторів економіки в товарній структурі експорту й залишається практично єдиною галуззю, яка багато років поспіль забезпечує позитивне зовнішньоторговельне сальдо, економічні можливості його використовувати не повністю. Тому для його процвітання потрібно вирішити багато проблем і докласти великих зусиль [9].

Розвиток сільськогосподарських підприємств можна спрямовувати через:

- формування виробництва в регіонах, сприятливих для виробництва найприбутковіших видів сільськогосподарської продукції, зокрема зернових і зернобобових, технічних культур, а в південних регіонах – вирощування овочевих та баштанних культур, шляхом формування великих землекористувань на базі орендних відносин, створення агрохолдингів, районних і міжрайонних об'єднань свинарства та птахівництва;

- досягнення раціональних розмірів виробництва через кооперування сільськогосподарських підприємств щодо спільного використання машинно-тракторного парку та транспортних засобів;
- створення умов для конкуренції на ринку оренди землі через обмеження розмірів землекористування великих господарських структур у межах адміністративних районів та загалом в Україні, обов'язкової державної реєстрації землекористувачів за місцем знаходження земельних ділянок;
- запровадження виробничих стандартів щодо структури посівних площ та щільності поголів'я тварин на регіональному рівні й на рівні суб'єктів господарювання;
- стимулювання розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів із закупівлі, зберігання, переробки й збуту продукції тваринництва та рослинництва як альтернативу посередницьким комерційним структурам [8, с. 201, 204, 207].

Сьогодні вкладення коштів у аграрний сектор вважають доцільним. Це пояснюють тим, що фінансові ресурси, задіяні в сільському господарстві, як правило, за сприятливих умов мають високу обіговість, ліквідність і рентабельність.

Сучасна модель функціонування сільськогосподарського виробництва не спроможна зробити значний якісний стрибок у своєму розвитку, забезпечити вирішення соціально-економічних проблем села, реалізувати в повному обсязі той потужний природно-ресурсний потенціал, яким володіє галузь. Цьому заважає низка перешкод, які не вдалося подолати протягом тривалого періоду реформування сільськогосподарської галузі, таких як: галузева незбалансованість сільського господарства, неефективне використання ресурсного потенціалу аграрного сектору; суттєва перевага у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції або великих, або дрібних товаровиробників; дефіцит фінансових ресурсів для стабільного ведення господарської діяльності; недостатній рівень розвитку соціальної інфраструктури на селі та низька якість життя сільського населення порівняно з міським; невідповідність української сільськогосподарської та харчової продукції європейським стандартам [6].

IV. Висновки

Таким чином, окреслюючи перспективи розвитку аграрного сектору України, треба орієнтуватися на його конкурентні переваги на ринках продовольства, адже відомо, що світовий попит на аграрну продукцію буде зростати. Передусім, доцільною буде пропозиція підвищення ефективності державної підтримки аграрного сектору економіки з метою формування сприятливих умов для

реалізації потенціалу його зростання, зміцнення матеріально-технічної бази, а також здобуття конкурентних переваг на світових ринках.

Разом з тим, повноцінний розвиток сільськогосподарства можливий при здійсненні постійних і значних інвестиційних вкладень, ресурсний потенціал яких є досить обмеженим в українських сільгоспвиробників, а тому важливим є пошук можливостей збільшення інвестицій у аграрний сектор, використовуючи фінансові ресурси національної економіки.

Незважаючи на проблеми, які притаманні сучасному етапу розвитку сільськогосподарського виробництва, Україна повинна розвивати виробничі потужності сільськогосподарства, щоб у найближчі декілька років наша сільськогосподарська продукція могла вийти на світовий ринок і конкурувати з продукцією інших розвинутих країн. Від того, наскільки оперативно й ефективно вітчизняний аграрний сектор адаптується до нових умов господарювання, залежать його подальші перспективи зайняти гідне місце серед провідних виробників агропромислової продукції. Але все ж, враховуючи величезний потенціал розвитку аграрного сектору, можна впевнено стверджувати, що на сьогодні є реальним закріплення статусу України як потужної аграрної держави у світі.

Список використаної літератури

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / М. В. Присяжнюк, М. В. Зубець, П. Т. Саблук та ін.; за ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. – Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. – С. 1008.
2. Виробництво сільськогосподарської продукції в Україні та її собівартість і дохідність в сільськогосподарських підприємствах (розрахунки за 2014 р. і прогноз

на 2015 р.) (січень 2015)) / Ю. О. Лупенко, В. Я. Месель-Веселяк, О. Ю. Грищенко, М. П. Душко ; за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – Київ : ННЦ ІАЕ, 2015. – 56 с.

3. Гнаткович О. Д. Активізація інновацій у сільське господарство України. [Електронний ресурс] / О. Д. Гнаткович // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання Дніпропетровського державного аграрного університету. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=65>.
4. Державна служба статистики України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
5. Лупенко Ю. О. Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності / Ю. О. Лупенко, М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2013. – № 7. – С. 5–21.
6. Присяжнюк М. В. Ефективний розвиток аграрного сектору [Електронний ресурс] / М. В. Присяжнюк. – Режим доступу: http://www.investukr.com.ua/get-news_.
7. Ревенко М. Удосконалення державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки / М. Ревенко // Економіка України. – 2015. – № 12. – С. 51–54.
8. Саблук П. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору України та роль науки у її становленні / П. Саблук // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2015. – № 2. – С. 200–208.
9. Сацик В. І. Якісне економічне зростання в Україні: сучасний стан і шляхи забезпечення [Електронний ресурс] / В. І. Сацик // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання Дніпропетровського державного аграрного університету. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=485>.

Стаття надійшла до редакції 02.02.2017.

Сёмченко В. В., Патенко И. В. Проблемы и перспективы развития аграрного сектора Украины

В статье проанализировано состояние аграрного сектора экономики Украины, а именно: установлены перспективы и важность развития, определены ключевые проблемы и оценен современный этап развития аграрного сектора. Установлено влияние социально-экономических и геополитических факторов. Приведены приоритетные направления развития аграрного сектора, определены необходимость соблюдения агротехнологических требований, целесообразность вложения средств именно в аграрный сектор, обобщены ключевые факторы его динамичного роста.

Ключевые слова: аграрный сектор экономики, сельскохозяйственное производство, современное состояние, проблемы, развитие, агротехнологические требования.

Siomchenko V., Patenko I. Problems and Prospects of Development of Agrarian Sector of Ukraine

The article analyzes the state of the agrarian sector of economy of Ukraine, namely: the prospects and the importance of development, identifies key problems and assess the present stage of development of the agricultural sector.

The author noted that agricultural sector is an important strategic sector of the Ukrainian national economy, which ensures food security and food independence of the state and gives jobs for signifi-

cant part of the rural population. However, a number of problems faced before agriculture that threaten the positive dynamics of its growth, namely lower prices on world agricultural markets, unstable economic and financial situation in Ukraine, fluctuations of the national currency, etc.

The author analyzes the state of the agricultural sector of Ukraine, namely, found that 2016 was the most difficult year for Ukrainian farmers over the past 10 years, because throughout the year we saw a decrease in production in various sectors, reducing the number of livestock and the constant increase in food prices.

Moreover, the lack of state control over crop rotation in Ukraine and the ruthless exploitation of land led to a decrease soil fertility. Number of employees on agricultural enterprises is declining rapidly.

Key problems of the agricultural sector of Ukraine is the uneven development of different forms of management; lack of regulatory and legal framework and lack of motivation for cooperation and consolidation of small farms; unstable competitive position of domestic agricultural products and food on international markets; low level of updated equipment; significant loss of production due to the imperfections of agricultural market infrastructure and others.

We show the priority directions of development of the agricultural sector, namely the introduction of prospective agricultural technologies; improve the quality of the land through the introduction of proper crop rotation, increased the mass of fertilizers; formation of highly qualified personnel and others. Determined necessity compliance with agrotechnological requirements and feasibility of investment in agricultural sector, it is generalized the key factors of its dynamic growth.

Key words: *agricultural sector, agricultural production, current status, problems, development, agrotechnological requirements.*

ВІДНОШЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА РОЗРОБОК (R&D) ДО ПОЯВИ НОВИХ ПРОДУКТІВ

У статті визначено роль досліджень та розробок (R&D) як стратегічного варіанта ефективного творчого розвитку економічного потенціалу компанії. Підкреслено важливість R&D у бізнесі як основи побудови конкурентних переваг компанії на ринку в довгостроковій перспективі, сприяння поширенню культури творчості й інновацій та зменшення протидії їм всередині економічних інститутів.

Ключові слова: R&D, інновації, нові продукти, конкурентна перевага, бренд.

I. Вступ

Темп досліджень та розробок (R&D) в сучасному бізнесі зростає у зв'язку з появою продуктів з коротким циклом життя. Компанії перебувають під тиском необхідності випуску нової продукції, оскільки погода в бізнесі швидко змінюється з огляду на жорстку конкуренцію та стрімкий розвиток технологій, що спонукає виробників до креативності технологічних рішень та дизайну. Щоб утриматися на ринку та бути конкурентоспроможними, компанії повинні створювати нові продукти або вдосконалювати їх відповідно до запитів споживача. Це – шлях застосування нових методів, адаптованих до етапу змін. І головний акцент в цих нових методах роблять на інноваційності, дослідженнях та розробках (R&D).

Дослідженню різних аспектів проблематики інновацій присвячені численні праці теоретиків і практиків бізнесу, зокрема таких, як: А. С. Абу-Каф, Б. Ж. Буено, М. Дадагсон, Д. Гаан, Дж. П. Ендрю, П. Друкер, Р. Г. Купер, М. Совайдан, Д. А. Скотт, Й. Шумпетер та ін. Невичерпна актуальність проблеми інноваційності в економіці змушує все більше дослідників долучатися до її висвітлення, проте ще багато її аспектів потребують дослідницької уваги, зокрема характер залежності конкурентоспроможності продукції компаній від їх інноваційної діяльності.

Проблема дослідження полягає у вирішенні питання про те, як компанії, дотримуючись плану, що ґрунтується на R&D, здатні підтримувати власний творчий потенціал та реагувати на зміни, що відбуваються на ринку.

II. Постановка завдання

Метою статті є:

- оцінка ролі R&D як стратегічного варіанту ефективного творчого розвитку економічного потенціалу компанії;
- підкреслення важливості R&D у бізнесі як основи для побудови конкурентних переваг компанії на ринку у довгостроковій перспективі;
- сприяння поширенню культури творчості й інновацій та зменшення протидії їм всередині економічних інститутів.

III. Результати

Продукт є сполучною ланкою між підприємством і споживачем та найважливішим елементом – серцем – стратегічного маркетингу. Його невідповідність запитам споживача не може бути компенсована будь-якими маркетинговими зусиллями. З огляду на це, компанії прагнуть запропонувати нові продукти, адаптовані до споживчих потреб та бажань, що час від часу поновлюються. Цим зумовлена така дефініція нового продукту “як кожного вже існуючого продукту, в якому було здійснено низку виправлень, щоб запропонувати нову вигоду для споживача” [1, с. 246].

Для R&D у сфері виробництва має значення можливість упроваджувати нові продукти для задоволення потреб споживачів краще за конкурентів і всупереч можливим ризикам, що можуть цьому заважати.

Окреслимо три сучасних підходи до розробки продукту.

Модель Stage Gate (Брама) Р. Купера. Вона є однією з найефективніших в галузі розробки продуктів, особливо після виходу в 1986 р. книги Р. Купера “Winning at new

products” (“Перемоги на нових продуктах”). Суть цієї моделі полягає в плані розвитку для управління новим продуктом: від ідеї – до запуску. Кожний етап включає низку паралельних і послідовних функціональних дій у вигляді водоспаду, що мають завершитися успіхом. Вихід на кожну сходинку називається брамою, що передбачає можливість проведення заходів контролю якості, готовності, відбору, щоб на основі отриманих показників розробити план дій для наступного етапу.

Розглянемо етапи реалізації моделі Stage Gate:

- визначення чіткої мети перед початком проекту;
- попередні дослідження;
- детальні маркетингові та технологічні дослідження, що повинні включати визначення характеристик продукту і план проекту;
- розробка нового продукту з деякими простими його випробуваннями, що також включає план виробництва та розробку складного плану запуску на ринку;
- тестування та сертифікація (тестування комплексного продукту на ринку, в лабораторії та виробництві);
- початок повного виробництва, маркетинг і продаж, а також атестація поведінки продукту після запуску.

Переваги моделі Stage Gate:

- добре організована творчість стає джерелом конкурентної переваги;
- розробка продукції в короткі терміни, прискорення процесу від ідеї до запуску продукту, що набуває особливого значення при випуску продуктів із коротким життєвим циклом;
- збільшення шансів на успіх нових продуктів, коли вони виходять за межі невдалих проектів;
- можливість вийти за межі складного інноваційного процесу;
- попередньо сформульована головна мета визначає функціональні обов'язки всіх учасників проекту;
- можливість здійснити економічну оцінку, зокрема визначити чисту наведену вартість [2, с. 181].

Повторна розробка продукту. Компанії використовують цей підхід, щоб упоратися з появою сучасних ринків і технологій та великою кількістю успішних нових продуктів. Вони розвивають діалог із бажаними ринками через продукт, контролюючи його прийнятність, а потім змінюючи його, щоб залучити ще більше клієнтів. Усе це вимагає певного розвитку корпоративної культури, а також гнучкості з боку команди розробників, готовності чути та реагувати на запити ринку.

Підхід є більш ефективним для прийняття успішних рішень в умовах еволюції ринків

і зумовленої цим невизначеності зростаючих потреб клієнтів. Та навіть коли більшість клієнтів ще не усвідомлюють свої потреби в продукті, дізнавшись, що їх думка про останній цікавить виробника, вони стають більш прихильними до нього.

Ще однією важливою перевагою використання цього підходу є те, що наявність інформації про ринок дає змогу визначити, де саме повинні відбуватися зміни. Повторення стосується або змін у використанні продукту, або змін у його формі, дизайні, або в розвитку ринку для власної продукції.

Так, в середині 90-х рр. XX ст. ринок антидепресантів в Японії був невеликим, оскільки в культурних уявленнях японців закріпилося ставлення до депресії як до форми інвалідності, яку можна вилікувати лише в лікарні. Тому американська компанія Eli Lilly (Елі Ліллі), яка з 1988 р. виробляла провідний препарат-антидепресант Prozac, досліджуючи можливість його запуску на японському ринку, відмовилася від цього з огляду на відсутність явної необхідності його для японських клієнтів. Утім, усе свідчило про те, що потреба вже існувала, адже рівень самогубств в Японії зріс удвічі більше, ніж у Сполучених Штатах. Однак розвиток ринку антидепресантів у країні потребував просвітницьких компаній, адресованих як пацієнтам, так і лікарю.

Цією можливістю скористалася японська Meiji Sika Kaisha Company, уклавши контракт із бельгійською компанією Solvay – гігантом фармацевтичної та хімічної промисловості – з метою випуску на ринок препарату-антидепресанту Oukox, одночасно ініціювавши на шпальтах преси, в освітніх та документальних програмах на телебаченні публічне обговорення теми депресії як захворювання, де роз'яснювалися переваги вищезгаданого препарату для лікування депресивних станів. Просвітницькі кампанії в медіа тривали доти, поки ринок не класифікував це захворювання в межах загальних виліковних захворювань. У 2004 р. компанія досягла продажів препарату Oukox у 116,5 млн дол. США, довівши, що відмова американської компанії виходити з подібним препаратом на далекий японський ринок була помилкою [3].

Стратегія блакитного океану (Blue Ocean Strategy). Це різновид сучасних стратегій, представлений у працях із сучасного стратегічного управління і побудований на ідеях Ч. Кіма та його колеги Р. Моборна [4, с. 112–114]. Вона ґрунтується на тому, що компанії можуть досягти успіху без конкуренції, освоюючи нові ринки або пропонуючи альтернативні товари, що не приваблюють конкурентів. Ці компанії таким чином зможуть отримувати великі прибутки, легко здобуваючи прихильність клієнтів.

- Принципи Стратегії блакитного океану:
- визначення меж ринку неконтрольованої конкуренції;
 - розширення ринку за межами поточного попиту та зосередження на всій картині загалом, а не на деталях;
 - передбачення продуктів, що потрібні на ринку та здатні задовольнити попит не лише реальних, а й потенційних клієнтів;
 - узгодженість стратегій та засобів для кращої реалізації визначених цілей, щоб задовольнити запити споживачів;
 - усунення всіх внутрішніх організаційних перешкод перед початком нового проекту для уникнення проблем у момент його реалізації, після виходу в “блакитну океанську воду”;

- поєднання теорії з практикою для зменшення ризиків для компанії.

Стратегія блакитного океану була успішно застосована американською компанією Callaway Golf, яка звернула увагу на велику групу потенційних споживачів, які не грали в гольф, оскільки були переконані, що невеликий розмір ключки завадить їм поцілити по м'ячу. Дійсно, маленький розмір голівки ключки вимагає від гравця значної координації між очима та руками, а тому – досвідченості та витримки. Для таких клієнтів компанією було розроблено ключку з більшою голівкою – Big Bertha, якою значно легше було вдарили по м'ячу. Ця ключка перетворила не-клієнтів на клієнтів, давши змогу компанії досягнути найбільших коефіцієнтів продажів.

Таблиця 1

Переваги Стратегії блакитного океану над Стратегією червоного океану

Стратегія блакитного океану	Стратегія червоного океану
– винайдення та відкриття нових ринків без конкурентів;	– конкуренція на існуючому ринку;
– перебування поза конкуренцією;	– подолання конкурентів;
– підвищення вартості продукту та зменшення його собівартості;	– залежність вартості продукту від витрат виробника;
– створення нового попиту;	– використання поточного попиту;
– узгодженість усіх експлуатаційних та функціональних напрямів діяльності компанії у прагненні до досконалості та низької вартості	– узгодженість усіх експлуатаційних та функціональних напрямів діяльності компанії з високою якістю або недорогим варіантом

Витрати на R&D, створення брендів.
Витрати на R&D варто розглядати як інвестицію, що в майбутньому забезпечить прибуток [5, с. 4], як витрати на створення нового бренду або його оживлення, надання продукту більшої важливості в межах маркетингу, адже “продукт є серцем маркетингової стратегії і неспроможність продукту задовольнити потреби та бажання споживачів не буде компенсоване будь-якими маркетинговими зусиллями” [6, с. 21]. Як зауважує А. С. Абу-Каф, “продукт є основою існування компанії, її постійного зростання, основою маркетингу та найважливішим інструментом маркетингу” [7, с. 385].

Витрати на R&D компаній унаочнює порівняння з ВВП їх країн, визначення коефіцієнта їх частки у ВВП країн [8].

Таблиця 2

Рейтинг країн за витратами на R&D за 2013–2015 рр. [9]

Ранг	Країна	Витрати на R&D (млрд дол. США, ППС)	% ВВП купівельної спроможності	Рік
01	 США	473.4	2.742%	2013
02	 Китай	409	2.1%	2015
03	 Японія	179.8	3.584%	2014
04	 Німеччина	109.4	2.869%	2014
05	 Південна Корея	91.6	4.292%	2014
06	 Індія	66.5	0.85%	2015
07	 Франція	60.0	2.256%	2014
08	 Велика Британія	44.8	1.701%	2014
09	 Росія	42.6	1.187%	2014
10	 Канада	25.7	1.612%	2014
11	 Бразилія	35.4	1.15%	2012
12	 Італія	27.4	1.287%	2014
–	–	–	–	–
32	 Україна	3	0.76%	2013

Значних інтелектуальних та грошових інвестицій в межах R&D потребує створення брендів, які допомагають клієнтам дифере-

нціювати продукт компанії від товарів і послуг конкурентів, чим покращують її становище на ринку. Бренд – не просто обличчя

компанії, що складається з назви, логотипу, кольорів: він включає в себе всі почуття та думки, пов'язані з послугою або продуктом цієї компанії. Бренди використовують не лише як інструменти ідентифікації продукту, а й як гарантію його якості. Споживачі обирають відомий бренд, очікуючи від нього обіцяної ним якості, навіть якщо ця якість погіршується. Так, одна з найпрестижніших компаній в автомобільній промисловості – шведська компанія Volvo – пишається тим, що її бренд тісно пов'язаний із безпекою транспортних засобів, тому величезну увагу на підприємствах концерну приділяють тестуванню, випробовуванню продукції, щоб забезпечити декларований рівень якості та безпеки.

Запропонована Б. Буено класифікація брендів підкреслює залежність їх характеристик від докладених компаніями зусиль у напрямі R&D [10, с. 10–11].

Земля без бренду (No Brand Land). У цій категорії перебуває більшість підприємств малого бізнесу, які не приділяють уваги створенню брендів, зосереджуючись лише на отриманні прибутку.

Дірявий бренд (Leaky Brand). Керівництво таких компаній ще не знайшло можливості розробити помітну марку, хоча певні елементи бренда – логотип, слоган – вже наявні.

Середньостатистичний бренд (Average Joe Brand). Їх власниками є великі компанії, що мають відділи маркетингу, реклами, обслуговування клієнтів та продажів. Втім, намагаючись сформувати свої бренди більш ніж в одному напрямі, ці компанії одночасно послаблюють їх унаслідок конфлікту значень і таким чином ускладнюють вибір споживачів.

Відомий бренд (Iconic Brand). Клієнти надають перевагу таким брендам, адже їх сприймають як складову культури, до якої споживачі належать або бажають належати. Ідентифікації клієнтів з брендом сприяє добре впізнаваний логотип, усі інші його атрибути, на розробку яких, як і на просування цих брендів, компанії-власники витрачають величезні кошти. В результаті ці бренди домінують на ринку (McDonald's, Microsoft, Coca-Cola, Pepsi-Cola та ін.).

Культовий бренд (Cult Brand). Це бренд, творці якого опанували мистецтво побудови міцних стосунків з особливим смислом із цільовою аудиторією. У світі культового бренда клієнт є частиною родини. Купуючи продукти Apple, Ви, наприклад, не лише отримуєте високотехнологічні розробки, а й інші привілеї як член родини Apple (уважне ставлення персоналу, якісний сервіс тощо). Варто зазначити, що такі бренди навіть у найскрутніші економічні часи, завдяки побудованим із клієнтами міцним стосункам,

продовжують користатися попитом, приносячи компаніям великий прибуток.

Бренд є культовим (Cult Brand), якщо:

- належить не компанії, а своїм клієнтам (аудиторії);
- ураховує думку своїх споживачів;
- передбачає основні потреби клієнтів [10, с. 11].

Для того, щоб бренд став культовим, необхідно дотримуватися таких правил:

- виокремити споживачів бренда в окрему групу, яка має позиціонуватися як родина;
- створити легендарний образ життя бренда, де останній приносить задоволення та радість тим, хто ним володіє, дає змогу реалізувати свої потреби, мрії, долучитися до омріяного стилю життя;
- слухати свою аудиторію і зробити її не тільки прихильником, а й захисником бренда;
- створювати клуби та групи клієнтів бренда;
- прагнути об'єднати всіх споживачів бренда, без різниці щодо віку, раси, релігії, соціального походження, апелюючи до почуття їх власної гідності;
- визначити своє місце на ринку очима клієнтів і конкурентів;
- знайти та вивчити клієнтів, що стануть прихильниками бренду;
- зробити цікавими для клієнта всі точки (Touch Points) розпізнавання бренда (наименовання, логотип, рівень обслуговування тощо), прагнути, щоб вони сприймалися аудиторією загалом як цілісність;
- зробити бренд упізнаваним, навіть при сприйнятті лише одного з його атрибутів;
- усіх членів компанії об'єднати в команду одностайців, що працюють заради досягнення мети – побудувати культовий бренд.

IV. Висновки

Дослідження та розробки (R&D) варто розглядати як своєрідну біологічну активність компанії в межах охорони власного здоров'я та забезпечення зростання організації. Це дасть можливість компанії відшліфувати свої навички та збільшити їх ефективність, підвищити власну конкурентоспроможність, зокрема шляхом проведення діагностики розвитку конкурентів і клієнтів, розробки ефективних бізнес-моделей, оптимізації маркетингових операцій. Коли компанії зростають через R&D, зростає промисловість, економіка загалом, а в результаті покращується якість життя суспільства. Одним із основних напрямів діяльності компаній у межах R&D є створення брендів та підтримка їх розвитку вже після запуску на ринку.

Перспективу подальших досліджень становитиме вивчення взаємодії інноваційних підходів та національних економічних традицій на прикладі економік арабських країн.

Список використаної літератури

1. ميهافم: قيوستلا. نورخآ و. م. ناديوس مازن. ص 390. – 2006. – دماجل راد: ندرآل. – قرصاعم.
2. Cooper R. G. Winning at new products: Creating value through innovation, basic books / R. G. Cooper. – New York, 2001. – 408 p.
3. Scott D. A. Creating Breakthrough Innovations / D. A. Scott. – Boston : Harvard Business School Press, 2006. – 398 p.
4. طيحملآ قيجيتارتسلا. ر. نجروروبوام، بك ناشت راد نع ظفاح ثوبناج قمجرت: تيوكلا. – قرزالآ. ص 296. – 2006. – ركفلآ.
5. يف ريوطتلآو ثحبلا رود لوح قلخادم. م. نامدع. – قيعانصلآ تاسسؤملا قيسفانت زيزعت. ص 22. – 2010. – فلشلا قعماج رئاوجلآ.
6. قراجتلا تايدحتو قيوستلا. ا. ع. م. قيفوت ، يبرعلآ ركفلآ راد: رصم. – قينورتكلالآ. ص 658. – 2004.
7. راد: رصم. – قيوستلا تايساسا. ا. ع. فحق وبأ. ص 726. – 2003. – رشنلل قديجلآ قعماجلا.
8. Dodagson M. Innovation introduction to a very short / M. Dodagson, D. Gaan. – Oxford : University Press, 2010. – 168 p.
9. List of countries by research and development spending [Electronic resource]. – Mode of access: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_research_and_development_spending.
10. Bolivar J. B. Cult Branding Workbook, Discover the forces behind customer loyalty / J. B. Bolivar. – New York : Kingston, 2007. – 65 p.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2017.

Бубаа Абдельвахаб, Буайта Сейф-эддин. Отношение исследований и разработок (R&D) к появлению новых продуктов

В статье определена роль исследований и разработок (R&D) как стратегического варианта развития экономического потенциала компании. Подчеркнута важность R&D в бизнесе как основы построения конкурентных преимуществ компании на рынке в долгосрочной перспективе, содействия распространению культуры творчества и инноваций, а также уменьшения противодействия им внутри экономических институтов.

Ключевые слова: R&D, инновации, новые продукты, конкурентное преимущество, бренд.

Boubaa Abdelwahab, Bouaita Seyf-eddine. Relation of Research and Development (R&D) to New Products' Advert

In contemporary business environment, the pace of research and development (R&D) is growing in connection with short-term cycle products' emergence. Nowadays companies have to create new products or adopt goods in accordance with consumer demands in order to be competitive and maintain their position at the market. Companies implement new methods that are adopted to the phase of changes. New methods should be focus on innovation, research and development (R&D).

Research and development (R&D) role as a strategic variant of effective creative development of company's economic potential is determined. The article highlights the importance of research and development (R&D) in the business sphere as a basic feature for creation of competitive advantages at the market in long-term outlook, as a tool for creativity and innovation promotion as well as a resource for reduction of actions against them within economic institutions.

Research and development (R&D) should be considered as a kind of "biological" activity of the company that is focused on protection of company's "health" and ensures the growth of the organization. This enables the company to master its skills and improve company's performance, increase its competitiveness, that includes conducting diagnostics of competitors and customers, developing effective business models, optimizing marketing operations. When companies grow implementing the results of R&D, it can cause industry and economy growth, that results in the improvement of life quality in general. One of the main activities of companies in the framework of R&D is brands' development and support of the brands after their launch at the market.

Key words: R&D, innovation, new products, brand, competitive advantage.

ДО УВАГИ АВТОРІВ

**Вимоги до авторських оригіналів статей,
поданих до науково-виробничого журналу “Держава та регіони”
(фахове видання з економічних наук
Наказ МОН від 06.11.2014 р. № 1279)**

1. До друку приймаються неопубліковані раніше роботи, **написані українською мовою**, обсяг – 0,5–1 авт. арк.

2. Рукопис статті має містити такі необхідні елементи (бажано виділені **напівжирним шрифтом**):

Тематична рубрика.

УДК.

Назва статті українською, російською та англійською мовами

Прізвище та ініціали автора (авторів) українською, російською та англійською мовами.

Анотація українською (500 символів), російською (500 символів) та англійською (2000 символів) мовами.

Ключові слова українською, російською та англійською мовами (3–10 слів).

I. Вступ (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття).

II. Постановка завдання (формулювання цілей статті).

III. Результати (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів).

IV. Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому науковому напрямі.

Список використаної літератури за алфавітом (оформляти треба згідно з вимогами стандарту з бібліографічного опису).

Підпис автора і дата.

3. Технічні вимоги до оформлення статей

- Стаття має бути набрана в текстовому редакторі Microsoft Word (формат. doc) на аркушах формату А4. Поля з усіх боків – 20 мм. Шрифт – Times New Roman, розмір 14 пт, інтервал 1,5.
- Кількість таблиць, формул та ілюстрацій має бути мінімальною і застосовуватися у статті лише тоді, коли це значно покращує її зміст порівняно з текстовою формою викладу.
- Таблиці створюються тільки за допомогою текстового редактора Microsoft Word.
- Формули набирають у редакторі формул Equation 3.0 або Math Type. За допомогою табуляції формула розташовується по центру, а її номер – в кінці рядка, наприклад:

$$E = mc^2 \quad (1)$$

- Курсивом у формулі виділяються тільки латинські літери (крім позначень cos, sin, max, min тощо). Шрифт формул: кирилиця, латиниця – Arial, грецькі, символи – Symbol; розмір основного шрифту – 10 пт.
- Ілюстративний матеріал (графіки, діаграми, схеми тощо) має бути включений до файла статті та відповідати наведеним вимогам. Написи та підписи слід подавати українською мовою (шрифт – Arial, розмір не більше ніж 8 пт). Ілюстрації мають бути складені з урахуванням особливостей чорно-білого друку та записані у форматі jpeg з роздільною здатністю не менше ніж 600 dpi; максимальний розмір – 16 × 25 см.
- Посилання на літературу подавати безпосередньо в тексті у квадратних дужках, зазначаючи порядковий номер джерела, під яким воно внесено до списку літератури, та через кому конкретну сторінку (наприклад: [1, с. 5]).

4. Якщо рукопис статті підготовлено у співавторстві, то на окремому аркуші слід чітко визначити особистий внесок кожного автора у створення рукопису та посвідчити це своїми підписами.

5. Паперовий варіант, підписаний автором, ідентичний набраному в електронному варіанті, завірена **рецензія** доктора наук відповідного профілю (крім випадків, коли автор сам має науковий ступінь доктора наук), **довідка** про автора на окремому аркуші (прізвище, ім'я, по батькові повністю, відповідно до паспортних даних, адреса, телефони з кодом міста, e-mail, науковий ступінь, вчене звання, посада, установа), копія документа про **сплату** (30 гривень за сторінку) передаються відповідальному редакторові або надсилаються за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б, КПУ, редакція журналу “Держава та регіони”.

6. Гроші треба перераховувати за реквізитами:

КПУ / АТ “УкрСиббанк”

р/р 26001504757200 / ОКПО 19278502 / МФО 351005

За друк статті у науково-виробничому журналі “Держава та регіони”.

**СТАТТІ, ОФОРМЛЕНІ БЕЗ ДОТРИМАННЯ ЗАЗНАЧЕНИХ ВИМОГ,
РОЗГЛЯДАТИСЯ НЕ БУДУТЬ!**

До статті можуть бути внесені зміни редакційного характеру без згоди автора.